

МІГРАЦІЙНИЙ ПРОФІЛЬ УКРАЇНИ

2010-2014

**КИЇВ
2015**

ЗМІСТ

Передмова.....	2
Загальна інформація.....	3
ВСТУП.....	4
I. Соціально-економічні передумови міграції в Україні.....	5
1.1. Демографічна ситуація.....	5
1.2. Економічне становище.....	7
1.3. Рівень життя населення.....	11
1.4. Ринок праці.....	15
II. Міграційна політика.....	18
2.1. Законодавство у сферах міграції.....	18
2.2. Функції органів державної влади у сферах міграції.....	25
2.3. Функції місцевих органів влади у сферах міграції.....	27
III. Міграційна ситуація в Україні.....	29
3.1. Внутрішня міграція.....	29
3.1.1. Внутрішньо переміщені особи.....	32
3.2. Поїздки громадян України за кордон.....	38
3.3. Еміграція.....	53
3.4. Іноземці та особи без громадянства.....	55
3.5. Імміграція.....	63
3.6. Нелегальна (незаконна) імміграція.....	64
3.7. Шукачі захисту.....	68
3.8. Рєадмісія.....	68
IV. Вплив міграції.....	71
V. Проблемні питання в сферах міграції.....	73
ВИСНОВКИ.....	75
Список таблиць.....	76
Список діаграм.....	78

ПЕРЕДМОВА

Міграційний профіль України за 2010 - 2014 роки – збірник аналітичної та статистичної інформації про міграцію в Україні, започаткований у рамках виконання Україною Плану дій щодо лібералізації ЄС візового режиму для України.

Оновлення Міграційного профілю за 2014 рік здійснено Державною міграційною службою України за участю Міністерства внутрішніх справ, Держприкордонслужби, Міністерства закордонних справ, Міністерства соціальної політики, Міністерства освіти і науки, Міністерства культури, Державної служби статистики, Державної служби зайнятості, Національного банку, Служби безпеки, інших органів влади, наукових установ і громадських організацій.

Міграційний профіль є свого роду базою даних про основні події у сферах міграції в Україні та пов'язаних з ними сферах діяльності за певний період часу, що дозволяє використовувати його у якості одного з інструментів для розробки певних напрямів державної політики у демографічній, соціальній та фінансовій сферах, виробленні підходів стосовно регулювання ринків праці і капіталу тощо.

Зважаючи на те, що до державного регулювання сфер міграції є причетними ряд органів як державної так і місцевої влади, Міграційний профіль може використовуватись ними для вироблення власної стратегії розвитку з огляду на можливі наслідки для інших сфер діяльності.

Також Міграційний профіль буде корисним і для студентів ВНЗ, учнів шкіл та пересічних громадян, оскільки він надає змогу не лише констатувати наявні в Україні міграційні процеси, а й надає інформацію щодо обставин, які впливають або можуть на них впливати.

Зміст Міграційного профілю за 2014 рік сформовано в динаміці за 2010-2014 роки з метою співставлення наявної в ньому інформації у тривалому проміжку часу.

ДМС висловлює щиру подяку всім фахівцям та органам влади, причетним до оновлення Міграційного профілю, за надану інформацію та підтримку під час підготовки цього тексту.

Окрему подяку слід також висловити Міжнародній організації з міграції та Міжнародному Центру по розвитку міграційної політики за надані можливості в отриманні практичного досвіду щодо оновлення міграційного профілю.

ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ

Мапа України

Столиця:	Київ
Площа:	603 500 км ²
Кордони:	Загальна протяжність - 6 992 км, сухопутного кордону - 5 637 км, морського - 1 355 км. Кордон з Російською Федерацією – 2 295,04 км, Білоруссю – 975,2 км, Польщею – 542,39 км, Словаччиною – 97,852 км, Угорщиною – 136,7 км, Румунією – 613,8 км, Молдовою – 1 222,0 км.
Населення:	42 929,3 тис. осіб (на початок 2015 року). Густота населення - 71 особа на 1 км ² .
Етнічні групи:	Українці – 77,8%, росіяни – 17,3%, білоруси – 0,6%, молдовани – 0,5%, кримські татари – 0,5% (за даними перепису населення 2001 р.);
Мови:	Державна мова – українська
Форма правління:	Республіка
ВВП на душу населення (у поточних цінах)	8 970 дол США на душу населення
Індекс людського розвитку	0,734 у 2014 році або 83 місце серед 189 країн світу

ВСТУП

У жовтні 2013 року на засіданні Генеральної Асамблеї ООН держави-учасниці одностайно підтримали декларацію стосовно включення рішення проблем міграції у число цілей після 2015 року.

Міжнародне співтовариство зобов'язалося зосередити програми розвитку після 2015 року на гуманітарній проблематиці. Нова повістка дня повинна створити основу для довгострокового і повноцінного міжнародного співробітництва у питаннях міграції подібно до прийнятого в рамках досягнення «Цілей тисячоліття», щоб змусити торгівлю і обмін технологіями працювати на гуманітарний розвиток.

Цей факт свідчить про визнання міграції важливим фактором впливу на світовий розвиток та інструментом регулювання певних сфер і галузей економіки не лише окремих країн, а й усього світу в цілому.

Зазвичай, як раніше вважалося, міграція розглядається як критерій благополучного розвитку країни – якщо політика економічного розвитку працює, то люди не повинні виїжджати до інших країн. Відповідно, міграцію розглядають як питання, яке необхідно врегульовувати, а не як засіб врегулювання питання.

Якщо зазирнути глибше, хоча б у історію, то виявляється, що міграція це притаманне людській природі явище.

До того ж міграція, зазвичай, супроводжується багатьма наслідками, як то задоволення попиту роботодавців на певний спектр професій та пов'язане із цим зростання конкуренції на ринку й зростання темпів технологічного розвитку, розвиток фінансового сектору країни-донора мігрантів через переводи емігрантами коштів для власних сімей, зниження рівня бідності в країнах-донорах міграції, зростання обсягів внутрішніх споживчих ринків країн призначення емігрантів тощо.

Наслідки міграції, перелічені вище, не є вичерпними та спричиняють ланцюгову реакцію інших супутніх наслідків.

У той же час, наслідки міграції можуть стати причинами не лише позитивних, а й негативних явищ у суспільстві, як то зростання рівня криміногенної обстановки, корупції тощо. Тому країни з високим рівнем достатку прискіпливо спостерігають за якістю мігрантів, які до них прибувають, що також не завжди має однозначне сприйняття в суспільстві.

Таким чином, міграцію сьогодні можна порівняти з оновленням крові в організмі людини: чим частіше оновлюється кров, тим краще для організму. Але якість оновлення також має велику роль і залежить від середовища, в якому проживає людина, і того, що вона споживає.

Таким чином, якісна міграція з набором розумних вимог до мігрантів, здатна принести значні вигоди як країні-донору, так і приймаючій стороні.

I. Соціально-економічні передумови міграції в Україні

1.1. Демографічна ситуація

За розміром території Україна займає 45-е місце у світі та 2-е – у Європі.

За попередніми даними Державної служби статистики України кількість наявного населення України (без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя) на початок 2015 року становила 42 929,3 тис. осіб (скорочення на 2 496,9 тис. осіб).

Взагалі тенденція скорочення населення України спостерігається, починаючи з 1992 року (таблиця 1).

Табл. 1. Динаміка наявної чисельності населення України

станом на 1 січня, тис. осіб

№ з/п	Рік	Кількість наявного населення, тис. осіб		Кількість народжених	Кількість померлих	Природний прибуток/убуток, тис. осіб
		всього	до попереднього року, %			
1	2	3	4	5	6	7
1	1990	51 838,5	0,0	0,0	0,0	0,0
2	1991	51 944,4	0,2	657,2	629,6	27,6
3	1992	52 056,6	0,2	630,8	669,9	-39,1
4	1993	52 244,1	0,4	596,8	697,1	-100,3
5	1994	52 114,4	-0,2	557,5	741,7	-184,2
6	1995	51 728,4	-0,7	521,6	764,7	-243,1
7	1996	51 297,1	-0,8	492,9	792,6	-299,7
8	1997	50 818,4	-0,9	467,2	776,7	-309,5
9	1998	50 370,8	-0,9	442,6	754,2	-311,6
10	1999	49 918,1	-0,9	419,2	719,9	-300,7
11	2000	49 429,8	-1,0	389,2	739,2	-350,0
12	2001	48 923,2	-1,0	385,1	758,1	-373,0
13	2002	48 457,1	-1,0	376,5	746,0	-369,5
14	2003	48 003,5	-0,9	390,7	754,9	-364,2
15	2004	47 622,4	-0,8	408,6	765,4	-356,8
16	2005	47 280,8	-0,7	427,3	761,3	-334,0
17	2006	46 929,5	-0,7	426,1	782,0	-355,9
18	2007	46 646,0	-0,6	460,4	758,1	-297,7
19	2008	46 372,7	-0,6	472,7	762,9	-290,2
20	2009	46 143,7	-0,5	510,6	754,5	-243,9
21	2010	45 962,9	-0,4	512,5	706,7	-194,2
22	2011	45 778,5	-0,4	497,7	698,2	-200,5
23	2012	45 633,6	-0,3	502,6	664,6	-162,0
24	2013	45 553,0	-0,2	520,7	663,1	-142,4
25	2014	45 426,2	-0,3	503,7	662,4	-158,7
26	Поч. 2015	42 929,3				

Динаміка зміни чисельності населення засвідчила, що у 2010-2012 роках ситуація, у порівнянні з іншими роками часів незалежності України, дещо покращилася і рівень природного убутку населення скоротився до 142,4 тис. осіб або до 0,2 % від загальної чисельності населення.

Проте у 2013 році рівень природного убутку населення збільшився до 0,3%, але у кількісному виразі був меншим ніж у 2011 році. У 2014 році в порівнянні з показником попереднього року рівень природного убутку населення збільшився на 16,3 тис. осіб, або 11,5 %.

В Україні, починаючи з 1991 року, спостерігалася наявність природного убутку населення. Ця динаміка з 2001-го по 2013 роки не лише стабілізувалася, а й почала скорочуватися, але дещо погіршилася у 2014 році (таблиця 1).

Не зважаючи на покращення тенденції у зміні чисельності населення України, рівень народжуваності ще з 1991 року є меншим за рівень смертності.

Натомість у 2010-2013 роках рівень смертності почав стабільно скорочуватися, але рівень народжуваності не в змозі його покрити. У 2014 році за попередніми даними Державної служби статистики України всього померло 632,3 тис. осіб, а народжено живими 465,9 тис. осіб (без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції).

Згідно прогнозів на період 2010-2015 роки, зроблених виданням «The Economist», Україна входить у число країн з найнижчими темпами зростання населення з показником – 0,55 %, що відповідає четвертому місцю з кінця серед країн світу. Гірші показники у цьому плані в світі мають лише Молдова, Болгарія та Грузія.

Статевий розподіл наявного населення України в 2014 році свідчить про збереження стійкого співвідношення чоловіків і жінок, де частка чоловіків становить 46,2 % і відповідно частка жінок – 53,8 % від загальної чисельності населення.

Динаміка вікової структури населення показує, що у 1990 році структура населення була такою: вікова група осіб до 15 років становила 22,8 % від усього населення, особи віком від 16 до 59 років – 58,6 % та особи віком 60 і старші – 18,7 % (таблиця 2).

Табл. 2. Динаміка структури постійного населення України за віковими групами
(станом на 1 січня)

№ з/п	Рік	Загальна наявна чисельність, тис. осіб	Вікові групи населення					
			0-15 років		16-59 років		60 років і старше	
			тис. осіб	питома вага, %	тис. осіб	питома вага, %	тис. осіб	питома вага, %
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	1991	51 623,5	11 762,1	22,8	30 230,3	58,6	9 631,1	18,7
2	2011	45 598,2	6 975,7	15,3	29 090,1	63,8	9 532,4	20,9
3	2012	45 453,3	6 993,1	15,4	28 842,2	63,4	9 618	21,2
4	2013	45 372,7	7 047,7	15,5	28 622,9	63,1	9 702,1	21,4
5	2014	45 245,9	7 120,1	15,7	28 372,5	62,7	9 753,3	21,6

Натомість у 2010-2013 роках ситуація суттєво змінилася.

Так, вікова група осіб до 15 років на кінець 2010 року скоротилася до 15,3% від усього населення. За рахунок скорочення групи до 15 років

збільшилася частка осіб віком від 16 до 59 років до 63,8 % і частка осіб віком 60 років і старше – до 20,9 %. У 2011-2014 роках ситуація стала погіршуватися.

Так, стрімкими темпами почала скорочуватися частка осіб віком від 16 до 59 років і її розміри станом на 01.01.2014 становили 62,7 %. Натомість інші вікові групи почали зростати. Особливо це стосується групи осіб віком 60 і старше років, частка якої збільшилась до 21,6 %. Частка осіб до 15 років на початок 2014 року становила 15,7 %.

Незважаючи на зазначені вище негативні факти демографічного становища населення України, за даними Державної служби статистики України середня очікувана тривалість життя в Україні впродовж останніх 3-х років підвищувалася.

Зважаючи на викладене, густота населення України в 2013 році є найнижчою за всі роки незалежності і зменшилась із 86,1 осіб та 1 км. кв. у 1990 році до 71,1 осіб на км. кв. у 2014 році (таблиця 3).

Табл. 3. Щільність населення України

(на 1 січня, тис. осіб)

№ з/п	Рік	Кількість наявного населення	Площа, кв. км.	щільність населення, тис. осіб на 1 кв. км.
1	2	3	4	5
1	1991	51 944,4	603 500	86,1
2	2011	45 778,5	603 500	75,8
3	2012	45 633,6	603 500	75,6
4	2013	45 553,0	603 500	75,5
5	2014	42 929,3	603 500	71,1

При цьому за даними ООН станом на липень 2005-го року, за густотою населення Україна посідала 118 місце в світі з переліку 239 країн і окремих територій і 39 місце в Європі з 49 країн.

Таким чином, демографічна ситуація в Україні є негативною: чисельність населення зменшується, рівень народжуваності нестабільний і не забезпечує навіть відтворення населення, зменшується щільність населення. До того ж, населення України починає старіти, а з 2013 року ці темпи навіть пришвидшилися.

1.2. Економічне становище

Згідно даних Державної служби статистики України валовий внутрішній продукт України у 2010-2014 роках постійно зростав із 1,1 трлн. грн. у 2010 році до майже 1,57 трлн. грн. у 2014 році (таблиця 4).

Також у 2014 році розміри росту обсягу ВВП збільшилися до 7,7 % у порівнянні з попереднім роком.

Внаслідок зростання обсягів ВВП, зростав показник розміру ВВП на душу населення, але враховуючи той факт, що розміри ВВП постійно збільшувалися, а чисельність населення України постійно зменшувалися, то розмір ВВП на душу населення зростав більш швидкими темпами ніж обсяги самого ВВП, що видно у таблиці 4.

Табл. 4. Динаміка ВВП України за 2010-2014 роки

№ з/п	Рік	Розмір ВВП, млн. грн.	Відношення до показника минулого року		Розмір ВВП на душу населення, грн.	Відношення до показника минулого року	
			абсолютне, млн. грн.	відносне, %		абсолютне, грн.	відносне, %
1	2	3	4	5	6	7	8
1	2010	1 082 569	169 224	+18,5%	23 648	3 776,6	+19,0%
2	2011	1 316 600	234 031	+21,6%	28 852	5 203,6	+22,0%
3	2012	1 408 889	92 289	+7,0%	30 929	2 077,0	+7,2%
4	2013	1 454 931	46 042	+3,3%	32 029	1 099,9	+3,6%
5	2014	1 566 728	111 797	+7,7%	34 627	2 598,0	+8,1%

Згідно даних Світового банку за показником ВВП на душу населення, розрахованого у доларах США за паритетом купівельної спроможності, а не за офіційними обмінними курсами валют, розміри цього показника є іншими (таблиця 5).

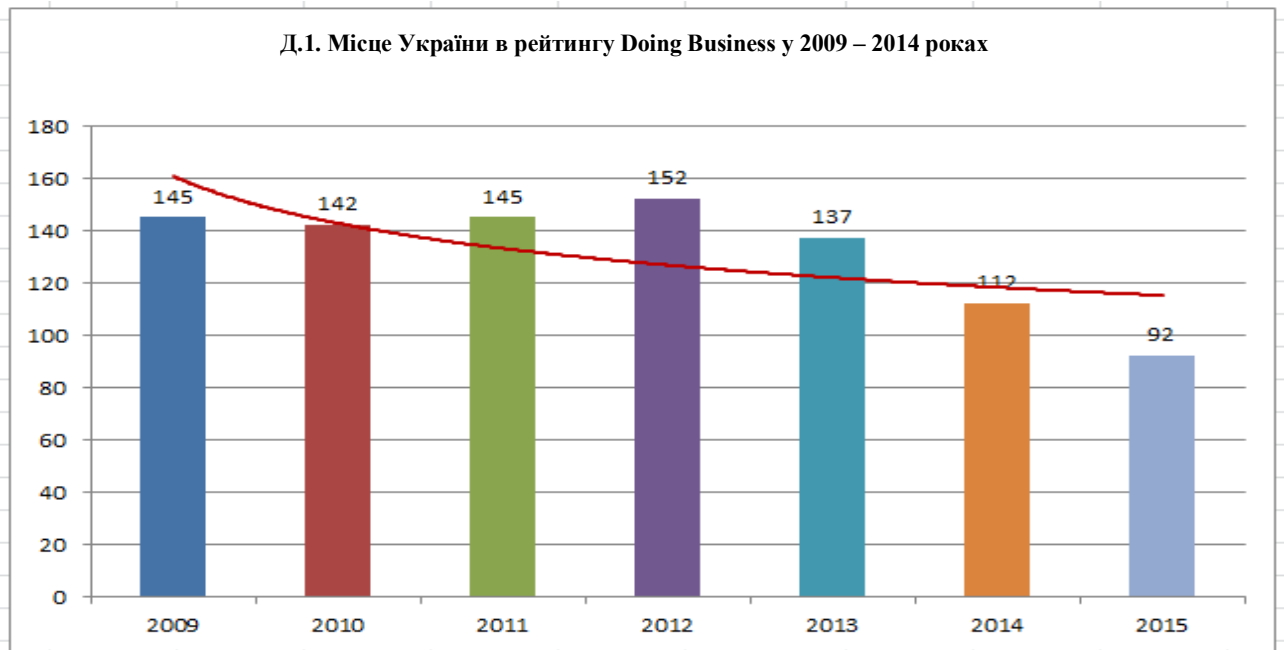
Табл. 5. Динаміка ВВП України на душу населення у доларах США за 2010-2014 роки

№ з/п	Рік	ВВП на душу населення, дол. США		Середній світовий рівень	Місце у світовому рейтингу
		Держкомстат	Світовий банк		
1	2	3	4	5	6
1	2010	2 980	7 706	14 580	108
2	2011	3 621	8 295	15 418	107
3	2012	3 870	8 478	15 536	106
4	2013	4 007	8 788	14 859	102
5	2014	3049	8 970	11 200	111

Так, за даними Світового банку розмір ВВП на душу населення в Україні упродовж 2010-2013 років постійно зростав від 7 706 дол. США у 2010 році до 8 788 дол. США у 2013 році. У 2014 році Україна посіла 111 місце у світовому рейтингу за розмірами ВВП на душу населення при середньому світовому рівні 11 200 дол. США.

Для порівняння простоти ведення підприємницької діяльності між країнами світу Світовим банком щорічно розраховується індекс легкості ведення бізнесу (Doing Business), який показує рівень економічної свободи в економіках країн світу, а також дає змогу оцінити можливість самореалізації населення.

За цим показником Україна впродовж 2010-2014 років займала позиції ще гірші ніж за рівнем ВВП на душу населення (діаграма 1).

Так, у 2010 році Україна зайняла 142 місце, у 2011 році – 145, в 2012 році – 152, у 2013 році – 137 та у 2014 році – 112 місце серед 189 країн світу.

У 2013 році Україна погіршила більшість показників рейтингової оцінки. Ця динаміка продовжувалась і у 2014 році, але міжнародні експерти побачили прогрес України у створенні умов для початку бізнесу в частині реєстрації підприємств та підключення до електропостачання (таблиця 6).

Табл. 6. Динаміка рейтингової оцінки умов ведення бізнесу Doing Business в Україні за 2010-2014 роки

Категорії	Doing Business - 2010	Doing Business - 2011	Doing Business - 2012	Doing Business - 2013	Doing Business - 2014
Реєстрація підприємств	136	118	116	50	69
Отримання дозволів на будівництво	181	179	182	183	68
Підключення до електропостачання	-	-	170	166	182
Реєстрація власності	160	164	168	149	88
Кредитування	30	32	23	23	14
Захист інвесторів	108	109	114	117	107
Оподаткування	181	181	183	165	157
Міжнародна торгівля	139	139	144	145	153
Забезпечення виконання контрактів(ефективність судової системи при вирішенні комерційних спорів)	43	43	44	42	44
Вирішення неплатоспроможності (ліквідація підприємств)	145	150	158	157	141

За 2010 рік інфляція в Україні становила 9,4 % (162 місце у світі), за 2011 рік – 8 % (130 місце у світі), за 2012 рік – 0,6 % (6 місце у світі) та за 2013 рік – дефляція 0,3 % (6 місце у світі). У 2014 році інфляція склала 24,9 %.

Аналіз основних показників соціально-економічного розвитку України за 2010-2014 роки, попри позитивну динаміку обсягу продаж, у підсумку має більше негативних наслідків (таблиця 7).

Табл. 7. Динаміка основних показників соціально-економічного розвитку України за 2010-2014 роки

№ з/п	Показник	2011 рік		2012 рік		2013 рік		2014 рік	
		за рік	до 2010 року, %	за рік	до 2011 року, %	за рік	до 2012 року, %	за рік	до 2013 року, %
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг), млн.грн.	1 008 313,2	127,2	1 014 906,6	100,7	1 006 280,5	99,2	1 066 769,4	106,0
2	Обсяг продукції сільського господарства, млн.грн.	265 100,0	143,3	258 270,0	97,4	308 100,0	119,3	370 800,0	120,4
3	Виробництво продукції тваринництва								
3.1.	м'ясо (реалізація худоби та птиці на забій у живій вазі), тис.т	3 028,7	103,6	3 136,3	103,6	3 376,4	107,7	3 342,0	99,0
3.2.	молоко, тис.т	11 093,5	98,6	11 388,6	102,7	11 500,5	101,0	11 230,5	97,7
3.3.	яйця, млн.шт.	18 687,9	110,2	19 116,7	102,3	19 591,0	102,5	19 909,0	101,6
4	Обсяг виконаних будівельних робіт, млн.грн.	60 454,3	140,0	62 280,0	103,0	58 879,8	94,5	50 228,7	85,3
5	Вантажооборот, млн.ткм	426 427,7	105,4	394 648,1	92,5	379 045,0	96,0	335 151,7	88,4
6	Пасажирооборот, млн.пас.км	134 254,0	103,4	132 479,7	98,7	128 508,2	97,0	106 147,8	82,6
7	Експорт товарів, млн.дол. США	61 950,2	134,3	63 084,7	101,8	57 433,3	91,0	50 113,6	87,3
8	Імпорт товарів, млн.дол. США	74 714,4	138,1	76 860,7	102,9	70 039,8	91,1	49 820,4	71,1
9	Сальдо (+, -) млн.дол. США	-12 764,2	160,4	-13 776,0	107,9	-12 606,5	91,5	+293,2	102,3
10	Оборот роздрібної торгівлі, млн.грн.	674 723,1	127,3	804 330,8	119,2	884 203,7	109,9	903 534,5	120,2
11	Середньомісячна заробітна плата одного працівника								
11.1.	номінальна, грн.	2 633,0	117,6	3 025,0	114,9	3 234,0	106,9	3 476,0	107,5
13	Заборгованість із виплати заробітної плати – всього, млн. грн.	977,4	80,2	893,7	91,4	1 019,4	114,1	2 436,8	239,0
14	Кількість зареєстрованих безробітних на кінець періоду, тис. осіб	482,8	88,6	506,8	105,0	487,7	96,2	512,2	105,0

Так, «ємність внутрішнього ринку» (обсяг реалізованої промислової продукції в Україні) у період з 2010 по 2013 роки зросла із 792,9 млрд. грн. до 1 006,3 млрд. грн. за рік або на 26,9 %, хоча у 2013 році цей показник скоротився на 8,6 млрд. грн. або на 8 %, порівняно з 2012 роком.

Також за цей період часу зросли показники обсягу продукції сільського господарства (на 66,6 %), виробництва продукції тваринництва (15 %), обсяги виконаних будівельних робіт (36,4 %).

У той же час, незважаючи на зростання обсягів експорту товарів на 11,3 млн. дол. США (до 57,4 млн. дол. США) або на 24,5 %, імпорт товарів зростав більш швидшими темпами – на 51,9 млн. дол. США (до 70 млн. дол. США) або на 29,5 %.

Таким чином, сальдо зовнішнього товарообороту України у 2010-2013 роках було від'ємним і зросло на 58,4% або із 8 млн. дол. США у 2010 році до 12,6 млн. дол. США у 2013 році. У 2014 році сальдо стало позитивним і, зрісши на 102,3 %, склало 293,2 млн. дол. США.

Загалом, економічне становище України упродовж 2010-2013 років хоч і покращувалося, але у 2013 році значно уповільнилося.

Економіка України у 2013 році була не економікою розвитку, а економікою споживання, на утримання якої щороку доводилось залучати міжнародні кредитні ресурси, про що яскраво свідчить стабільне від'ємне сальдо зовнішньої торгівлі, і тільки 2014 рік дещо компенсував цю ситуацію.

Низький рівень доходів населення, відсутність можливостей для реалізації людського потенціалу (Doing Business), зростання на 239,0 % заборгованостей по виплаті зарплати та інші економічні показники свідчили, що у 2014 році Україна не стала більш привабливою для міграції країною світу.

1.3. Рівень життя населення

Як уже видно було із вищезазначених показників, рівень ВВП на душу населення в Україні упродовж 2011-2014 років зростав.

Аналогічно, в Україні підвищувався розмір середньомісячної номінальної заробітної плати (таблиця 8).

Зокрема, за період, що аналізується, середньомісячна номінальна заробітна в Україні зросла на 32,2 % або із 2 633 грн. у 2011 році до 3 480 грн. у 2014 році.

Проте у 2013 році темпи росту цього показника порівняно з динамікою попередніх періодів знизилися більш як у 2,5 рази або із 17,6 % у 2011 році і 14,9 % у 2012 році до 6,9 % у 2013 році. У 2014 році темп зростання майже не змінився порівняно із попереднім роком.

Аналіз середньомісячної заробітної плати у розрізі регіонів України (таблиця 8) засвідчив, що її найвищі розміри були в місті Києві - від 4 012 грн. у 2011 році до 5 376 грн. у 2014 році, Донецькій – від 3 063 до 3 858 грн., Дніпропетровській – від 2 790 до 3 641 грн., Київській – від 2 761 до 3 489 грн. та Луганській – від 2 742 до 3 377 грн., областях.

Табл. 8. Розмір середньомісячної номінальної заробітної плати в Україні за 2010-2014 роки

Регіони	2011 рік		2012 рік		2013 рік		2014 рік	
	Розмір, грн	до 2010 року, %	Розмір, грн	до 2011 року, %	Розмір, грн	до 2012 року, %	Розмір, грн	до 2013 року, %
Україна	2633	117,6	3026	114,9	3265	107,9	3480	106,6
АР Крим	2295	115,3	2654	115,6	2850	107,4	-	-
Вінницька	2074	116,4	2432	117,3	2651	109,0	2810	106,0
Волинська	1994	117,8	2339	117,3	2580	110,3	2721	105,5
Дніпропетровська	2790	117,8	3138	112,5	3336	106,3	3641	109,1
Донецька	3063	120,2	3496	114,1	3755	107,4	3858	102,7
Житомирська	2071	116,0	2369	114,4	2561	108,1	2763	107,9
Закарпатська	2069	112,1	2351	113,6	2553	108,6	2744	107,5
Запорізька	2607	119,2	2927	112,3	3142	107,3	3432	109,2
Івано-Франківська	2213	114,8	2539	114,7	2679	105,5	2875	107,3
Київська	2761	120,3	3157	114,3	3351	106,1	3489	104,1
Кіровоградська	2114	116,5	2428	114,9	2608	107,4	2789	106,9
Луганська	2742	120,7	3090	112,7	3337	108,0	3377	101,2
Львівська	2244	115,6	2578	114,9	2789	108,2	2961	106,2
Миколаївська	2448	115,4	2822	115,3	3094	109,6	3344	108,1
Одеська	2387	116,7	2700	113,1	2947	109,1	3129	106,2
Полтавська	2481	118,0	2850	114,9	2988	104,8	3179	106,4
Рівненська	2211	112,8	2575	116,5	2844	110,4	3033	106,7
Сумська	2177	116,7	2503	115,0	2702	108,0	2877	106,5
Тернопільська	1871	112,8	2185	116,8	2359	108,0	2527	107,1
Харківська	2407	116,8	2753	114,4	2975	108,1	3143	105,7
Херсонська	1970	113,7	2269	115,2	2464	108,6	2617	106,2
Хмельницька	2075	116,2	2425	116,9	2641	108,9	2878	109,0
Черкаська	2155	117,4	2508	116,4	2682	106,9	2829	105,5
Чернівецька	1985	112,0	2329	117,3	2484	106,7	2578	103,8
Чернігівська	1974	115,4	2308	116,9	2504	108,5	2690	107,4
м. Київ	4012	116,9	4607	114,8	5007	108,7	5376	107,4
м. Севастополь	2476	114,3	2891	116,8	3114	107,7	-	-

Слід також зазначити, що нерівномірність середньомісячної зарплати у регіонах набула такого розриву, що навіть по завершенню 2014 року усі регіони України не досягли рівня середньомісячної заробітної плати міста Києва за 2011 рік.

Найвищими темпами впродовж 2011-2014 років середньомісячна заробітна плата зростала у Хмельницькій (38,7 %), Волинській (36,5 %) та у Вінницькій (35,5 %) областях.

Найнижчі темпи росту були в Івано-Франківській (29,0 %) і Чернівецькій (29,9 %) областях.

При аналізі показника заробітної плати важливим є факт наявності заборгованості з її виплати. Так, у 2011-2014 роках розмір такої заборгованості

збільшився з 1 037,3 млн. грн. у 2011 році до 2 366,9 млн. грн. у 2014 році або на 228,2 %.

Важливим показником, який характеризує достаток населення є розподіл населення за рівнем середньодушових доходів (таблиця 9).

У 2010 році середньо душовий дохід населення у місяць на суму 1 200 грн. отримувало 27,0 % населення, то у 2011 році – 26,7 %, у 2012 році – 23,9 та у 2013 році – 21,3 %.

Табл. 9. Розподіл населення за рівнем середньодушових еквівалентних загальних доходів у 2010-2013 роках

	2010 рік	2011 рік	2012 рік	2013 рік
Розподіл населення (%) за рівнем середньодушових еквівалентних загальних доходів у місяць, грн.				
до 480,0	0,7	0,2	0,3	0,1
480,1–840,0	8	5	3,1	2,3
840,1–1200,0	26	18,7	12,9	9,1
1200,1–1560,0	27	26,7	23,9	21,3
1560,1–1920,0	16,4	20	21,1	22,1
1920,1–2280,0 ¹	21,9	29,4	14,4	16,6
2280,1–2640,0	...	...	9,4	10,4
2640,1–3000,0	...	...	5,6	6,7
3000,1–3360,0	...	...	3	4,3
3360,1–3720,0	...	...	2,2	2
понад 3720,0	...	...	4,1	5,1
Розмір мінімальної заробітної плати (грн., станом на 31 грудня)	922	1 004	1 134	1 218

1 - у 2010-2011 роках "понад 1 920 грн."

Найбільш популярним у світі показником рівномірності розподілу доходів у країні є «коефіцієнт Джині».

Проте, останній розрахунок для України Світовим банком проведено у 2010 році і його значення становило 24,82 (чим ближчий показник до нуля, тим рівномірніший розподіл доходів).

Разом з тим, розрахований для України авторитетним міжнародним виданням «The Economist» «коефіцієнт Джині» за 2010-2011 роки становив – 27,5, що відповідало 5 місцю серед усіх країн світу, і поступався лише показникам Швеції (25), Норвегії (25,8), Фінляндії (26,9) та Білорусі (27,2).

У той же час, для більш повного розуміння цього показника потрібно враховувати те, що за періодичною інформацією фіскальних та правоохоронних органів влади, в Україні значна частина зарплати сплачується робітникам у конвертах, а тому визначити реальний стан розподілу доходів у даному випадку є практично нереальним.

Одним із найважливіших показників добробуту життя населення є наявність власного житла.

Упродовж 2010-2013 років розміри житлового фонду України стабільно зростали (таблиця 10), але у 2013 році ці темпи були удвічі повільнішими ніж у

2010-2012 роках, про що свідчить динаміка середньої площі, яка припадає на одного жителя.

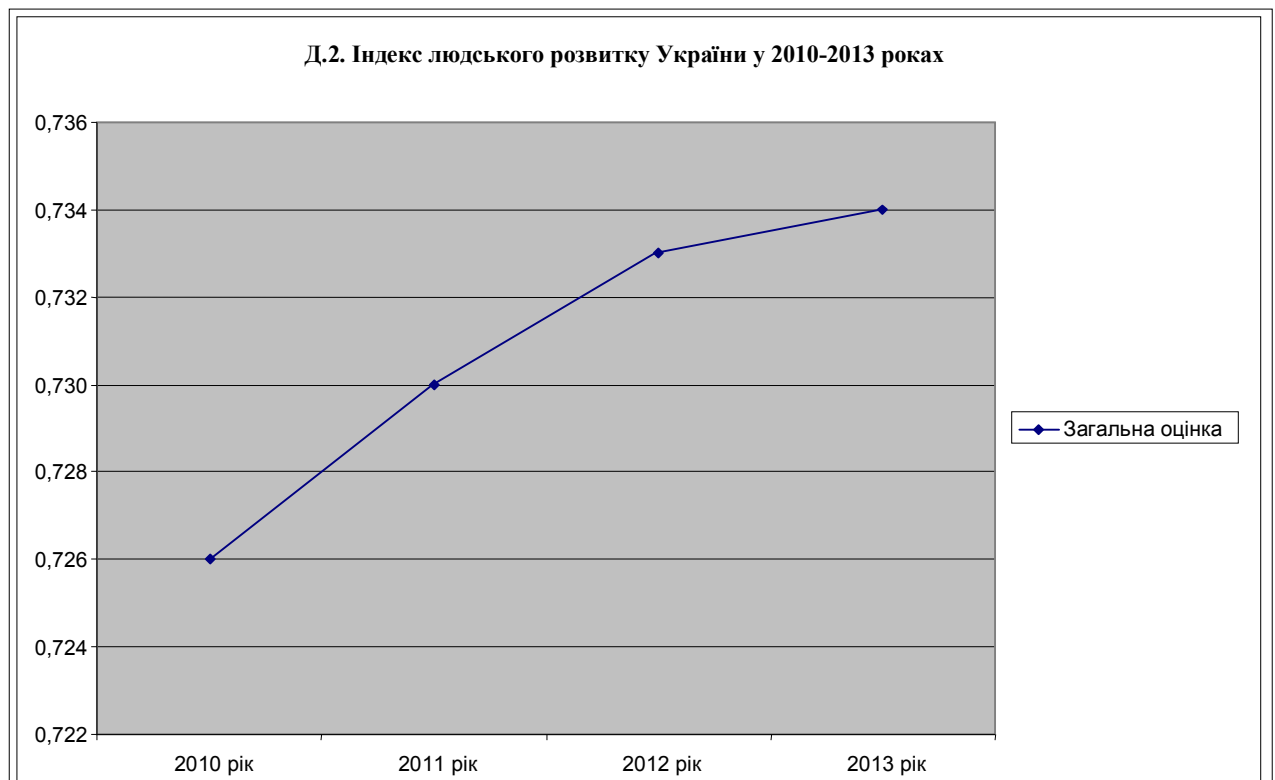
Табл. 10. Житловий фонд України і умови проживання у 2010-2013 роках

Рік	Весь житловий фонд, загальної площі, млн.м ²	У середньому на одного жителя, м ²	К-сть сімей та однаків, які перебували на кварт обліку на кінець року, тис.	К-сть сімей та однаків, які одержали житло протягом року, тис.	Питома вага загальної площі обладнаної, відсотків					
					водопроводом	каналізацією	Опалено	газом	гарячим водопостачанням	ваннами
2010	1079,5	23,3	1139	11	59,6	57,5	62,1	83,2	43,1	54,2
2011	1086,0	23,5	1084	7	60,3	58,2	63,2	83,1	43,9	54,7
2012	1094,2	23,7	1022	7	61,1	59	64,1	83,2	44,6	55,7
2013	1096,6	23,8	808	6	61,5	59,4	64,9	83	45,2	56,1

Рівень комфорту житлового фонду України впродовж указанного періоду також покращувався приблизно рівномірно. А от питома вага загальної площі, обладнаної газом, у 2013 році навпаки – погіршилася на 0,2 % порівняно з 2010 і 2012 роками.

При цьому, такі показники комфорту житла як наявність водопроводу, каналізації, опалення і ванни є досить низькими, оскільки не охоплюють навіть 2/3 усього житлового фонду.

Інший міжнародний показник, що характеризує якість життя населення, є «Індекс людського розвитку» (ІЛР), який щорічно розраховується ООН і основними критеріями якого виступають: середня тривалість життя при народженні, рівень грамотності та рівень життя населення країн світу, який оцінюється через ряд показників, основними з яких є довге та здорове життя, доступ до якісної освіти, гідний рівень життя (діаграма 2).

Традиційно «донизу» Україну тягнуть такі показники, як тривалість та рівень життя, а підтримує «на плаву» рівень освіти.

Якщо врахувати ці три показники, то загальний Індекс людського розвитку для України за 2013 рік становив 0,734 пункти, що лише на 0,8% вище, ніж Україна мала у 2010 році. Але у 2010 році Україна в рейтингу ІЛР посідала 69 місце.

Український ІЛР є меншим за середнє значення цього показника для країн із високим рівнем людського розвитку (0,735), а також і середнього для країн Європи та Центральної Азії (0,738).

Таким чином, у 2013 році рівень темпу покращення життя населення України значно уповільнилися, рівень комфорту проживання зріс майже непомітними темпами, а значний розрив у доходах населення регіонів та столиці України не сприяє покращенню життя населення в цілому по країні.

У 2014 році Доповідь Організації Об'єднаних Націй показала в цілому позитивні світові тенденції і продовження прогресу в світі. Лідером показника індексу людського розвитку вже котрий рік поспіль є Норвегія. У цьому рейтингу Україна як і раніше залишається серед країн з високим рівнем розвитку, посівши 83-є місце.

1.4. Ринок праці

Рівень зайнятості працездатного населення в середньому по Україні щороку зростав із 91,2 % у 2010 році до 92,3 % у 2013 році. Відповідно рівень безробітного населення серед працездатного за цей же період часу постійно зменшувався. У 2014 році показник рівня зайнятості працездатного населення зменшився до значення, нижчого за показник 2010 року, та склав 90,3 % (таблиця 11).

Табл. 11. Основні показники ринку праці України (річні дані) за 2010-2014 роки

тис. осіб

Рік	Працездатне населення, в середньому	Зайняте населення в середньому		Безробітне населення працездатного віку в середньому*	
		Всього	у відношенні до працездатного населення, %	Всього	у відношенні до працездатного населення, %
2010	20 220,7	18 436,5	91,2	1 784,2	8,8
2011	20 247,9	18 516,2	91,4	1 731,7	8,6
2012	20 393,5	18 736,9	91,9	1 656,6	8,1
2013	20 478,2	18 901,8	92,3	1 576,4	7,7
2014	19 035,2	17 188,1	90,3	1 847,1	9,7

* - за методологією МОП

Аналіз помісячної динаміки кількості безробітних та потреби підприємств у працівниках на заміщення вільних робочих місць свідчить про наявність сезонних особливостей цих показників.

Зокрема, найбільша потреба підприємств у працівниках впродовж 2010-2014 років зазвичай підвищувалася у травні й тривала до жовтня. Натомість

кінець і початок року, зазвичай це грудень-лютий, були найтяжчими для працівників при пошуку робочих місць (таблиця 12).

Табл. 12. Попит та пропозиція робочої сили в Україні у 2010-2014 роках
(на кінець звітного періоду)

Рік та місяць	Кількість зареєстрованих безробітних, тис. осіб	Потреба підприємств у працівниках на заміщення вільних робочих місць, тис. осіб	Навантаження зареєстрованих безробітних на 10 вільних робочих місць, осіб
2010 рік			
Січень	545,6	65,4	83
Лютий	547	65,9	83
Березень	518,9	73,1	71
Квітень	472,4	76,6	62
Травень	434,7	80,2	54
Червень	411,2	79,7	52
Липень	413	81,2	51
Серпень	416,1	87,4	48
Вересень	426,6	84,6	50
Жовтень	421,2	81,2	52
Листопад	479,1	74	65
Грудень	564	63,9	88
2011 рік			
Січень	610,3	68,5	89
Лютий	635,6	72,9	87
Березень	633,2	92,3	69
Квітень	597,3	89,5	67
Травень	565,9	95	60
Червень	516	90,5	57
Липень	484,3	89	54
Серпень	448,3	93,2	48
Вересень	420	87,3	48
Жовтень	397,6	82,1	48
Листопад	439,5	73,2	60
Грудень	501,4	59,3	84
2012 рік			
Січень	543,8	63,9	85
Лютий	563,9	64,6	87
Березень	547,7	78,1	70
Квітень	506,1	79,3	64
Травень	482,7	86,2	56
Червень	462,5	78,3	59
Липень	452	77,8	58
Серпень	444,5	82,1	54
Вересень	433,3	76,6	57
Жовтень	420,5	74,2	57
Листопад	468,8	63,3	74
Грудень	526,2	48,6	108
2013 рік			
Січень	564,5	54,1	104

Лютий	589,1	59	100
Березень	571,6	67,8	84
Квітень	534,7	69,5	77
Травень	501	75	67
Червень	465,3	78,7	59
Липень	451,5	79,7	57
Серпень	435,4	88,6	49
Вересень	422,1	88,7	48
Жовтень	394,6	77,6	51
Листопад	423,8	67,8	63
Грудень	487,7	47,5	103
2014 рік			
Січень	504,9	52,3	97
Лютий	515,7	55,1	94
Березень	492,3	62,5	79
Квітень	474,7	50,1	95
Травень	456,1	50,6	90
Червень	437,5	48,7	90
Липень	433,5	48,8	89
Серпень	426,1	54,8	78
Вересень	418,1	52,6	79
Жовтень	402,7	53,6	75
Листопад	450,6	53,6	99
Грудень	512,2	35,3	145

Не зважаючи на стабільність сезонної динаміки попиту та пропозиції робочої сили у 2010-2014 роках, 2014 рік особливо вирізняється тим, що на початок і на кінець року навантаження зареєстрованих безробітних на 10 вільних робочих місць у періоді, що аналізувався, було значно вищим ніж зазвичай, та сягнуло показника 145 осіб.

Детальний аналіз попиту на робочу силу, в розрізі видів економічної діяльності та у динаміці за 2010-2014 роки, засвідчив, що його спадання було притаманним майже усім галузям економіки (таблиця 13).

У 2014 році відносно аналогічних показників 2013 року найбільший спад попиту робочої сили був у будівництві та сільському господарстві, а саме: до 54,3 % та 71,0 %. Найменші показники спаду попиту на робочу силу було зафіксовано у сфері транспорту і зв'язку, а також надання комунальних та індивідуальних послуг, діяльності у сфері культури та спорту.

Таблиця 13. Попит на робочу силу в Україні за видами економічної діяльності

(на кінець року; осіб)

[illegible]

сільське господарство, мисливство, лісове господарство; рибальство, рибництво	2778	2887	103,9	2482	86,0	2309	93,0	1640	71,0
промисловість	17172	16547	96,4	13753	83,1	11493	83,6	9027	78,5
будівництво	3777	3515	93,1	2216	63,0	2473	111,6	1343	54,3
торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку; діяльність готелів та ресторанів	9285	8256	88,9	6026	73,0	5527	91,7	4732	85,6
діяльність транспорту та зв'язку	4969	5045	101,5	4422	87,7	3760	85,0	3753	99,8
фінансова діяльність, операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям	7443	5725	76,9	4115	71,9	1280	31,1	1148	89,7
державне управління	8416	7674	91,2	7646	99,6	6363	83,2	4924	77,4
освіта, охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	7887	8007	101,5	6588	82,3	5699	86,5	4645	81,5
надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльність у сфері культури та спорту	2136	1692	79,2	1339	79,1	1954	145,9	1825	93,4
Інші сфери	x	x	x	x	x	493	x	423	85,8

II. МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА

2.1. Законодавство у сферах міграції

Основні нормативно-правові акти у сферах міграції:

- громадянство і документи, що підтверджують громадянство України:

Закон України «Про громадянство України»;

Закон України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус».

Указ Президента України від 27.03.2001 № 215 «Питання організації виконання Закону України «Про громадянство України», яким затверджено Положення про Комісію при Президентові України з питань громадянства та Порядок провадження за заявами і поданнями з питань громадянства України та виконання прийнятих рішень»;

постанова Верховної Ради України від 26.06.1992 № 2503-XII «Про затвердження положення про паспорт громадянина України та про паспорт громадянина України для виїзду за кордон»;

постанова Кабінету Міністрів України від 04.06.1994 № 353 «Про затвердження зразка бланка паспорта громадянина України»;

постанова Кабінету Міністрів України від 17.07.2003 № 1111 «Про затвердження Правил оформлення і видачі тимчасового посвідчення громадянина України»;

постанова Кабінету Міністрів України від 14.04.2004 № 491 «Про затвердження Правил оформлення і видачі свідоцтва про належність до громадянства України»;

постанова Кабінету Міністрів України від 14.12.1995 № 1000 «Про затвердження зразка бланка проїзного документа дитини».

постанова Кабінету Міністрів України від 26.06.2007 № 858 «Про затвердження технічного опису та зразка бланка паспорта громадянина України для виїзду за кордон та внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України»;

наказ Міністерства внутрішніх справ України від 16.08.2012 № 715 «Про затвердження зразків документів, які подаються для встановлення належності до громадянства України, прийняття до громадянства України, оформлення набуття громадянства України, припинення громадянства України, скасування рішень про оформлення набуття громадянства України, та журналів обліку»;

наказ Міністерства внутрішніх справ України від 13.04.2012 № 320 «Про затвердження Порядку оформлення і видачі паспорта громадянина України»;

- реєстрація місця проживання:

Закон України «Про свободу пересування і вільний вибір місця проживання в Україні»;

наказ Міністерства внутрішніх справ України від 22.11.2012 № 1077 «Про затвердження Порядку реєстрації місця проживання та місця перебування фізичних осіб в Україні та зразків необхідних для цього документів»;

- еміграція:

Закон України «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України»;

постанова Кабінету Міністрів України від 31.03.1995 № 231 «Про затвердження Правил оформлення і видачі паспорта громадянина України для виїзду за кордон і проїзного документа дитини, їх тимчасового затримання та вилучення»;

наказ Міністерства внутрішніх справ України від 21.12.2004 № 1603 «Про затвердження Порядку провадження за заявами про оформлення паспортів громадянина України для виїзду за кордон і проїзних документів дитини»;

- імміграція та документи, необхідні для перебування в Україні:

Закон України «Про імміграцію»;

Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства»;

постанова Кабінету Міністрів України від 26.12.2002 № 1983 «Про затвердження Порядку формування квоти імміграції, Порядку провадження за заявами про надання дозволу на імміграцію і поданнями про його скасування та виконання прийнятих рішень»;

постанова Кабінету Міністрів України від 01.06.2011 № 567 «Про затвердження Правил оформлення віз для в'їзду в Україну і транзитного проїзду через її територію»;

постанова Кабінету Міністрів України від 15.02.2012 № 150 «Про затвердження Порядку продовження строку перебування та продовження або скорочення строку тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства на території України»;

постанова Кабінету Міністрів України від 28.03.2012 № 251 «Про затвердження Порядку оформлення, виготовлення і видачі посвідки на постійне проживання та посвідки на тимчасове проживання і технічного опису їх бланків та внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 26 грудня 2002 р. № 1983»;

розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.06.2011 № 653-р «Про затвердження плану заходів інтеграції мігрантів в українське суспільство на 2011-2015 роки»;

наказ Міністерства внутрішніх справ України від 15.07.2013 № 681 «Про затвердження Тимчасового порядку розгляду заяв для оформлення посвідки на постійне проживання та посвідки на тимчасове проживання»;

наказ Міністерства внутрішніх справ України від 25.04.2012 № 363 «Про затвердження Порядку розгляду заяв іноземців та осіб без громадянства про продовження строку перебування на території України»;

наказ Міністерства внутрішніх справ України від 15.11.2013 № 1104 «Про затвердження Порядку оформлення запрошень іноземцям та особам без громадянства на отримання візи для в'їзду в Україну»;

- шукачі притулку і документи, які підтверджують такий статус:

Закон України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту»;

постанова Кабінету Міністрів України від 14.03.2012 № 196 «Про затвердження Положення про посвідчення особи, яка потребує додаткового захисту»;

постанова Кабінету Міністрів України від 14.03.2012 № 197 «Про затвердження Положення про проїзний документ особи, якій надано додатковий захист»;

постанова Кабінету Міністрів України від 14.03.2012 № 199 «Про затвердження Положення про посвідчення особи, якій надано тимчасовий захист»;

постанова Кабінету Міністрів України від 14.03.2012 № 202 «Про затвердження Положення про посвідчення біженця»;

постанова Кабінету Міністрів України від 14.03.2012 № 203 «Про затвердження Положення про проїзний документ біженця»;

розпорядження Кабінету Міністрів України від 22.08.2012 № 605-р «Про затвердження плану заходів щодо інтеграції біженців та осіб, які потребують додаткового захисту, в українське суспільство на період до 2020 року»;

розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.04.2011 № 371-р «Про віднесення цілісних майнових комплексів пунктів тимчасового розміщення біженців до сфери управління Державної міграційної служби»;

наказ Міністерства внутрішніх справ України від 07.09.2011 № 649 «Про затвердження Правил розгляду заяв та оформлення документів, необхідних для вирішення питання про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, втрату і позбавлення статусу біженця та додаткового захисту і скасування рішення про визнання особи біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту»;

- протидія нелегальній міграції:

Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства»;

Кодекс України про адміністративні правопорушення (ст.203-206);

Кодекс адміністративного судочинства України;

постанова Кабінету Міністрів України від 07.03.2012 № 179 «Про затвердження Порядку провадження за заявами іноземців та осіб без громадянства про добровільне повернення»;

постанова Кабінету Міністрів України від 17.04.2013 № 280 «Про затвердження Порядку надання Державній прикордонній службі та виконання нею доручень уповноважених державних органів щодо осіб, які перетинають державний кордон, та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України»;

постанова Кабінету Міністрів України від 08.02.2012 № 70 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 17 липня 2003 р. № 1110» – про затвердження типового положення про пункт тимчасового перебування іноземців, осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні»;

розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.04.2011 № 370-р «Про передачу цілісних майнових комплексів пунктів тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні, до сфери управління Державної міграційної служби»;

спільний наказ Міністерства внутрішніх справ України, Мінсоцполітики України, МОН України від 04.09.2013 № 850/536/1226 «Про затвердження

Порядку проведення заходів щодо здійснення нагляду та контролю за виконанням законодавства в міграційній сфері»;

спільний наказ Міністерства внутрішніх справ України, Адміністрації Держприкордонслужби України, СБУ від 23.04.2012 № 353/271/150 «Про затвердження Інструкції про примусове повернення і примусове видворення з України іноземців та осіб без громадянства»;

наказ МВС України, МОЗ України, Адміністрації Держприкордонслужби України від 17.04.2012 № 336/268/254 «Про матеріально-побутове і медичне забезпечення іноземців та осіб без громадянства, що утримуються в пунктах тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні, і пунктах тимчасового тримання та спеціально обладнаних приміщеннях»;

спільний наказ МВС України, Адміністрації Держприкордонслужби України, СБУ від 23.04.2012 № 353/271/150 «Про затвердження Інструкції про примусове повернення і примусове видворення з України іноземців та осіб без громадянства»;

- державний контроль за дотриманням законодавства у сфері міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів:

Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства»;

Закон України «Про свободу пересування і вільний вибір місця проживання в Україні»;

Кодекс України про адміністративні правопорушення (ст. 197-201, ч. 1 ст. 203, ст.ст. 204, 205, 206);

наказ Міністерства внутрішніх справ України від 28.08.2013 № 825 «Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення Державною міграційною службою України».

Удосконалення міграційного законодавства

У **2013 році** робота по удосконаленню міграційного законодавства продовжувалася, у результаті чого було прийнято ряд законів України, розпорядчих актів Уряду і МВС.

Заслуговують на увагу й наступні прийняті нормативно-правові акти:

Порядок проведення заходів щодо здійснення нагляду та контролю за виконанням законодавства в міграційній сфері, затверджений спільним наказом МВС, Мінсоцполітики та Міносвіти від 04.09.2013 № 850/536/1226;

Інструкція з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення Державною міграційною службою України, яка була затверджена наказом МВС України від 28.08.2013 № 825, зареєстрованого Мінюстом 25 вересня 2013 р. за № 1654/24186;

наказ Міністерства внутрішніх справ України від 24.05.2013 № 507 (zareestrovaniy v Min'yosti від 29.05.2013 за № 837/23359) стосовно внесення змін до Порядку реєстрації місця проживання та місця перебування фізичних осіб в Україні та зразків необхідних для цього документів, затвердженого наказом МВС від 22.11.2012 № 1077, та до Порядку оформлення і видачі паспорта громадянина України, затвердженого наказом МВС від 13.04.2012 № 320;

наказ Міністерства внутрішніх справ України від 15.07.2013 № 681 «Про затвердження Тимчасового порядку розгляду заяв для оформлення посвідки на постійне проживання та посвідки на тимчасове проживання»;

наказ Міністерства внутрішніх справ України від 15.11.2013 № 1104 «Про затвердження Порядку оформлення запрошень іноземцям та особам без громадянства на отримання візи для в'їзду в Україну».

Таким чином, прийняття вказаних актів дало можливість ДМС:

з 01.01.2013 року виконувати повноваження з видачі паспортів громадянина України для виїзду закордон та надання відомостей до Державного реєстру виборців (Закони України від 20.11.2012 № 5492 та від 16.10.2012 № 5459);

з 01.01.2013 виконувати повноваження щодо протидії нелегальній міграції;

з червня 2013 року надавати громадянам України послуги із оформлення паспортів громадянина України та реєстрації місця проживання через адміністраторів Центрів надання адміністративних послуг (наказ Міністерства внутрішніх справ України від 24.05.2013 № 507);

з вересня 2013 року здійснювати реалізацію в межах своєї компетенції державної політики у сфері волонтерської діяльності (Указ Президента України від 02.09.2013 № 473/2013);

з жовтня 2013 року здійснювати міжвідомчі заходи «Мігрант», «Кордон», «Студент» і «Трудова міграція», з метою запобігання та протидії нелегальній міграції, а також іншим порушенням законодавства України в міграційній сфері;

з грудня 2013 року видавати паспорт громадянина України для виїзду за кордон без довідки з військових комісаріатів (Закон України від 05.11.2013 № 671).

У **2014 році** в межах виконання заходів щодо удосконалення міграційного законодавства було прийнято наступні законодавчі та підзаконні нормативно-правові (відомчі) акти:

Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України»;

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо переведення садових і дачних будинків у жилі будинки та реєстрації в них місця проживання»;

Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб»;

постанова Кабінету Міністрів України від 19.03.2014 № 121 «Про затвердження Порядку надання медичної допомоги іноземцям та особам без громадянства, які постійно проживають або тимчасово перебувають на території України, які звернулися із заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, стосовно яких прийнято рішення про оформлення документів для вирішення питання щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, та яких визнано біженцями або особами, які потребують додаткового захисту»;

постанова Кабінету Міністрів України від 07.05.2014 № 152 «Про затвердження зразка бланка, технічного опису та Порядку оформлення, видачі, обміну, пересилання, вилучення, повернення державі, знищення паспорта громадянина України для виїзду за кордон, його тимчасового затримання та вилучення»;

постанова Кабінету Міністрів України від 07.05.2014 № 153 «Про затвердження зразка бланка, технічного опису та порядку оформлення, видачі, обміну, пересилання, вилучення, повернення державі, знищення посвідчення особи без громадянства для виїзду за кордон з безконтактним електронним носієм»;

постанова Кабінету Міністрів України від 07.05.2014 № 154 «Про затвердження зразка бланка, технічного опису та Порядку оформлення, видачі, обміну, пересилання, вилучення, повернення державі, знищення проїзного документа біженця з безконтактним електронним носієм»;

постанова Кабінету Міністрів України від 04.06.2014 № 289 «Про затвердження Порядку оформлення документів, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус, громадянам, які проживають на тимчасово окупованій території України»;

постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 № 360 «Про затвердження Положення про Державну міграційну службу України»;

постанова Кабінету Міністрів України від 01.10.2014 № 509 «Про облік осіб, які переміщуються з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції»;

постанова Кабінету Міністрів України 26.11.2014 № 669 «Про затвердження Порядку отримання, вилучення з Єдиного державного демографічного реєстру та знищення відцифрованих відбитків пальців рук особи»;

розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 травня 2014 року № 523 «Деякі питання надання адміністративних послуг органів виконавчої влади через центри надання адміністративних послуг»;

розпорядження Кабінету Міністрів України від 11 червня 2014 року № 588 «Питання соціального забезпечення громадян України, які

переміщуються з тимчасово окупованої території та районів проведення антитерористичної операції»;

розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 року № 780 «Про затвердження Плану заходів із запровадження документів, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус, у які імплантовано безконтактний електронний носій, і створення національної системи біометричної верифікації та ідентифікації громадян України, іноземців та осіб без громадянства на 2014-2017 роки»;

наказ Міністерства внутрішніх справ України від 26.11.2014 № 1279 «Про затвердження зразка заяви-анкети для внесення інформації до Єдиного державного демографічного реєстру», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 10.12.2014 за № 1586/26363.

2.2. Функції органів державної влади у сферах міграції

Формуванням та реалізацією міграційної політики в Україні займається ряд органів державної влади, основними з яких є:

Міністерство внутрішніх справ України - формує державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів.

Запобігає вчиненню, виявляє, припиняє та розкриває кримінальні правопорушення, пов'язані з нелегальною міграцією та торгівлею людьми.

Державна міграційна служба України – реалізовує державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів.

Діяльність Служби спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ.

Державна прикордонна служба України:

здійснює прикордонний контроль і пропуск в установленому порядку осіб, транспортних засобів, вантажів в разі наявності належно оформлених документів після проходження ними митного та за потреби інших видів контролю, а також реєстрація іноземців та осіб без громадянства, які в установленому порядку прибувають в Україну, та їх паспортних документів у пунктах пропуску через державний кордон та у контрольних пунктах в'їзду - виїзду, а також здійснення фіксації біометричних даних іноземців та осіб без громадянства під час здійснення прикордонного контролю в пунктах пропуску через державний кордон та у контрольних пунктах в'їзду - виїзду;

бере участь в укладанні міжнародних договорів України з прикордонних питань, з питань взаємних поїздок громадян та реадмісії, а також забезпечує їх виконання;

запобігає та не допускає перетинання державного кордону України особами, яким згідно із законодавством не дозволяється в'їзд в Україну або

яких тимчасово обмежено у праві виїзду з України, у тому числі згідно з дорученнями правоохоронних органів; розшукує у пунктах пропуску через державний кордон та у контрольних пунктах в'їзду - виїзду осіб, які переходять від органів досудового розслідування та суду, ухиляються від відбуття кримінальних покарань; виконує в установленому порядку інші доручення правоохоронних органів;

приймає заяви про визнання осіб біженцями або особами, які потребують додаткового захисту, у порядку, визначеному Законом України "Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту";

приймає в установленому порядку рішення про примусове повернення в країну походження або третю країну іноземців та осіб без громадянства, затриманих у межах контрольованих прикордонних районів під час спроби або після незаконного перетинання державного кордону України, з подальшим повідомленням протягом 24 годин прокурора про підстави прийняття такого рішення;

приймає в установленому порядку рішення про розміщення іноземців та осіб без громадянства, затриманих у межах контрольованих прикордонних районів під час спроби або після незаконного перетинання державного кордону України, у пунктах тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають на території України, з подальшим повідомленням протягом 24 годин прокурора;

виконує рішення адміністративного суду про примусове видворення іноземців та осіб без громадянства, затриманих в межах контрольованих прикордонних районів під час спроби або після незаконного перетинання державного кордону України;

здійснює самотійно або у взаємодії з органами внутрішніх справ і органами Служби безпеки України в межах контрольованих прикордонних районів контроль за дотриманням іноземцями та особами без громадянства, а також біженцями, особами, які потребують додаткового захисту, та особами, яким надано притулок в Україні, установлених правил перебування на її території.

Діяльність Служби спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ.

Державна служба України з надзвичайних ситуацій – здійснює реалізацію державної політики у сферах цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню, ліквідації надзвичайних ситуацій, рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб, профілактики травматизму невиробничого характеру, а також гідрометеорологічної діяльності.

Діяльність Служби спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ.

Міністерство закордонних справ України - здійснює формування та реалізацію державної політики з візових і міграційних питань:

здійснює видачу українських віз, дипломатичних і службових паспортів, посвідчень особи на повернення в Україну, паспортів громадянина України для виїзду за кордон;

веде консульський облік громадян України, які постійно проживають або тимчасово перебувають за кордоном тощо.

Міністерство соціальної політики України - здійснює формування і реалізацію державної політики щодо:

регулювання ринку праці, процесів трудової міграції, визначення правових, економічних та організаційних засад зайнятості населення і його захисту від безробіття;

надання адресної соціальної допомоги вразливим верствам населення, у тому числі малозабезпеченим та багатодітним сім'ям;

щодо протидії торгівлі людьми.

Державна служба зайнятості України - здійснює видачу роботодавцям дозволів на застосування праці іноземців та осіб без громадянства та ведення обліку дозволів на застосування праці іноземців та осіб без громадянства.

Діяльність Служби координується і спрямовується через Міністра соціальної політики.

Державна інспекція України з питань праці - здійснює державний нагляд та контроль за додержанням вимог законодавства про зайнятість населення, з питань використання праці іноземців та осіб без громадянства.

Діяльність Служби координується і спрямовується через Міністра соціальної політики.

Служба безпеки України - здійснює досудове розслідування злочинів, пов'язаних із незаконним переправленням осіб через державний кордон України, бере участь у розробці заходів і вирішенні питань, що стосуються в'їзду в Україну та виїзду за кордон, перебування на її території іноземців та осіб без громадянства, приймає рішення про заборону в'їзду в Україну іноземцю або особі без громадянства, про скорочення строку тимчасового перебування іноземця та особи без громадянства на території України, про примусове повернення іноземця або особи без громадянства в країну походження або третю країну.

2.3. Функції місцевих органів влади у сферах міграції

Відповідно до Закону України «Про адміністративні послуги» та Національного плану дій на 2013 рік щодо впровадження Програми економічних реформ на 2010-2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава», затвердженого Указом Президента України від 12.03.2013 № 128, та згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16.05.2014 № 523-р «Деякі питання надання

адміністративних послуг органів виконавчої влади через центри надання адміністративних послуг» органи ДМС у 2014 році приймали участь у наданні окремих адміністративних послуг через центри надання адміністративних послуг (далі – ЦНАП).

Створення ЦНАП і забезпечення їх функціонування відповідно до вказаного Закону здійснювали місцеві органи влади. Натомість органи ДМС здійснювали навчання адміністраторів ЦНАП щодо надання, зокрема, таких адміністративних послуг як оформлення і видача паспорта громадянина України та реєстрація місця проживання.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16.05.2014 № 523-р «Деякі питання надання адміністративних послуг органів виконавчої влади через центри надання адміністративних послуг» затверджено Перелік адміністративних послуг органів виконавчої влади, які надаються через центр надання адміністративних послуг, яким зокрема передбачено надання 9 адміністративних послуг ДМС через адміністраторів ЦНАП (таблиця 14).

Табл. 14. Інформація про центри надання адміністративних послуг, які надають адміністративні послуги ДМС, станом на 31.12.2014

№ з/п	Регіон України	Кількість ЦНАП, що надають послуги ДМС
1	АР Крим	*
2	Вінницька область	15
3	Волинська область	20
4	Дніпропетровська область	16
5	Донецька область	3*
6	Житомирська о область	28
7	Закарпатська область	12
8	Запорізька область	21
9	Івано-Франківська область	18
10	Київська область	17
11	Кіровоградська область	20
12	Луганська область	9*
13	Львівська область	27
14	Миколаївська область	4
15	Одеська область	30
16	Полтавська область	19
17	Рівненська область	12
18	Сумська область	25
19	Тернопільська область	13
20	Харківська область	42
21	Херсонська область	21
22	Хмельницька область	25
23	Черкаська область	25
24	Чернівецька область	11
25	Чернігівська область	19
26	м. Київ	11
27	м. Севастополь	*
Всього		463

* Інформація про діяльність ЦНАП, які знаходяться на тимчасово окупованих територіях України не надходить.

Органи ДМС по мірі готовності ЦНАП та наявності у них адміністраторів, сприяли останнім у наданні інших адміністративних послуг, таких як вклеювання фотокарток у паспорт громадянина України при досягненні 25- і 45 річного віку, видача довідки про реєстрацію місця проживання/перебування тощо.

Адміністративні послуги ДМС у діючих ЦНАП в 2014 році надавалися як адміністраторами цих ЦНАП, так і працівниками територіальних підрозділів ДМС.

III. Міграційна ситуація в Україні

3.1. Внутрішня міграція

Внутрішня міграція характеризує рівень мобільності населення. Зміна місця проживання зазвичай не є спонтанною і залежить від багатьох чинників: економічних, географічних, кліматичних, культурних тощо.

За попередніми даними Державної служби статистики України в 2014 році загальний обсяг внутрішньої міграції був найменшим з 2010 року і кількісно становив 542 506 осіб (таблиця 15). Дані вказано без урахування тимчасово окупованої території АР Крим і м. Севастополя та можуть бути уточнені.

Табл. 15. Міграційний приріст (скорочення) населення України у 2010-2014 роках

(осіб)								
№ з/п	Регіони	Площа регіону, км ²	2014 рік	2013 рік	2012 рік	2011 рік	2010 рік	Загальний приріст
1	2	3		4	5	6	7	8
1	АР Крим	26 081	-	780	84	1 463	1 140	3 467
2	Вінницька	26 513	331	-1 388	-1 749	-337	-1 029	-4 172
3	Волинська	20 144	695	-1	-613	475	-109	447
4	Дніпропетровська	31 974	431	-2 169	-1 564	-1 346	-1 075	-5 723
5	Донецька	26 517	-10677	-4 516	-4 449	-2 089	-2 130	-23 861
6	Житомирська	29 832	-476	-1 254	426	-714	-613	-2 631
7	Закарпатська	12 777	-849	-905	-370	-393	-772	-3 289
8	Запорізька	27 180	-847	-1 916	-1 361	-1 387	-529	-6 040
9	Івано-Франківська	13 928	1241	183	-40	254	87	1 725
10	Київська	28 131	11120	8 821	7 072	7 476	3 990	38 479
11	Кіровоградська	24 588	-846	-2 183	-2 160	-1 585	-1 023	-7 797
12	Луганська	26 684	-8120	-4 365	-4 034	-3 061	-2 621	-22 201
13	Львівська	21 833	1543	-775	-794	-1 590	-818	-5 520
14	Миколаївська	24 598	644	-1 379	-1 659	-961	-738	-4 093
15	Одеська	33 310	4639	2 533	2 782	1 523	2 180	13 657
16	Полтавська	28 748	1050	-554	-1 203	-754	-370	-1 831
17	Рівненська	20 047	-155	-1 151	-1 491	-1 774	-1 098	-5 669
18	Сумська	23 834	-401	-1 602	-1 423	-1 126	-1 145	-5 697
19	Тернопільська	13 823	72	-1 233	-565	-844	-1 071	-3 641
20	Харківська	31 415	8261	1 741	1 984	366	1 222	13 574
21	Херсонська	28 461	-858	-2 145	-2 157	-1 301	-1 374	-7 835
22	Хмельницька	20 645	27	-1 171	-1 006	-1 554	-811	-4 515
23	Черкаська	20 900	308	-1 242	-1 202	-157	-775	-3 068
24	Чернівецька	8 097	1397	681	316	512	272	3 178
25	Чернігівська	31 865	-381	-1 432	-1 321	-191	-348	-3 673
26	м. Київ	839	14443	14 222	14 703	8 163	8 366	59 897
27	Севастополь	864	-	2 420	1 794	932	1 192	6 338
Усього переміщено осіб		х	542506	621 842	649 865	637 713	652 639	х

Найбільш привабливі умови для внутрішньої міграції у 2010-2014 роках створили м. Київ та Київська область, які випереджають по цьому показнику інші привабливі для міграції регіони України, навіть разом узяті.

Розмір площі, яку займають найбільш привабливі для міграції 2 адміністративні одиниці України, становить 28 970 кв. км, що становить 4,8 % від загальної площі України.

Аналіз напрямків внутрішньої міграції в Україні у 2014 році показав їх пряму залежність від розмірів середньомісячної заробітної плати (таблиці 8 і 14), адже м. Київ та Київська область є регіонами з найвищим рівнем середньомісячної заробітної плати.

Якісний аналіз складу населення України у 2010-2014 роках засвідчив, що внутрішня міграція населення України носить урбаністичний характер, тобто пов'язана із його переміщенням з сільської місцевості у міську (таблиця 16).

Табл. 16. Співвідношення середньої чисельності міського та сільського населення України у 2010-2014 роках

(тис.осіб)

Регіони	2014 рік		2013 рік		2012 рік		2011 рік		2010 рік	
	міське	сільське	міське	сільське	міське	сільське	міське	сільське	міське	сільське
Україна	31336,6	14089,6	31357,5	14132,1	31378,5	14214,8	31411,3	14294,8	31483,2	14387,5
АР Крим	-	-	1233,3	732,9	1232,7	731,4	1233,1	730,2	1234,9	729,5
Вінницька	815,3	803,0	815,7	807	815,9	814,7	814,9	822,8	814,1	831,8
Волинська	543,7	497,6	542,5	498,1	540,3	499	538,1	499,8	536,2	500,7
Дніпропетровська	2751,8	540,6	2757,5	542,6	2767,7	546,3	2778,8	549,6	2793,3	552,7
Донецька	3937,7	406,2	3951	408,7	3975,8	413,5	4000,2	417,9	4028	421,9
Житомирська	739,7	522,8	740,2	525,5	739,5	531,5	740,8	535,3	741,7	540,7
Закарпатська	466,9	790,0	466,6	789	465,8	786,8	464,5	784,5	463,2	782,9
Запорізька	1369,0	406,8	1372,3	408,2	1377,5	411	1382,3	414,2	1388,4	418,1
Ів.-Франківська	600,8	781,3	600,1	781,8	598,7	782,3	597,5	782,5	596,8	783,4
Київська	1070,2	655,3	1067,5	656,3	1061,9	658,9	1056,3	662,3	1052,8	666,9
Кіровоградська	617,9	369,7	619,2	372,2	621,7	377,1	624,2	382	626,7	387,2
Луганська	1945,3	294,2	1952,2	295,8	1965,3	299,3	1979	303	1994,8	306,6
Львівська	1545,9	992,6	1546	993,6	1545,5	995,3	1545,6	997,2	1547,2	1000
Миколаївська	793,8	374,6	794,9	376	797,1	378,7	799,5	381,3	802,8	383,6
Одеська	1603,8	792,7	1602,9	792,9	1598,5	793,2	1594,9	793,6	1595	794,9
Полтавська	899,0	559,1	900,4	562,6	903,2	569,3	906,6	575,9	910,4	583,3
Рівненська	553,6	605,2	553,4	604,5	552,7	602,9	551,7	601,7	550,7	601,4
Сумська	772,0	361,0	773,7	364,4	777,5	370,3	781,1	375,8	785,3	381,6
Тернопільська	475,1	598,2	475,2	600,1	475,1	603,8	474,8	607,5	474,7	611,8
Харківська	2202,5	534,8	2203,7	537,1	2200,9	542,4	2201,2	547,4	2209,6	552,5
Херсонська	656,2	416,3	657,9	417,5	661	419,8	664	421,8	666,9	423,9
Хмельницька	729,5	577,5	729,3	581,2	728,6	588,5	727,9	595,6	726,9	603,5
Черкаська	712,5	547,5	713,9	550,5	716,9	556,2	719,6	561,7	722,5	567,8
Чернівецька	388,2	520,3	386,9	520,9	384,3	521,9	382,1	522,7	380,2	524,1
Чернігівська	682,0	384,8	683,4	388,9	686,1	397,1	688,4	405	690,7	413,3
м. Київ	2868,7	х	2856,9	х	2829,6	х	2806,7	х	2792,2	х
Севастополь	-	-	360,9	23,8	358,7	23,6	357,5	23,5	357,2	23,4

Сільське населення України з 2010 по 2013 роки щороку скорочувалося на 0,1 % або 80-90 тис. на користь міського населення.

2014 рік у цьому випадку не став виключенням і лише підтвердив загальні тенденції, що склалися впродовж останніх 4-х років.

Табл. 17. Структура населення України у 2010-2014 роках

(тис. осіб)

Категорії населення	2010 рік		2011 рік		2012 рік		2013 рік		2014 рік	
	Сер. чис-ть	% до заг. чис-ті	Сер. чис-ть	% до заг. чис-ті	Сер. чис-ть	% до заг. чис-ті	Сер. чис-ть	% до заг. чис-ті	Сер. чис-ть	% до заг. чис-ті
сільське	14 387,5	31,4	14 294,8	31,3	14 214,8	31,2	14 132,1	31,1	14 089,6	31,0
Міське	31 483,2	68,6	31 411,3	68,7	31 378,5	68,8	31 357,5	68,9	31 336,6	69,0

На фоні світової картини, структура населення України (таблиця 17) більш тяжіє до європейських показників.

Так, згідно даних Світового банку у 2010 році сільське населення складало 48,5 % від усього населення світу і в подальшому постійно скорочувалося на користь міського населення.

В країнах ЄС, за даними Світового банку, ситуація із зміною складу населення є аналогічною, що і в Україні та світі, за винятком того, що сільське населення займає значно меншу питому вагу.

Таким чином, населення України за своєю структурою тяжіє до країн-членів ЄС, хоча зміни в її складі є характерними й для загальносвітових і 2014 рік у цьому не став виключенням.

Аналіз внутрішньої міграції населення України за статистичними показниками реєстрації/зняття з реєстрації місця проживання (таблиця 18) мають дещо інші значення ніж міграційний приріст (скорочення) населення.

Аналогічні дані за 2010-2012 роки відсутні, оскільки збір статистичних даних у сферах міграції в ДМС здійснюється з серпня 2012 року, тобто з моменту остаточного розмежування функції між МВС і ДМС.

Головною відмінністю між показниками міграційного приросту і реєстрації місця проживання є те, що кількість випадків реєстрації місця проживання у всіх без виключення регіонах України як у 2013, так і у 2014 роках перевищувала кількість фактів зняття з реєстрації місця проживання, що може пояснюватися декількома причинами.

Табл. 18. Кількість наданих адміністративних послуг по реєстрації/зняття з реєстрації місця проживання

(осіб)

№ з/п	Регіони	2013 рік		2014 рік	
		zareєстровано	знято з реєстрації	zareєстровано	знято з реєстрації
1	2	3	4	5	6
1	АР Крим	79411	57735	10935	7651
2	Вінницька	67623	50049	61289	42535
3	Волинська	45289	21890	58599	29774
4	Дніпропетровська	162564	126953	143636	112243
5	Донецька	208523	159942	121882	89817
6	Житомирська	55394	43351	49374	37528
7	Закарпатська	19257	13529	24266	12737
8	Запорізька	63980	55705	57702	47478

9	Івано-Франківська	34728	21598	34980	21011
10	Київська	81850	48076	78029	43960
11	Кіровоградська	35028	32413	32714	28392
12	Луганська	90222	68109	42791	35128
13	Львівська	60195	42091	64878	41187
14	Миколаївська	43060	37768	36247	33268
15	Одеська	100176	71637	88567	60679
16	Полтавська	62787	51397	57137	52133
17	Рівненська	51157	29646	52468	28672
18	Сумська	44526	34489	40463	30695
19	Тернопільська	36635	24444	36208	22889
20	Харківська	116287	90021	106993	82763
21	Херсонська	40623	28251	40764	31796
22	Хмельницька	73838	59314	43883	31267
23	Черкаська	58142	42622	36459	23798
24	Чернівецька	18485	15439	16778	11527
25	Чернігівська	48201	36267	43057	32773
26	м. Київ	128415	104741	116464	91641
27	м. Севастополь	23739	15797	3227	2304

По-перше, у зв'язку з тим, що згідно змін, внесених у липні 2012 року до Закону України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні» та відповідно до Порядку реєстрації місця проживання та місця перебування фізичних осіб в Україні та зразків необхідних для цього документів, затвердженого наказом МВС від 12.11.2012 № 1077, реєстрація місця проживання особи може здійснюватися з одночасним зняттям з реєстрації за попереднім місцем проживання.

Як наслідок, територіальні підрозділи ДМС у таких випадках фіксуються факт реєстрації місця проживання, а факт зняття з реєстрації місця проживання може не обліковуватись.

По-друге, облік фактів зняття з реєстрації здійснюється територіальними підрозділами ДМС згідно кількості поданих особами заяв.

У той же час, такий підхід не враховує випадки зняття з реєстрації по заявах, що надійшли від органів влади, наприклад повідомлень від РАГС про зняття з реєстрації померлих осіб.

3.1.1. Внутрішньо переміщені особи

З метою забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб 20.10.2014 Верховною Радою України прийнято Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», яким визначено повноваження ДМС з питань забезпечення прав і свобод таких осіб.

Зокрема, відповідно до вимог статті 6 та пункту 5 статті 11 цього Закону, з метою забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб на отримання документів, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус, ДМС забезпечує документування таких осіб за місцем їх звернення.

Крім того, згідно з пунктом 2 частини першої статті 11 Закону ДМС має здійснювати реєстрацію місця перебування внутрішньо переміщеної особи

відповідно до статті 5 цього Закону (шляхом проставлення у довідці про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи відмітки про реєстрацію місця проживання) та вносити відомості про це до Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб.

Відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 11 червня 2014 р. № 588-р «Питання соціального забезпечення громадян України, які переміщуються з тимчасово окупованої території та районів проведення антитерористичної операції» для комплексного вирішення питань життєдіяльності внутрішньо переміщених осіб утворено Міжвідомчий координаційний штаб з питань, пов'язаних із соціальним забезпеченням громадян України, які переміщуються з тимчасово окупованої території та районів проведення антитерористичної операції (далі - Міжвідомчий штаб).

При територіальних органах Державної служби України з надзвичайних ситуацій (надалі ДСНС) також утворено регіональні штаби з питань, пов'язаних із соціальним забезпеченням вищевказаних громадян.

Регулярно проводяться засідання Міжвідомчого штабу, зокрема в режимі відео конференцій, за участю керівників обласних державних адміністрацій та регіональних штабів, визначаються першочергові та поточні завдання. Протягом 2014 року відбулось 12 таких засідань.

У 2014 році для зустрічі внутрішньо переміщених осіб на кордоні районів проведення антитерористичної операції ДСНС України було розгорнуто 7 транзитних пунктів, а саме: у Донецькій області (в районі міст Красноармійськ, Волноваха та Маріуполь), Луганській (в районі міст Сватове, Лисичанськ, Щастя) та Дніпропетровській (с. Орли Покровського району).

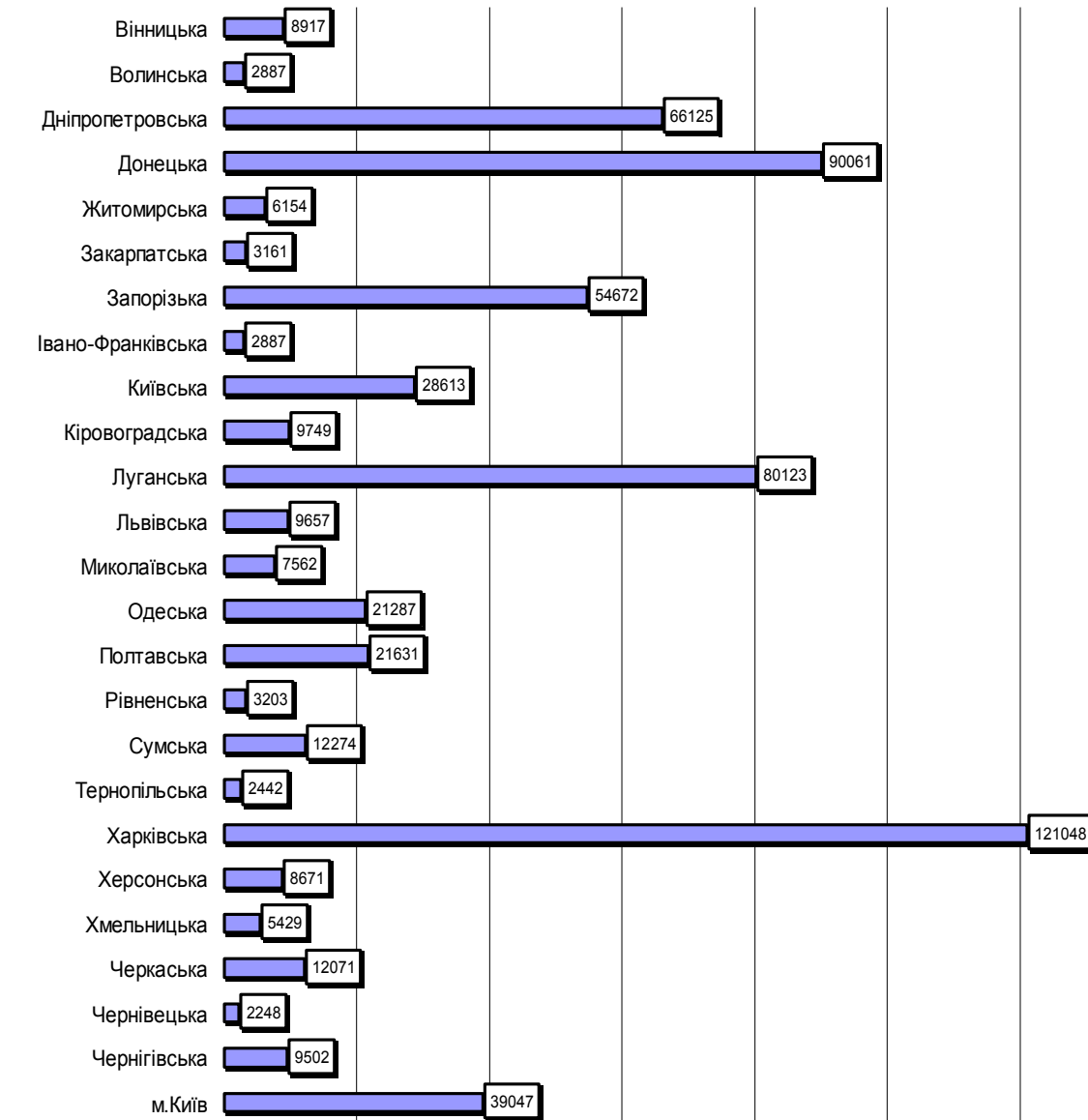
На початок 2015 року продовжили роботу 2 транзитні пункти, а саме: у Донецькій області - в районі міста Красноармійськ; у Луганській області - в районі міста Сватове.

У 2014 році до транзитних пунктів звернулося понад 28 тис. осіб, яким надано необхідні умови з розміщення та за їх бажанням організовано безоплатний вивіз та розселення у регіонах України.

За оперативною інформацією Міжвідомчого штабу, станом на 31 грудня 2014 року з тимчасово окупованої території та районів проведення антитерористичної операції, з урахуванням переміщених у межах Донецької та Луганської областей, загальна кількість внутрішньо переміщених осіб становила близько 630 тис. осіб.

Більш за все внутрішньо переміщених осіб розміщено у Харківській (121 тис. 48 осіб), Донецькій (90 тис. 61 особа), Луганській (80 тис. 123 особи), Дніпропетровській (66 тис. 125 осіб), Запорізькій (54 тис. 628 осіб), Київській (28 тис. 613 осіб) областях та в місті Київ (39 тис. 47 осіб). Найменша кількість розселених у Чернівецькій (2 тис. 248 осіб), Тернопільській (2 тис. 442 особи), Волинській (2 тис. 887 осіб), Івано-Франківській (2 тис. 887 осіб), Закарпатській (3 тис. 161 особа) та Рівненській (3 тис. 203 особи) областях.

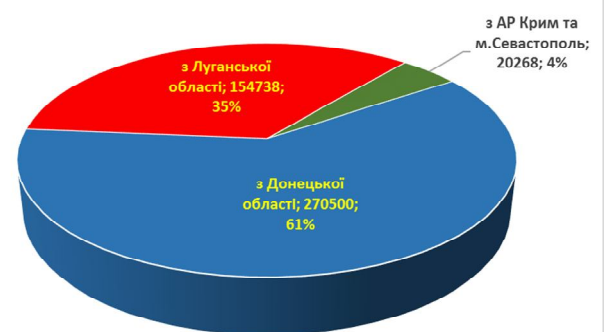
Інформація про тимчасове розміщення громадян України, які переміщені з тимчасово окупованої території та районів проведення АТО станом на 31.12.2014 (кількість осіб)

Кількість осіб, що перемістилися за межі тимчасово окупованої території та районів проведення антитерористичної операції у 2014 році і звернулися до територіальних органів чи підрозділів ДМС, склала 445,5 тис. осіб.

Найбільше таких осіб було переміщено з Донецької області – 270,5 тис. осіб або 61% від загальної кількості внутрішньо-переміщених осіб

Кількість осіб, які переміщуються з тимчасово окупованої території та районів проведення антитерористичної операції у 2014 році

Аналіз динаміки кількості внутрішньо переміщених осіб свідчить, що протягом 2014 року найбільша кількість осіб виїхало з Луганської та Донецької областей у період з липня по серпень 2014 року.

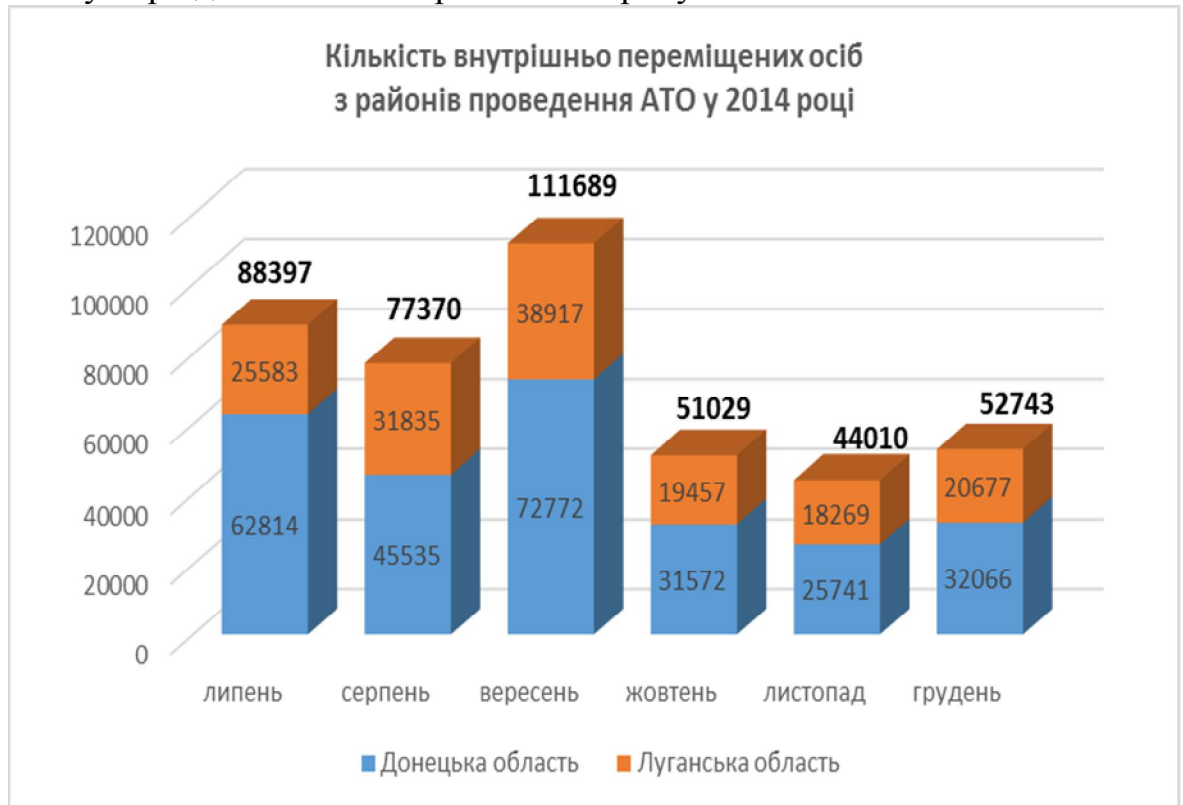
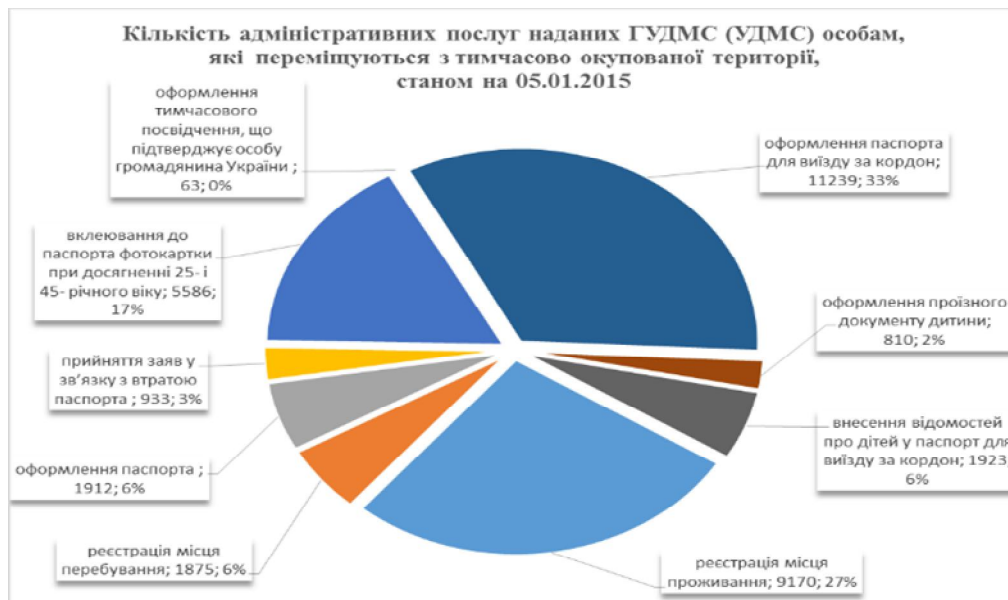

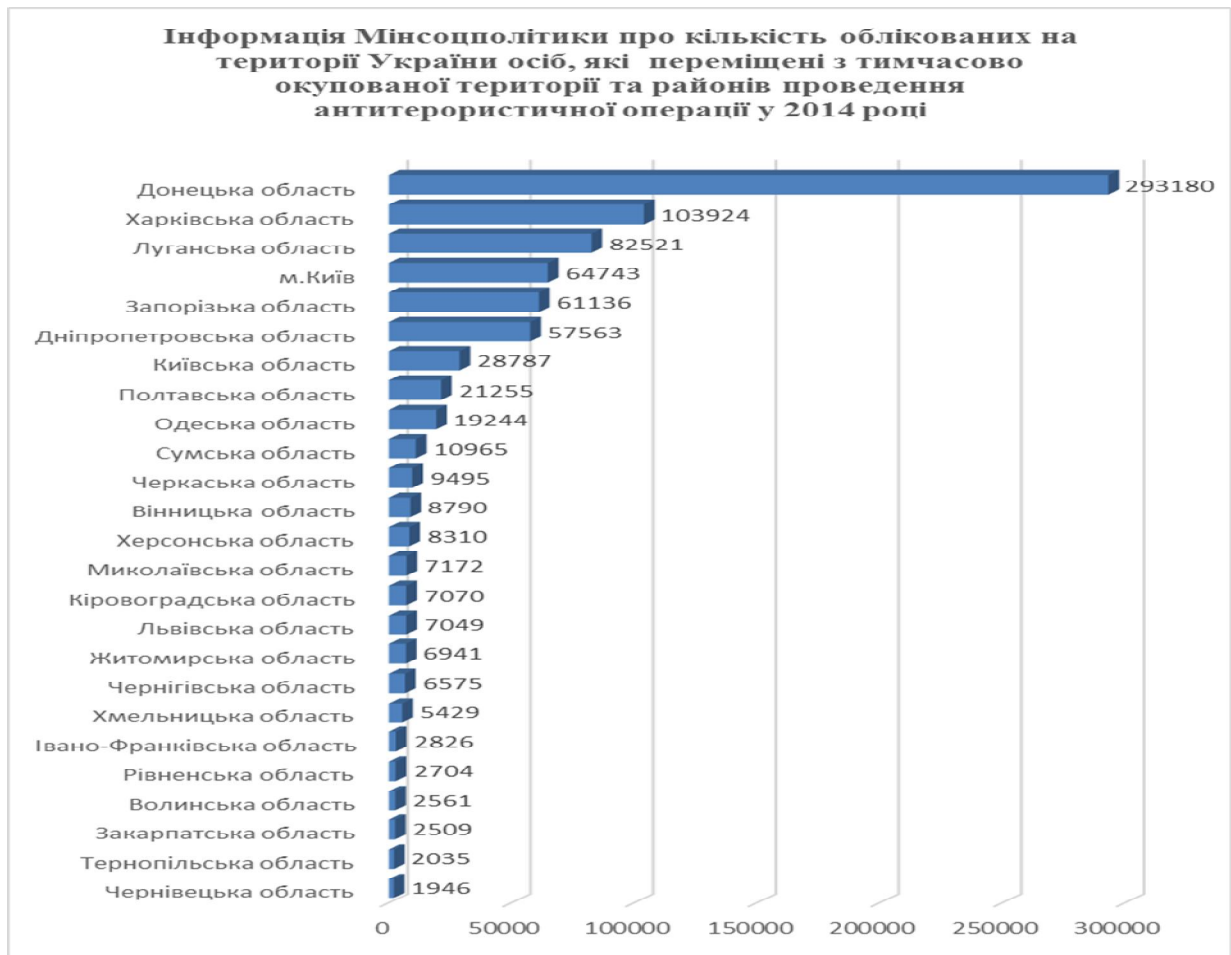
Табл. 19. Кількість окремих адміністративних послуг, наданих територіальними органами ДМС внутрішньо переміщеним особам (станом на 01.01.2015)

Адміністративна послуга ДМС	Особам, які переміщуються з тимчасово окупованої території України	Особам, які переміщуються з районів проведення антитерористичної операції
Реєстрація місця проживання	9170	12146
Реєстрація місця перебування	1875	6310
Оформлення паспорта громадянина України	1912	6255
Прийняття заяв у зв'язку із втратою паспорта громадянина України	933	2552
Уклеювання до паспорта фотокартки при досягненні 25- і 45- річного віку	5586	9965
Оформлення тимчасового посвідчення, що підтверджує особу громадянина України	63	229
Оформлення паспорта громадянина України для виїзду за кордон	11239	28894
Оформлення проїзного документу дитини	810	2171
Унесення відомостей про дітей у паспорт громадянина України для виїзду за кордон	1923	2738
Усього	33511	71260

Відповідно до Порядку оформлення і видачі довідки про взяття на облік особи, яка переміщується з тимчасово окупованої території України або району проведення антитерористичної операції, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 1 жовтня 2014 р. № 509, Мінсоцполітики є держателем Єдиної інформаційної бази даних про взятих на облік внутрішньо переміщених осіб. Територіальними підрозділами Мінсоцполітики станом на 31 грудня 2014 року зареєстровано загалом 824 тис. 730 осіб (у тому числі тих осіб, які тимчасово виїхали за межі зони антитерористичної операції для отримання пенсії та інших соціальних виплат).

3.2. Поїздки громадян України за кордон

У 2013 році громадяни України у безвізовому порядку могли відвідувати 39 країн світу, а у 2014 – вже 45 країн (таблиця 19).

Табл. 20. Список держав, які громадяни України у 2014 році могли відвідувати без візи

з/п	Країна	Режим поїздок
1	Азербайджан	Безвізовий (поїздки за закордонними паспортами)
2	Албанія	Безвізовий (до 90 діб)
3	Антигуа і Барбуда	Безвізовий
4	Аргентина	Безвізовий (до 90 діб)
5	Барбадос	Безвізовий (до 28 днів)
6	Білорусь	Безвізовий
7	Боснія і Герцеговина	Безвізовий (до 30 діб)
8	Бразилія	Безвізовий (до 90 діб) з метою туризму та бізнесу
9	Бруней Даруссалам	Безвізовий (до 30 діб)
10	Вануату	Безвізовий (до 30 днів)
11	Вірменія	Безвізовий (поїздки за закордонними паспортами)
12	Гаїті	Безвізовий (до 90 днів)
13	Гватемала	Безвізовий
14	Гондурас	Безвізовий (до 90 днів)
15	Гонконг (Китай)	Безвізовий (до 14 діб)
16	Грузія	Безвізовий (поїздки за закордонними паспортами)
17	Домініка	Безвізовий (до 21 дня)
18	Домініканська Республіка	Безвізовий (до 90 днів)
19	Еквадор	Безвізовий до 90 діб за наявності документів, що підтверджують туристичну мету поїздки
20	Ізраїль	Безвізовий до 90 діб (за закордонними, дипломатичними та службовими паспортами). Проїзний документ дитини не визнається ізраїльською стороною в якості дійсного паспортного документа, що дає право на безвізовий в'їзд до Держави Ізраїль. Таким чином, відомості про дітей, які їдуть за кордон разом з батьками (законними представниками), мають бути внесені до паспортів батьків або одного з батьків (законних представників).
21	Казахстан	Безвізовий до 90 діб (за закордонними паспортами)
22	Киргизстан	Безвізовий до 90 діб (за закордонними паспортами)
23	Македонія	Візовий (до 15 березня 2018 року діє безвізовий режим поїздок строком до 90 діб)
24	Малайзія	Безвізовий (до 30 діб)
25	Мікронезія	Візовий (до 30 діб)
26	Молдова	Безвізовий (за закордонними паспортами)
27	Монголія	Безвізовий (необхідне підтвердження мети поїздки, зокрема, для осіб, які в'їжджають на запрошення юридичних чи фізичних осіб з діловою чи приватною метою - запрошення, оформлене в Імміграційному агентстві Монголії, для осіб, які перебувають з туристичною метою - документи, що підтверджують бронювання готелю в Монголії).
28	Намібія	Безвізовий (до 90 діб)
29	Нікарагуа	Безвізовий

30	Палестина	Безвізовий
31	Панама	Безвізовий (до 90 діб)
32	Парагвай	Безвізовий (до 90 діб)
33	Перу	Безвізовий до 183 діб за наявності документів, що підтверджують туристичну мету поїздки
34	Російська Федерація	Безвізовий
35	Сальвадор	Безвізовий (до 90 діб)
36	Самоа	Безвізовий (до 60 діб)
37	Свазіленд	Безвізовий
38	Сейшельські Острови	Безвізовий (до 30 діб)
39	Сент-Вінсент і Гренадіни	Безвізовий (до 30 днів)
40	Сербія	Безвізовий (до 30 діб). Громадяни України, які мають шенгенські візи, візи Великобританії та інших держав-членів ЄС або візи США, а також дозвіл на проживання у державах Шенгенської зони, державах-членах ЄС або США, можуть в'їжджати, виїжджати, прямувати транзитом і перебувати на території Сербії до 90 днів протягом 6 місяців від дати першого в'їзду, за умови, що термін перебування у Сербії не перевищуватиме строк дії відповідної візи або дозволу на проживання
41	Таджикистан	Безвізовий до 90 діб (поїздки за закордонними паспортами)
42	Туреччина	Безвізовий (до 60 діб)
43	Узбекистан	Безвізовий (поїздки за закордонними паспортами)
44	Чорногорія	Безвізовий (до 90 діб)
45	Ямайка	Безвізовий (до 30 діб) з метою туризму та культурного обміну

Крім того, у 2014 році, як і у 2013, громадяни України мали змогу відвідати 49 країн світу без отримання віз за службовими та дипломатичними паспортами (таблиця 20).

Табл. 21. Список держав, які громадяни України могли відвідувати за дипломатичними чи службовими паспортами без візи у 2014 році

1	Австрія	Візовий	крім ДП
2	Бельгія	Візовий	крім ДП
3	Болгарія	Візовий.	крім ДП, СП
4	Венесуела	Візовий	крім ДП, СП
5	В'єтнам	Візовий	крім ДП, СП (до 90 діб)
6	Греція	Візовий	крім ДП
7	Данія	Візовий	крім ДП
8	Естонія	Візовий	крім ДП, СП
9	Єгипет	Візовий	крім ДП, СП
10	Індія	Візовий	крім ДП
11	Іран	Візовий	крім ДП, СП
12	Іспанія	Візовий	крім ДП
13	Італія	Візовий	крім ДП
14	Катар	Візовий	крім ДП
15	Китай	Візовий	крім ДП, СП
16	Кіпр	Візовий	крім ДП, СП
17	КНДР	Візовий	крім ДП, СП, поїздок з службовою, туристичною

			метою, а також з метою лікування
18	Корея	Візовий	крім ДП
19	Куба	Візовий	крім ДП, СП
20	Кувейт	Візовий	крім ДП, СП Можливе оформлення візи на кордоні
21	Лаос	Візовий	крім ДП, СП
22	Латвія	Візовий	крім ДП, СП
23	Литва	Візовий	крім ДП, СП
24	Люксембург	Візовий	крім ДП
25	Македонія	Поїздки (до 90 діб) з метою ділових контактів, обміну в науково-технічній, освітній, культурній та спортивній сферах або журналістської діяльності, навчання та лікування, відвідання родичів або знайомих здійснюються без віз на підставі оригіналу запрошення, завіреного відповідним державним органом Македонії. В'їзд (до 30 діб) з метою туризму здійснюється без віз на підставі оригіналу договору про надання туристичної послуги (ваучеру) і підтвердження про прийняття іноземного туриста від організації, що здійснює туристичну діяльність на території Македонії.	крім ДП, СП, членів екіпажів повітряних суден.
26	Мальта	Візовий	крім ДП
27	Марокко	Візовий	крім ДП, СП
28	Мексика	Візовий	крім ДП
29	Нідерланди	Візовий	крім ДП
30	Німеччина (Федеративна Республіка)	Візовий	крім ДП
31	Норвегія	Візовий	крім ДП
32	Перу	Візовий (крім до 183	крім ДП, СП

		діб за наявності документів, що підтверджують туристичну мету поїздки)	
33	Польща	Візовий	крім ДП, СП
34	Португалія	Візовий	крім ДП
35	Румунія	Візовий	крім ДП, СП
36	Сінгапур	Візовий	крім ДП, СП
37	Словаччина	Візовий	крім ДП, СП
38	Словенія	Візовий	крім ДП
39	Таїланд	Візовий	крім ДП, СП
40	Туркменістан	Візовий	крім ДП, СП
41	Угорщина	Візовий	крім ДП, СП
42	Уругвай	Візовий	крім ДП, СП
43	Фінляндія	Візовий	крім ДП
44	Франція	Візовий	крім ДП
45	Хорватія	Візовий	крім ДП, СП
46	Чехія	Візовий	крім ДП
47	Чилі	Візовий	крім ДП, СП
48	Швейцарія	Візовий	крім ДП, СП
49	Швеція	Візовий	крім ДП

Аналіз кількості виїздів за кордон свідчить про стабільну активність громадян України з цього питання (таблиця 21).

За період 2010-2014 років громадяни України виїздили за кордон 106 458 220 разів, з яких у 2010 році – 17 741 304 рази, або 16,7 %, у 2011 році – 20 336 255 разів, або 19,1 %, у 2012 році – 21 755 162 рази, або 20,4 %, у 2013 році – 23 989 047 рази, або 22,5 % та у 2014 році - 22 636 452 рази, або 21,3 %.

Як видно із наведеного аналізу поїздок за кордон, найбільше громадяни України виїзять за кордон з приватною метою. Питома вага кількості таких поїздок у загальній кількості поїздок за кордон збільшилася із 84,8 % у 2010 році до 97,48 % у 2014 році.

Табл. 22. Аналіз виїздів громадян України за кордон у 2010-2014 роках

№ з/п	Мета поїздки	Кількість виїздів				
		2010 рік	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2014 рік
1	2	3	4	5	6	7
1	службова	866 014	897 127	362 631	275 151	170 720
	питома вага, %	4,88	4,41	1,67	1,15	0,75
2	туризм	1 275 398	1 590 182	641 836	354 840	201 541
	питома вага, %	7,19	7,82	2,95	1,48	0,89
3	приватна	15 038 622	17 285 834	20 428 369	23 131 296	22 065 410
	питома вага, %	84,77	85,00	93,90	96,42	97,48
4	обслугов. персонал	560 821	562 319	321 794	227 192	198 781
	питома вага, %	3,16	2,77	1,48	0,95	0,88
5	військов. службов.	449	793	632	568	0
	питома вага, %	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Всього		17 741 304	20 336 255	21 755 162	23 989 047	22 636 452

Натомість динаміка інших видів поїздок була дещо іншою. Так, у 2011 році кількість поїздок за кордон з метою туризму та у службових цілях зросла порівняно з 2010 роком, а вже у 2012-2014 роках їх кількість значно знизилась. Зокрема, кількість службових поїздок у 2014 році була меншою від показника 2010 року більш ніж у 5 разів, кількість туристичних поїздок – у понад 6 разів, у якості обслуговуючого персоналу – у 2,8 рази.

Аналогічним чином розвивалася і динаміка географії поїздок громадян України. Так у 2010 році громадяни України виїздили до 109 країн світу, у 2011 році – вже у 112 країн, у 2012 році – до 106, у 2013 році – до 102 країн та у 2014 році – до 98 країн.

Аналіз країн відвідування громадянами України, кількість поїздок до яких знаходиться у межах 100 тис. на рік (таблиця 22), засвідчив, що, незважаючи на зменшення географії поїздок за кордон у 2012-2014 роках, у громадян України виробився усталений попит щодо відвідування певних країн світу.

Табл. 23. Країни світу, які найбільше відвідувалися громадянами України у 2010-2014 роках

№ з/п	Країна	Мета поїздки				Всього
		службова	туризм	приватна	обслугов. персонал	
1	Австралія	41 125	67 786	353 285	18 225	480 451
	2010	19 118	13 085	34 220	9 168	75 591
	2011	17 399	21 138	44 828	5 040	88 405
	2012	2 446	7 843	92 918	1 208	104 415
	2013	1 499	14 081	96 812	1 965	114 357
	2014	663	11 639	84 507	874	97 683
2	Білорусь	255 554	175 898	7 235 554	266 695	7 933 701
	2010	47 365	17 969	1 069 760	58 083	1 193 177
	2011	54 219	29 823	1 497 086	51 848	1 632 976
	2012	44 965	96 275	1 532 477	48 806	1 722 523
	2013	78 767	20 239	1 639 901	37 467	1 776 374
	2014	30 238	11 592	1 496 330	70 491	1 608 651
3	Великобританія	26 332	29 944	365 997	6 895	429 168
	2010	12 472	10 675	39 442	3 210	65 799
	2011	13 742	14 048	60 598	3 513	91 901
	2012	95	4 258	80 694	41	85 088
	2013	23	963	108 673	68	109 727
	2014	0	0	76 590	63	76 653
4	Греція	23 280	126 945	381 842	21 663	653 730
	2010	6 680	34 037	22 750	5 833	69 300
	2011	11 946	46 065	36 229	6 517	100 757
	2012	1 663	11 011	108 862	3 006	124 542
	2013	1 210	17 650	82 678	3 179	204 717
	2014	1 781	18 182	131 323	3 128	154 414
5	Єгипет	17 913	579 808	1 064 696	32 277	1 694 694
	2010	7 676	270 949	49 998	15 704	344 327
	2011	7 524	207 434	84 969	9 718	309 645
	2012	950	37 892	258 425	2 570	299 837
	2013	1 221	38 669	296 283	2 135	338 308
	2014	542	24 864	375 021	2 150	402 577
6	Ізраїль	30 405	100 072	449 761	21 822	602 060

	2010	9 666	16 980	39 462	7 857	73 965
	2011	15 236	42 133	73 552	7 816	138 737
	2012	2 732	12 159	126 428	2 039	143 358
	2013	2 052	17 963	104 042	2 746	126 803
	2014	719	10 837	106 277	1 364	119 197
7	Іспанія	12 510	33 483	369 431	10 500	425 924
	2010	5 526	9 313	18 870	3 393	37 102
	2011	6 974	23 261	39 197	4 481	73 913
	2012	10	909	92 020	1 185	94 124
	2013	0	0	119 730	923	120 653
	2014	0	0	99 614	518	100 132
8	Італія	26 842	64 745	668 566	27 218	787 371
	2010	14 178	24 484	74 038	10 406	123 106
	2011	11 302	30 915	88 066	10 265	140 548
	2012	927	4 599	147 183	2 560	155 269
	2013	204	1 202	190 210	1 989	193 605
	2014	231	3 545	169 069	1 998	174 843
9	Молдова	48 039	26 931	11 026 733	44 776	11 146 479
	2010	23 893	14 040	1 851 791	12 627	1 902 351
	2011	17 478	8 073	2 195 828	15 624	2 237 003
	2012	4 220	419	2 169 534	5 854	2 180 027
	2013	2 041	3 752	2 389 465	5 956	2 401 214
	2014	407	647	2 420 115	4 715	2 425 884
10	Німеччина	116 522	109 444	1 584 826	30 446	1 841 238
	2010	55 863	37 418	290 044	14 337	397 662
	2011	55 564	45 755	260 370	11 315	373 004
	2012	3 816	15 063	361 675	2 065	382 619
	2013	1 006	5 366	369 944	1 461	377 777
	2014	273	5 842	302 793	1 268	310 176
11	ОАЕ	15 318	115 783	568 283	9 549	708 933
	2010	7 027	36 177	22 638	4 070	69 912
	2011	7 409	53 125	49 327	4 497	114 358
	2012	273	6 575	144 333	345	151 526
	2013	299	10 493	199 980	241	211 013
	2014	310	9 413	152 005	396	162 124
12	Польща	810 977	311 578	28 393 915	133 010	29 649 480
	2010	210 563	85 627	3 703 412	38 617	4 038 219
	2011	207 476	113 590	4 781 819	30 368	5 133 253
	2012	173 978	69 578	5 521 628	21 894	5 787 078
	2013	120 242	31 905	6 839 631	26 401	7 018 179
	2014	98 718	10 878	7 547 425	15 730	7 672 751
13	Росія	644 864	675 079	26 142 516	757 793	28 220 252
	2010	221 272	147 313	4 865 387	216 413	5 450 385
	2011	251 741	240 295	4 983 419	254 194	5 729 649
	2012	93 074	187 732	5 660 499	163 101	6 104 406
	2013	53 042	68 500	6 018 864	81 675	6 222 081
	2014	25 735	31 239	4 614 347	42 410	4 713 731
14	Румунія	38 780	111 503	2 773 865	50 852	2 975 000
	2010	8 118	8 262	486 815	12 390	515 585
	2011	23 639	66 296	466 857	10 765	567 557
	2012	3 810	22 389	523 767	9 168	559 134
	2013	709	9 311	781 825	10 532	802 377
	2014	2 504	5 245	514 601	7 997	530 347
15	Словаччина	73 483	43 834	2 427 605	15 501	2 560 423
	2010	34 783	16 864	332 314	8 623	392 584
	2011	34 773	18 712	372 100	4 556	430 141

	2012	3 898	8 256	495 854	2 270	510 278
	2013	0	0	571 266	8	571 274
	2014	29	2	656 071	44	656 146
	Туреччина	85 619	940 525	1 626 082	194 899	2 847 125
	2010	37 103	322 984	98 974	52 791	511 852
	2011	26 358	427 269	151 965	50 884	656 476
	2012	11 039	91 462	460 683	34 527	597 711
	2013	7 613	62 811	503 416	31 235	605 075
16	2014	3 506	35 999	411 044	25 462	476 011
	Угорщина	101 312	58 687	9 169 233	17 631	9 346 863
	2010	47 173	21 775	1 720 360	9 320	1 798 628
	2011	48 602	28 605	1 649 750	5 526	1 732 483
	2012	5 465	8 307	1 746 214	2 581	1 762 567
	2013	28	0	1 900 441	128	1 900 597
17	2014	44	0	2 152 468	76	2 152 588
	Чехія	17 842	130 283	664 305	6 343	818 773
	2010	6 900	27 909	72 934	2 880	110 623
	2011	5 444	40 418	104 319	2 335	152 516
	2012	2 799	32 656	263 989	485	299 929
	2013	2 225	22 541	145 348	349	170 463
18	2014	474	6 759	77 715	294	85 242
	Всього	2 391 263	3 717 186	95 944 590	1 685 928	103 838 967
	2010	775 376	1 115 861	14 793 209	485 722	17 170 168
	2011	816 826	1 456 955	16 940 279	489 262	19 703 322
	2012	356 160	617 383	19 787 183	303 705	21 064 431
	2013	272 181	325 446	22 358 509	208 458	23 264 594
РАЗОМ	2014	170 720	201 541	22 065 410	198 781	22 636 452

Для аналізу було відібрано 18 країн світу, до яких громадяни України у досліджуваному періоді хоча б у одному році виїздили більш ніж 100 тис. разів на рік.

Відібрані країни світу, як виявилось, мають значну питому вагу у загальній кількості відвідувань за рік і підтверджують встановлення усталеності інтересів громадян України щодо поїздок за кордон.

Найбільш відвідуваними країнами світу для громадян України були Росія та Польща. За кількістю поїздок у 2010-2012 роках першість тримала Російська Федерація, але у 2013 році на перше місце вийшла Республіка Польща. У 2014 році Польща зберегла свої статистичні позиції випередивши Росію за кількістю виїздів на 1 429 228 або на понад 5 %.

Аналіз поїздок громадян України за кордон за відібраними для аналізу країнами світу засвідчив наступну їх географію.

У 2010-2014 роках громадяни України найчастіше виїжджали до республік колишнього СРСР – Росії, Білорусі та Молдови. Проте їх кількість хоч і зростала щорічно, але за питомою вагою у загальній кількості постійно знижувалася: у 2010 році - 48,2 %, у 2011 році – 47,2 %, у 2012 році – 46 %, у 2013 році – 43,4 % та у 2014 році – 38,7 %.

Друге місце за кількістю поїздок громадян України за кордон у 2010-2014 роках займали країни-члени ЄС.

Натомість кількість відвідувань громадянами України Австралії, країн Азії та Африки у 2010-2014 роках сукупно не перевищувала десятивідсоткового бар'єру.

При цьому країни Північної та Південної Америки у цей період мали вкрай незначну кількість відвідувань громадянами України.

Таким чином, 2014 рік у питанні виїзду громадян України за кордон засвідчив про зміну вектору пріоритетів у відвідуванні країн світу із країн, бувших республік СРСР до країн-членів ЄС.

Не стало виключенням у цій тенденції і питання щодо працевлаштування громадян України за кордоном, яке ще називають «**трудова міграція**».

Табл. 24. Чисельність громадян України, які тимчасово працювали за кордоном, працевлаштованих суб'єктами господарської діяльності, що мають відповідну ліцензію, у 2010-2014 роках

(за даними форми звітності №1-ТМ) (за окремими країнами працевлаштування)

Країни	2010 рік		2011 рік		2012 рік		2013 рік		2014 рік	
	особи	у % до підсумку	особи	у % до підсумку	особи	у % до підсумку	особи	у % до підсумку	особи	у % до підсумку
А	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Усього	80 401	100	84 547	100	86 723	100	83 409	100	78 022	100,0
<i>у тому числі у:</i>										
Кіпрі	19 963	24,8	21 026	24,9	20 099	23,2	17 478	21	15 852	20,3
Великобританії	4 925	6,1	4 995	5,9	8 387	9,7	10 131	12,1	10 342	13,3
Німеччині	3 968	4,9	4 121	4,9	6 584	7,6	9 524	11,4	7 915	10,1
Греції	8 971	11,2	9 324	11	8 683	10	7 896	9,5	6 547	8,4
Маршаллових о-вах	925	1,2	1 307	1,5	2 998	3,5	2 558	3,1	4 485	5,7
Польщі	2418	3,0	3 089	3,6	2 729	3,1	2 193	2,6	3 464	4,4
Нідерландах	1 831	2,3	2 050	2,4	2 514	2,9	2 702	3,2	2 877	3,7
США	4 063	5,1	4 106	4,8	5 730	6,6	4 254	5,1	2 870	3,7
Панамі	1 508	1,9	1 484	1,8	1 816	2,1	1 940	2,3	2 529	3,2
Ліберії	8 999	11,2	9 010	10,6	4 006	4,6	2 394	2,9	2 467	3,2
Бельгії	1 722	2,1	1 923	2,3	2 167	2,5	2 005	2,4	2 069	2,7
Мальті	2 156	2,7	2 588	3,1	2 538	2,9	2 218	2,7	1 913	2,5
Туреччині	576	0,7	498	0,6	389	0,4	201	0,2	1 568	2,0
Литви	554	0,7	736	0,9	923	1,1	1 061	1,3	1 087	1,4
Росії	2 026	2,5	1 605	1,9	1 416	1,6	1 359	1,6	1 015	1,3
Латвії	3 347	4,2	3 292	3,9	1 969	2,3	2 105	2,5	944	1,2
Гонконзі	639	0,8	833	1	866	1	782	0,9	913	1,2
Данії	771	1,0	851	1	832	1	852	1	879	1,1
Франції	818	1,0	144	0,2	632	0,7	726	0,9	820	1,1
Сингапурі	889	1,1	1 061	1,3	705	0,8	716	0,9	815	1,1
Швейцарії	629	0,8	614	0,7	571	0,7	627	0,8	729	0,9
Маврикії	32	0,0	1 004	1,2	414	0,5	671	0,8	588	0,8
Норвегії	836	1,0	948	1,1	901	1	953	1,1	514	0,7
ОАЕ	560	0,7	567	0,7	510	0,6	661	0,8	475	0,6
Італії	616	0,8	715	0,8	503	0,6	481	0,6	421	0,5
Іспанії	570	0,7	726	0,9	739	0,9	510	0,6	394	0,5
Естонії	364	0,5	396	0,5	469	0,5	347	0,4	340	0,4
Белізі	312	0,4	241	0,3	492	0,6	510	0,6	337	0,4
Багамах	88	0,1	159	0,2	249	0,3	257	0,3	317	0,4
Інших	4 138	5,0	5 134	6,0	5 892	6,7	5 297	6,4	2 536	3,2

Зазначені тенденції свідчать про те, що громадяни України, які шукали роботу через ліцензовані суб'єкти господарювання, у питанні працевлаштування зосереджують свою увагу на країнах ЄС.

Незважаючи на зростання упродовж 2010-2014 років кількості офіційно працевлаштованих громадян України у країнах ЄС, статистика Світового банку свідчить, що рівень безробіття на цьому ринку мав тенденції до збільшення.

Так, у 2010 році рівень безробіття у країнах ЄС зріс на 0,4 % до 9,6 % порівняно з 2009 роком. У 2011 році ситуація дещо стабілізувалася і рівень безробіття залишився на тому ж рівні – 9,6%. А вже у 2012 році рівень безробіття в країнах ЄС продовжився і становив 10,5%, а у 2013 році – вже 10,9%.

Цей факт, щоправда не позначився на кількості офіційно працевлаштованих ліцензованими суб'єктами господарювання громадян України в країнах ЄС, хоча загальна кількість таких громадян дещо зменшилася.

Державною службою статистики України спільно з ІДСД ім. М.В. Птухи НАНУ в 2012 році проведено друге загальнонаціональне обстеження трудової міграції.

Цим обстеженням не охоплювалися особи, котрі виїхали за кордон до 2010 року і з того часу не поверталися в Україну. Також не могли бути охоплені члени домогосподарств, які в повному складі виїхали за кордон.

Результати цього дослідження досить широко висвітлені в Міграційному профілі України – 2013 (за 2012 рік). Проте, у зв'язку з тим, що аналогічні дослідження за 2014 рік не проводилися, наведемо коротко його основні результати.

Так, кількість громадян у віці 15-70 років, які з 01.01.2010 до 17.06.2012 працювали або шукали роботу за кордоном складала 1,2 млн. осіб, або 3,4% населення відповідного віку. Серед населення працездатного віку частка трудових мігрантів у цьому періоді складала 4,1%. У кількості зовнішніх трудових мігрантів не враховані прикордонні маятникові трудові мігранти та особи, які працюють і отримують заробітну плату в Україні та у зв'язку з виробничими потребами здійснюють поїздки за кордон.

За даними обстеження трудової міграції, проведеного у 2012 році, серед загальної кількості трудових мігрантів майже половину (48,5%) складали короткострокові трудові мігранти, понад третину - особи, що повернулися до України, і лише кожний сьомий трудовий мігрант працював за кордоном 12 місяців та більше. При цьому, в останній категорії більше жінок порівняно з чоловіками та міських мешканців порівняно із сільськими (таблиця 24).

Табл. 25. Кількість трудових мігрантів за категоріями, статтю та місцем проживання до виїзду за кордон, 2010-2012 рр.

	Всього	Жінки	Чоловіки	Міські поселення	Сільська місцевість
Кількість трудових мігрантів, всього, тис. осіб	1 181,6	405,9	775,7	540,1	641,5
у тому числі за категоріями, %					
трудова мігранти, які повернулися до України	37,4	32,8	39,8	37,3	37,4

короткострокові трудові мігранти	48,5	43,1	51,3	44,6	51,8
працівники-емігранти	14,1	24,1	8,9	18,1	10,8
Частка трудових мігрантів у загальній кількості населення віком 15-70 років, у %	3,4	2,2	4,8	2,2	6,3

Всі дослідження свідчать, що до половини трудових мігрантів громадян України працюють в Росії, інші - у сусідніх центральноевропейських державах (Польщі, Чехії, Угорщині, Словаччині), а також країнах Південної Європи (Італії, Іспанії, Португалії, Греції).

Значна частина трудових мігрантів з України працюють за кордоном без належних дозволів, тобто нелегально. Разом з тим, з часом, унаслідок проведення в низці країн перебування міграційних амністій (Італія, Іспанія, Португалія, Греція), запровадження нового законодавства (Росія, Польща) ситуація дещо поліпшилася. За даними обстеження 2012 року без офіційного статусу (з урахуванням осіб, які виїхали за туристичною візою) за кордоном працювали 20,4% мігрантів.

Відповідно до інформації, отриманої під час обстеження, трудові міграції більш поширені серед чоловіків – вони складають дві третини від загальної кількості трудових мігрантів. Частка трудових мігрантів серед українських чоловіків у віці 15-70 років становить 4,8%, тоді як жінок - майже вдвічі менше (2,2%).

Сільські мешканці формують 54,3% усього контингенту заробітчан. Рівень участі сільського населення в трудових міграціях у 2,9 рази вищий, ніж міського: до них залучено 6,3% сільського населення у віці 15-70 років проти 2,2% міських мешканців.

Більшість трудових мігрантів у віці 25-49 років вже мають певний досвід роботи та кваліфікацію і, водночас, зберігають високий рівень працездатності.

Звертає на себе увагу той факт, що чоловіки починають активно залучатися до трудових міграцій з 25-річного віку, тоді як жінки – з 30-річного.

Натомість, якщо чоловіки по досягненні 50-річного віку різко знижують міграційну активність, то серед жінок і в передпенсійному та молодшому пенсійному віці спостерігається доволі високий рівень участі у трудових міграціях. Це пояснюється тим, що мігранти-чоловіки зайняті переважно важкою фізичною працею, тоді як жінки – роботами, котрі не потребують значних фізичних зусиль.

Потоки трудових міграцій мають доволі чітку географічну спрямованість – переважно вони здійснюються до найближчих країн або більш віддалених країн, але з привабливішими умовами (таблиця 25). Найбільшими країнами-реципієнтами вітчизняної робочої сили є Російська Федерація (43,2%), Польща (14,3%), Італія (13,2%) та Чеська Республіка (12,9%). Серед інших країн спрямування потоків трудових міграцій, Іспанія (4,5%), Німеччина (2,4%), Угорщина (1,9%), Португалія та Білорусь (по 1,8%).

Табл. 26. Трудові мігранти за країнами перебування, статтю та місцем проживання до виїзду за кордон, 2010–2012 рр.

	Всього	Жінки	Чоловіки	Міські поселення	Сільська місцевість
Кількість трудових мігрантів, всього, тис. осіб	1 181,6	405,9	775,7	540,1	641,5
у тому числі за країнами перебування, %					
Російська Федерація	43,2	20,4	55,2	45,2	41,6
Польща	14,3	19,5	11,5	13,3	15,1
Італія	13,2	30,2	4,3	13,5	12,9
Чеська Республіка	12,9	9,4	14,8	7,0	17,9
Іспанія	4,5	5,6	3,8	6,7	2,5
Німеччина	2,4	2,5	2,3	4,4	0,6
Угорщина	1,9	3,0	1,4	1,0	2,7
Португалія	1,8	2,0	1,8	2,5	1,2
Білорусь	1,8	2,5	1,5	1,2	2,3
Інші країни	4,0	4,9	3,4	5,2	3,2

Спостерігаються суттєві відмінності в напрямках зовнішніх трудових міграцій чоловіків та жінок. Так, жінки переважають серед мігрантів до Угорщини (53,0%) і, особливо, Італії (78,5%). Серед працюючих у Білорусі, Польщі та Іспанії переважають чоловіки, однак частка жінок тут є помітно вищою, ніж по трудовій міграції з України, в цілому. Російська Федерація і Чеська Республіка є країнами переважно чоловічої міграції з України (83,8% та 75,1% відповідно). Гендерна структура заробітчан у Німеччині та Португалії, в цілому, відповідає загальному розподілу трудових мігрантів за статтю.

Інтенсивність трудових міграцій є суттєво вищою у західних регіонах України. Тут до трудових міграцій залучено 10,8% осіб віком 15-70 років, тоді як в інших економічних зонах – менше 2%. Мешканці Західної економічної зони становлять понад 70% заробітчан, друге місце за інтенсивністю трудових міграцій посідає Південь – 1,9%, третє – Північ – 1,3%. На Сході України цей показник ледве перевищує 1%, а у Центрі не досягає й 1%. Найвища частка жінок серед заробітчан спостерігається у Західній економічній зоні (38,3%), найнижча – на Півдні (20,8%) та Півночі (20,4%).

Значна частина зовнішніх трудових міграцій в Україні носить циклічний та сезонний характер. Згідно з даними обстеження один трудовий мігрант за період спостереження здійснив в середньому три виїзди на заробітки за кордон. Із загальної кількості мігрантів майже половина (45,9%) здійснили по одній поїздці, 43,5% – декілька поїздок на рік, 7,3% виїздили один і більше разів на місяць.

Під час останньої поїздки кожен третій трудовий мігрант перебував за кордоном від 1 до 3 місяців, а кожен четвертий - від 3 до 6 місяців. Лише кожен шостий з них перебував у країні-реципієнті від 6 до 12 місяців або рік та більше. Середня тривалість перебування за кордоном становила 5 місяців. Мігранти до сусідніх країн (Росія, Білорусь, Польща, Чеська Республіка, Угорщина) орієнтовані на періодичні короткі поїздки з постійним поверненням в Україну, тоді як особи, які виїждять до країн Південної Європи та Німеччини, зазвичай залишаються там працювати на тривалий термін (таблиця 26).

Табл. 27. Трудові мігранти за країнами та тривалістю перебування під час останньої поїздки за кордон, 2010–2012 рр.

	Всього, тис. осіб	у тому числі за тривалістю перебування (місяців), %				
		до 1	від 1 до 3	від 3 до 6	від 6 до 12	12 і більше
Кількість трудових мігрантів, всього	1 181,6	12,3	31,6	23,3	15,5	17,3
у тому числі за країнами перебування						
Російська Федерація	511,0	12,0	50,1	19,5	9,7	8,7
Польща	168,4	31,3	45,5	18,8	2,1	2,3
Італія	156,0	-	1,8	24,0	30,0	44,2
Чеська Республіка	153,0	3,9	12,6	54,4	20,1	9,0
Іспанія	52,6	-	-	6,5	29,5	64,0
Німеччина	27,8	-	7,2	6,5	70,1	16,2
Угорщина	23,0	65,2	14,3	-	-	20,5
Португалія	21,7	-	-	48,4	14,3	37,3
Білорусь	21,5	36,3	63,7	-	-	-
Інші країни	46,6	5,4	-	17,6	30,7	46,3

Особливо схильними до короткострокових поїздок мають працюючі в Польщі, оскільки майже половина (47,8%) усіх трудових мігрантів, котрі їздять за кордон щомісячно (один або декілька разів), працюють саме у цій країні.

Загалом середня тривалість перебування заробітчани у сусідніх країнах варіює від 2 місяців (у Польщі) до 5 місяців (у Чеській Республіці), у більш віддалених країнах – від 9 місяців (у Португалії) до 12 місяців (в Іспанії).

Як свідчать дані обстеження, у більшості випадків мігранти врегульовують свій статус перебування та працевлаштування відповідно до вимог місцевого законодавства країн призначення. Більше третини трудових мігрантів (38,7%) мали дозвіл на проживання та роботу, майже чверть (23,7%) - отримали тимчасову реєстрацію, 12,8% - дозвіл на роботу.

Без офіційного правового статусу за кордоном перебували 16,7% трудових мігрантів, ще 3,7% мали лише туристичну візу, яка не є легальною підставою для працевлаштування за кордоном. Серед таких трудових мігрантів частка чоловіків та жінок була майже однаковою (16,8% та 16,5%, відповідно); у той час як серед сільських мешканців цей показник складав 17,8%, а серед жителів міст – 15,4%. Останнє, очевидно, пояснюється кращим доступом городян до об'єктів міграційної інфраструктури.

Дослідження не зафіксувало жодної особи без оформленого правового статусу в Португалії. У Чеській Республіці частка трудових мігрантів, які не мали офіційного статусу була дуже незначною – 2,4%, тоді як у Російській Федерації та Польщі без жодних правових засад перебував кожен п'ятий мігрант (20,7% та 19,2% відповідно). Крім того в Польщі ще 8 % заробітчани мали лише туристичну візу. В Італії кожен восьмий мігрант (12,5%) не мав офіційного статусу, і майже стільки ж осіб (12,8%) приїхали в країну за туристичною візою.

Повернення громадян України з-за кордону, яке ще називають «зворотна міграція», пов'язано з багатьма чинниками.

По-перше такі повернення пов'язані з метою виходу на пенсію - повернення мігрантів передпенсійного віку (жінок віком 51 рік і старших, чоловіків віком 54 роки і старших), які вирішили повернутися у країну походження після завершення трудової діяльності для виходу на пенсію;

По-друге – повернення мігрантів, які успішно реалізували свій підприємницький потенціал у інших, ніж сільськогосподарський, секторах, і вирішили застосувати набуті за кордоном навички і/або заощаджені кошти у країні походження;

По-третє – повернення до країни походження мігрантів, що працювали у сільському господарстві, у домогосподарствах;

По-четверте – вимушене повернення мігрантів через обставини різного характеру (сімейні обставини, стан здоров'я, депортація, завершення трудової угоди/дозволу на роботу, у зв'язку з відмовою їх продовження), або ж мігрантів, які мали невдалий досвід міграції (невідповідні умови праці, низька оплата праці та ін.).

По-п'яте – повернення внаслідок досягнення поставлених при виїзді за кордон цілей.

Повернення мігрантів не завжди є успішним. Результат суттєво залежить від ефективності реінтеграції та соціального і економічного контексту країни походження. У разі відсутності належних можливостей, мігранти, в першу чергу ті, що були за кордоном протягом короткого періоду і не змогли заощадити достатньо коштів, часто вимушені емігрувати повторно.

Наявність можливостей на ринку праці, інвестування заощаджень, доступу до освіти і охорони здоров'я для мігрантів і членів їхніх сімей – ключові фактори, що приваблюють і стимулюють мігрантів залишатися у країні походження після повернення.

Мігранти, що повертаються, можуть сприяти розвитку країн їх походження. Тому, виявлення тих, хто може бути зацікавлений у поверненні, дуже важливо. Це дозволяє розробляти найбільш необхідні цільові заходи для того, щоб заохочувати людей до повернення.

За даними обстеження трудової міграції, проведеного Держстатом України у 2012 році, трудові мігранти, що повернулися, складали 37,4% від загальної кількості усіх трудових мігрантів.

Переважає більшість осіб, що повернулися, – чоловіки (69,9%) та особи, що походять із сільських місцевостей (54,3%). За віковими групами розподіл зворотних мігрантів рівномірний, а найбільш чисельною віковою групою є особи 40 – 49 років.

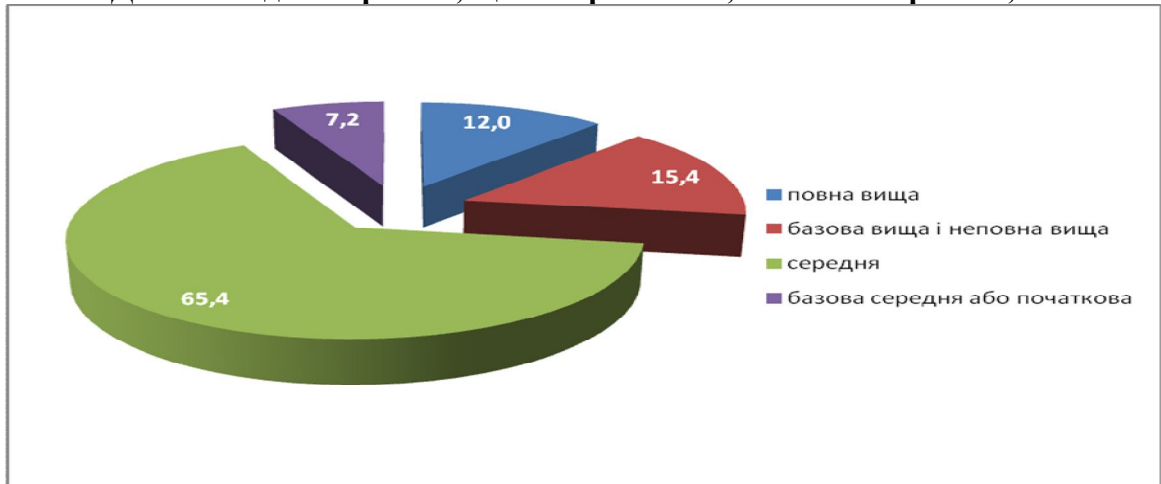
Відсоток осіб старше 60 років (повернення з метою виходу на пенсію) становить лише 2,7%.

Результати обстеження трудової міграції в 2012 році свідчать, що основними причинами повернення в Україну трудових мігрантів є завершення терміну дії трудової угоди, дозволу на роботу, сезонний характер роботи та

втрата роботи (63,2%), сімейні обставини (14,9%), працевлаштування в Україні (8,9%) та бажання повернутися до України (6,1%).

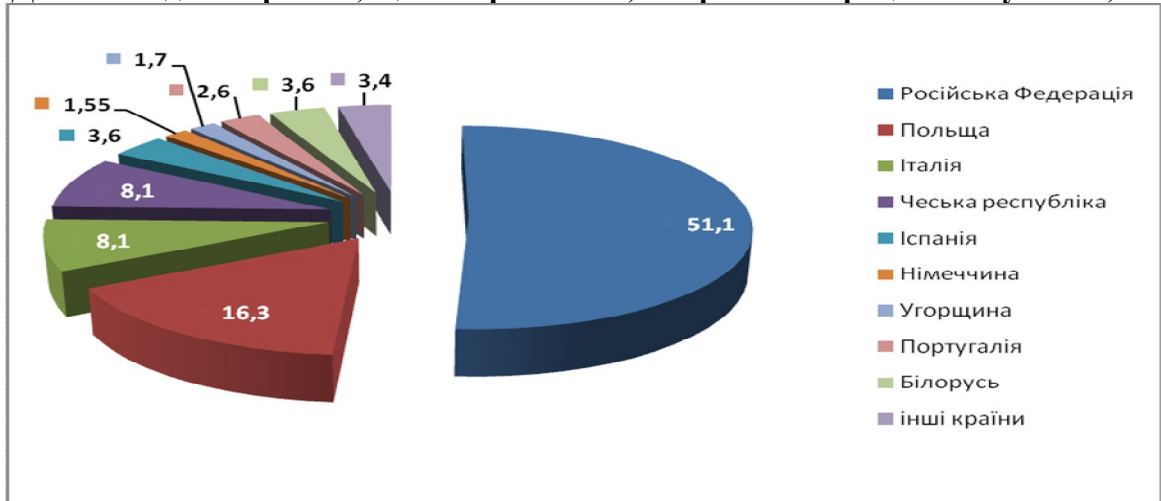
Серед мігрантів, що повернулися, майже дві третини складають особи з повною загальною середньою освітою (65,4%), та понад чверть (27,4%) – особи з повною вищою та базовою або неповною вищою освітою. Тобто немає негативного відбору у зворотній міграції до України (діаграма 3).

Д. 3. Розподіл мігрантів, що повертаються, за освітнім рівнем, %

Переважає більшість зворотних мігрантів повертаються із Російської Федерації (51,1 %), Польщі (16,3%), Чеської Республіки та Італії (по 8,1%) (діаграма 4).

Д. 4. Розподіл мігрантів, що повертаються, за країнами працевлаштування, %

Той факт, що великий відсоток зворотних мігрантів повертаються із сусідніх країн, таких як Російська Федерація і Польща, скоріш за все можна пояснити тим, що обстеження охоплювало короткострокових мігрантів, можливо циркулярних мігрантів.

Лише 12,4% зворотних мігрантів навчалися або проходили підготовку за кордоном. Підготовка зазвичай полягала у вивченні мови, підвищенні наявної кваліфікації, навчанні на робочому місці та відвіданні університетських курсів.

Можна виділити дві групи зворотних трудових мігрантів: (і) відносно більш освічені особи, які емігрують до країн Західної Європи або ряду інших країн світу (крім СНД, та країн Центральної та Східної Європи), залишаються

там на довший період часу, мають чіткі наміри облаштуватися там, але можуть повернутися до України у разі невдачі чи міцних сімейних зв'язків; (ii) менш освічені особи із різних регіонів України (але переважно із західного регіону), які часто виїждять за кордон з метою працевлаштування, переважно на короткі періоди часу, у сусідні країни СНД або Центральної та Східної Європи, часто повертаються до України в зв'язку із завершенням терміну дії трудової угоди або через сімейні обставини. Частка трудових мігрантів, які повертаються через те, що знайшли роботу в Україні, у першій групі складала 5,0% від загальної їх кількості, а в другій – 10,4%. В обох групах дуже невелика частка зворотних мігрантів повертаються в Україну щоб застосувати нові навички і вміння, і ще менша частина успішні в тому, щоб досягти суттєвих змін (у контексті інвестування у виробничу діяльність і створення робочих місць), що може бути обумовлене структурними перепонами і не дуже сприятливим бізнес-середовищем в Україні.

Після повернення зворотні мігранти зайняті переважно в сільському господарстві, мисливстві та лісовому господарстві, будівництві, промисловості, торгівлі; ремонті автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку. У той же час сектори, які традиційно забезпечують більш стабільну зайнятість (операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям, охорона здоров'я та надання соціальної допомоги, освіта, державне управління, тощо), забезпечують нижчий відсоток зайнятості зворотних мігрантів порівняно із не мігрантами.

У більшості випадків мігранти стикаються з проблемами реінтеграції, спричиненими дефіцитом можливостей працевлаштування та низькими заробітними платами. Започаткування власного бізнесу викликає труднощі через недостатність коштів і брак необхідної інформації. У таких обставинах деякі мігранти не мають іншого вибору, як знову емігрувати.

І хоча названі проблеми є важливими, Україна наразі не має достатньо програм, націлених на інтеграцію зворотних мігрантів, незважаючи на наявність ряду правових документів, що передбачаються вирішення проблеми. План заходів щодо інтеграції мігрантів в українське суспільство на 2001-2015 роки, затверджений розпорядженням Уряду від 15.06.2011 № 653-р, передбачає інформування українських мігрантів, які повернулися в Україну, з питань зайнятості, провадження підприємницької діяльності, соціального забезпечення та охорони здоров'я, а також надання психологічної допомоги українським мігрантам, які повернулися в Україну. План заходів з реалізації Концепції державної міграційної політики, затверджений розпорядженням Уряду від 12.10.2011 № 1058-р, передбачає вивчення питання щодо звільнення від окремих форм митного контролю громадян України, які протягом шести і більше місяців перебували за межами держави та повертаються в Україну.

Одним з джерел інформації про реальну кількість громадян України, що перебувають за кордоном, є механізм консульського обліку, який здійснюється українськими дипломатичними та консульськими установами за кордоном.

У той же час Міністерство закордонних справ України здійснює такий облік на поточну дату і не володіє інформацією про кількість громадян України, що перебували на такому обліку на певну дату минулого періоду, наприклад станом на 01.01.2011, 01.01.2012, 01.01.2013 чи на 01.01.2014 років.

Підсумовуючи сказане можна зробити висновки, що громадяни України останнім часом для виїзду за кордон все більше орієнтуються на країни ЄС та європейські країни, що входять до Шенгенської зони, але не є членами ЄС. Натомість відвідування країн СНД поступово втрачає актуальність як для звичайних поїздок, так і для працевлаштування.

При цьому уповільнені темпи росту економіки України у 2013 році не мали жодного впливу на бажання громадян виїхати за кордон.

3.3. Еміграція

Згідно даних ДМС, у 2014 році громадянам України видано 8 932 дозволи на виїзд за кордон на постійне місце проживання (на 592 менше, ніж у 2013 році), із них дорослим (за винятком пенсіонерів) – 4 512 дозволів, дітям – 1 405 дозвіл та пенсіонерам – 3 015 дозвіл (таблиця 27).

Табл. 28. Інформація про видачу дозволів на виїзд громадян України за кордон на постійне місце проживання та повернення в Україну за 2014 рік

(осіб)

Країна	Видано дозволів на виїзд громадян України за кордон на постійне проживання			Повернулось в Україну		
	Дорослі (за винятком пенсіонерів)	Діти	Пенсіонери	Дорослі (за винятком пенсіонерів)	Діти	Пенсіонери
1	2	3	4	5	6	7
Австралія	10	2	1	2	0	0
Австрія	59	18	1	2	0	0
Азербайджан	10	5	5	1	0	0
Американське Самоа	1	0	1	0	0	0
Аргентина	0	0	0	1	0	0
Бельгія	0	0	3	1	0	2
Білорусь	303	49	188	72	1	11
Болгарія	20	0	2	2	0	1
Болівія	0	0	0	1	0	0
Велика Британія	6	0	0	3	0	0
Вірменія	0	0	0	0	0	2
Гвінея	0	0	0	2	0	0
Греція	10	1	0	9	0	0
Грузія	4	0	3	3	0	0
Данія	5	0	0	1	1	0
Естонія	9	1	2	2	0	5
Ефіопія	1	0	0	0	0	0
Ізраїль	824	230	292	285	26	107
Індія	0	0	0	0	0	1
Ірландія	1	0	0	0	0	0
Ісландія	0	0	0	1	0	0
Іспанія	77	11	1	84	4	3

Італія	45	43	7	24	0	4
Казахстан	129	17	27	32	0	4
Камерун	0	0	0	1	0	0
Канада	21	35	8	16	0	6
Киргизстан	2	2	2	0	0	0
Китай	2	0	0	0	0	0
Кіпр	2	0	0	0	0	0
Конго	0	0	0	1	0	0
Куба	0	0	0	3	0	0
Латвія	6	3	2	5	0	4
Литва	52	5	5	8	0	3
Ліван	0	1	0	1	0	0
Лівія	0	0	0	1	0	0
Македонія	2	0	0	0	0	0
Марокко	0	0	0	1	0	0
Молдова	244	2	136	188	10	34
Монако	0	0	1	0	0	0
Нігерія	0	0	0	1	0	0
Нідерланди	13	2	0	4	0	1
Нікарагуа	0	0	0	0	0	0
Німеччина	644	129	73	103	5	40
Норвегія	11	2	0	1	0	0
ОАЕ	1	0	0	0	0	0
Палестина	0	0	0	1	0	0
Польща	75	6	7	22	6	4
Португалія	12	0	1	10	1	1
Російська Федерація	1198	142	1289	594	24	197
Румунія	1	0	0	1	0	0
Сербія	3	0	0	1	1	0
Сирійська Арабська Республіка	0	0	0	4	0	0
Словаччина	19	2	1	5	0	0
Словенія	5	1	0	1	0	0
Суринам	2	2	0	1	0	2
США	564	675	129	178	23	55
Туніс	0	0	0	1	0	0
Туреччина	15	1	0	1	0	0
Туркменістан	0	0	1	0	0	1
Уганда	0	0	0	1	0	0
Угорщина	10	0	817	24	1	23
Узбекистан	2	0	0	13	0	0
Фінляндія	1	0	0	2	0	0
Франція	2	8	0	1	0	0
Хорватія	0	0	0	1	0	0
Чехія	85	8	10	18	3	3
Швейцарія	3	1	0	0	0	0
Швеція	1	1	0	0	0	0
Усього	4512	1405	3015	1746	106	514

В той же час, у 2014 році в Україну з-за кордону повернулося 2 366 громадян України, які попередньо отримали дозволи на виїзд за кордон на постійне місце проживання, з них дорослих (за винятком пенсіонерів) – 1 746 осіб, дітей – 106 осіб та пенсіонерів – 514.

Найбільше громадян України повернулося з Росії – 815 осіб або 34,5% від загальної кількості, Ізраїлю – 418 осіб або 17,7 %, США – 256 осіб або 10,8 %, Молдови – 232 особи або 9,8 % та Німеччини – 148 осіб або 6,3 % від загальної кількості.

Згідно Указів Президента України, у 2014 році громадянство України припинено для 54 осіб, серед яких дітей не було.

Слід зауважити, що значна кількість випадків виїзду громадян України на постійне місце проживання здійснюється без офіційних звернень до органів влади. Тож на громадян України, які постійно проживають за кордоном і набули іноземне громадянство без проходження відповідних процедур всередині України, чекає свого роду сюрприз, суть якого полягає у тому, що у відношенні з державою Україна вони все ще вважаються її громадянами, а тому мають не лише права, а й обов'язки, які необхідно виконувати.

3.4. Іноземці та особи без громадянства

У 2014 році громадяни 63-х іноземних держав мали змогу відвідувати Україну за безвізовим режимом (таблиця 28).

Табл. 29. Безвізовий режим поїздок в Україну для громадян іноземних держав

№ з/п	Країна	Режим поїздок
1	Австрія	Безвізовий до 90 діб протягом 180 діб
2	Азербайджан	Безвізовий
3	Андорра	Безвізовий до 90 діб протягом 180 діб
4	Аргентина	Безвізовий до 90 діб протягом 365 діб
5	Бельгія	Безвізовий до 90 діб протягом 180 діб
6	Білорусь	Безвізовий (поїздки за внутрішніми паспортами)
7	Болгарія	Безвізовий до 90 діб протягом 180 діб
8	Боснія та Герцеговина	Безвізовий до 30 діб протягом 60 діб
9	Бразилія	Безвізовий до 90 діб протягом 180 діб з метою туризму та бізнесу
10	Бруней Даруссалам	Безвізовий до 30 діб
11	Ватикан	Безвізовий до 90 діб протягом 180 діб
12	Великобританія	Безвізовий до 90 діб протягом 180 діб
13	Вірменія	Безвізовий
14	Гонконг (Китай)	Безвізовий до 14 діб
15	Греція	Безвізовий до 90 діб протягом 180 діб
16	Грузія	Безвізовий
17	Данія	Безвізовий до 90 діб протягом 180 діб
18	Естонія	Безвізовий до 90 діб протягом 180 діб
19	Ізраїль	Безвізовий до 90 діб протягом 180 діб
20	Ірландія	Безвізовий до 90 діб протягом 180 діб
21	Ісландія	Безвізовий до 90 діб протягом 180 діб
22	Іспанія	Безвізовий до 90 діб протягом 180 діб
23	Італія	Безвізовий до 90 діб протягом 180 діб

24	Казахстан	Безвізовий до 90 діб протягом 180 діб
25	Канада	Безвізовий до 90 діб протягом 180 діб
26	Киргизія	Безвізовий до 90 діб протягом 180 діб
27	Кіпр	Безвізовий до 90 діб протягом 180 діб
28	Корея	Безвізовий до 90 діб протягом 180 діб
29	Латвія	Безвізовий до 90 діб протягом 180 діб
30	Литва	Безвізовий до 90 діб протягом 180 діб
31	Ліхтенштейн	Безвізовий до 90 діб протягом 180 діб
32	Люксембург	Безвізовий до 90 діб протягом 180 діб
33	Македонія	Безвізовий до 90 діб протягом 180 діб (до 15 березня 2018 року)
34	Мальта	Безвізовий до 90 діб протягом 180 діб
35	Молдова	Безвізовий
36	Монако	Безвізовий до 90 діб протягом 180 діб
37	Монголія	Безвізовий (для поїздок зі службовою, туристичною, приватною метою за умови надання документів, що підтверджують мету поїздки)
38	Нідерланди	Безвізовий до 90 діб протягом 180 діб
39	Німеччина	Безвізовий до 90 діб протягом 180 діб
40	Норвегія	Безвізовий до 90 діб протягом 180 діб
41	Панама	Безвізовий до 90 діб протягом 180 діб
42	Парагвай	Безвізовий до 90 діб протягом 180 діб
43	Польща	Безвізовий до 90 діб протягом 180 діб
44	Португалія	Безвізовий до 90 діб протягом 180 діб
45	Російська Федерація	Безвізовий (поїздки за внутрішніми паспортами)
46	Румунія	Безвізовий до 90 діб протягом 180 діб
47	Сан-Марино	Безвізовий до 90 діб протягом 180 діб
48	Сербія	Безвізовий до 30 діб протягом 60 діб
49	Словаччина	Безвізовий до 90 діб протягом 180 діб
50	Словенія	Безвізовий до 90 діб протягом 180 діб
51	С Ш А	Безвізовий до 90 діб протягом 180 діб
52	Таджикистан	Безвізовий до 90 діб протягом 180 діб
53	Туреччина	Безвізовий до 60 діб
54	Угорщина	Безвізовий до 90 діб протягом 180 діб
55	Узбекистан	Безвізовий
56	Фінляндія	Безвізовий до 90 діб протягом 180 діб
57	Франція	Безвізовий до 90 діб протягом 180 діб
58	Хорватія	Безвізовий до 90 діб протягом 180 діб
59	Чехія	Безвізовий до 90 діб протягом 180 діб
60	Чорногорія	Безвізовий до 90 діб протягом 180 діб
61	Швейцарія	Безвізовий до 90 діб протягом 180 діб
62	Швеція	Безвізовий до 90 діб протягом 180 діб
63	Японія	Безвізовий до 90 діб протягом 180 діб

Крім того, громадяни ще 21 країни світу (на 1 більше ніж у 2013 році) у 2014 році мали змогу відвідувати України за безвізовим порядком за службовим чи дипломатичним паспортами (таблиця 29).

Табл. 30. Перелік країн з безвізовим порядком в'їзду в Україну для громадян цих країн, власників дипломатичних та службових паспортів

Країна	Режим поїздки	Примітка *
		ДП - власники дипломатичних паспортів СП - власники службових паспортів
Албанія	Візовий	* крім ДП, СП
Венесуела	Візовий	* крім ДП, СП
В'єтнам	Візовий	* крім ДП, СП
Домініканська Республіка	Візовий	* крім ДП, СП
Єгипет	Візовий	* крім ДП, СП
Іран	Візовий	* крім ДП, СП
Камбоджа	Візовий	* крім ДП, СП
Катар	Візовий	* крім ДП, СП
Китай (КНР)	Візовий	* крім ДП, СП
К Н Д Р	Візовий	* крім ДП, СП
Куба	Візовий	* крім ДП, СП
Кувейт	Візовий	* крім ДП, СП
Лаос	Візовий	* крім ДП, СП
Марокко	Візовий	* крім ДП, СП
Мексика	Візовий	* крім ДП
Перу	Візовий	* крім ДП, СП
Сінгапур	Візовий	* крім ДП, СП
Таїланд	Візовий	* крім ДП, СП
Туркменістан	Візовий	* крім ДП, СП
Уругвай	Візовий	* крім ДП, СП
Чилі	Візовий	* крім ДП, СП

За інформацією Держприкордонслужби, у 2010-2014 роках іноземці та особи без громадянства в'їжджали на територію України 112 962 871 разів (таблиця 30).

Динаміка кількості в'їздів іноземців та ОБГ на територію України у 2010-2013 роках характеризувалася стабільним зростанням, зокрема у 2011 році – на 1,7 % порівняно з 2010 роком, у 2012 році – на 2,1 % порівняно з 2011 роком та у 2013 році – на 3,8 % порівняно з 2012 роком. Втім, у 2014 році відбувся різкий спад таких в'їздів, а саме до 50,8 % відносно показника 2012 року.

Різке зменшення кількості поїздки іноземців в Україну в 2014 відбулося у зв'язку з напруженою ситуацією в країні, в тому числі проведенням АТО.

У той же час, за іншими 12-ма видами поїздки спостерігався постійний спад.

Табл. 31. Інформація про іноземців та осіб без громадянства, які в'їхали в Україну, за 2010-2014 роки

(кількість)

№ з/п	Мета поїздки	2010 рік	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2014 рік	Всього
1	2	3	4	5	6	7	8
1	дипломатична	18 067	19 059	7 622	2 814	796	48 358
2	службова	441 061	425 349	239 335	151 226	46 085	1 303 056
3	ділова	235 429	200 584	103 267	13 376	2 556	555 212
4	туризм	1 083 015	1 225 954	940 052	488 496	146 804	3 884 321
5	приватна	19 089 067	19 180 171	16 795 240	18 167 742	9 696 854	82 929 074
6	навчання	67 479	59 169	23 813	283	1 109	151 853
7	релігійна	64 919	76 543	45 800	4 477	1 942	193 681
8	культурна та спортивний обмін	32 860	31 448	20 243	3 509	494	88 554
9	імміграція (ПМЖ)	48 343	64 796	40 419	5 088	2 496	161 142
10	працевлаштування	14 760	16 143	9 102	330	786	41 121
11	обслуговуючий персонал транспортних засобів	536 761	489 184	395 512	290 816	173 978	1 886 251
12	транзит	2 374 399	2 630 609	1 652 618	1 063 105	341 709	8 062 440
13	інша	108 327	116 080	4 787 930	5 833 886	2 811 585	13 657 808
Всього		24 114 487	24 535 089	25 060 953	26 025 148	13 227 194	112 962 871

Проте, детальний аналіз інформації Держприкордонслужби шляхом її зіставлення з даними Державної служби статистики України свідчить про небажання іноземців, що в'їжджають на територію України, декларувати справжню мету такої поїздки.

Згідно з даними статистичного бюлетеня «Основні показники діяльності ВНЗ України на початок 2010/2011-2013/2014 навчальних років» кількість іноземних студентів, які навчаються у ВНЗ I-IV ступенів, значно відрізняється від кількості в'їздів на територію України з метою навчання.

Зокрема, у 2010 році у ВНЗ України навчалось 38 166 іноземців, з яких прийнято на навчання 6 607, тоді як з такою метою в Україну за 2010 рік прибуло 67 479 іноземців (діаграма 5).

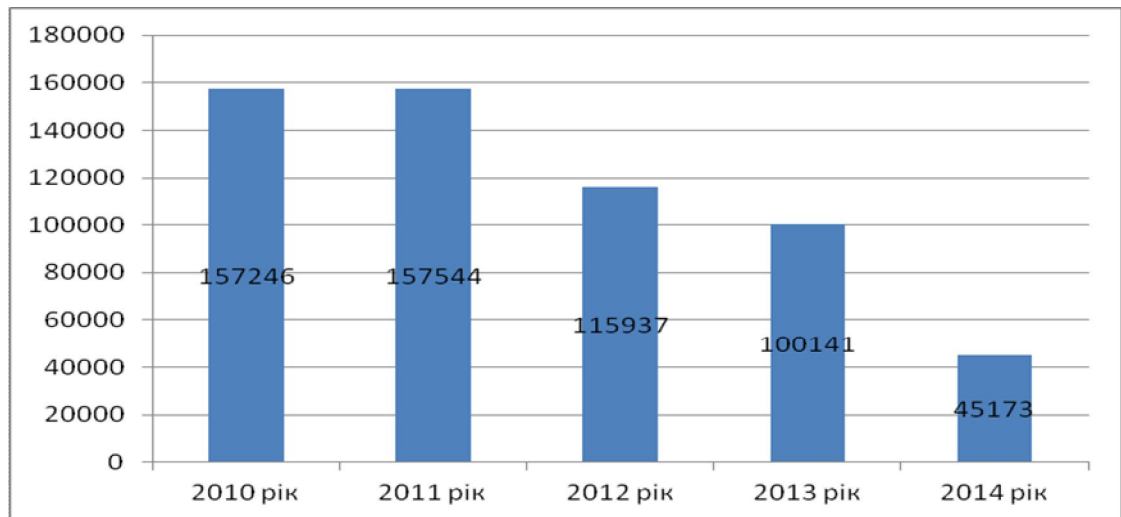
На кінець 2014 року в Україні обліковувалося близько 250 тис. іноземців та осіб без громадянства, які постійно проживали на території України, та понад 75 тис. іноземців та осіб без громадянства, які прибули в Україну на тривале перебування.

Протягом 2014 року територіальними органами ДМС:

- видано дозволів на імміграцію в Україну – 21 574;
- оформлено посвідок на постійне проживання – 32 533;
- оформлено посвідок на тимчасове проживання – 34 339;
- продовжено строк перебування в Україні – 17 460.

У 2014 році дипломатичними відомствами України за кордоном було оформлено 45 173 візи для в'їзду на територію України.

Д. 6. Кількість оформлених віз для в'їзду в Україну у 2010 – 2014 роках

Така незначна кількість віз пояснюється тим, що з основними країнами походження іноземців, які відвідують Україну, діє безвізовий режим.

За період з 2010 по 2014 роки кількість віз, оформлених у 2014 році для в'їзду в Україну, була найнижчою і скоротилася до 45,1 % відносно показника попереднього року.

Разом з тим, у 2014 році дипломатичними представництвами та консульськими установами України відмовлено в оформленні віз 2241 іноземному громадянину та особі без громадянства (таблиця 31), що у порівнянні з показником 2013 року на 32,6 % більше.

Табл. 32. Інформація про іноземців та осіб без громадянства, яким дипломатичними представництвами та консульськими установами України відмовлено в оформленні віз у 2014 році

№ з/п	Назва установи	Кількість відмов
1	Посольство України в Австралії (КАНБЕРА)	9
2	Посольство України в Республіці Австрія (ВІДЕНЬ)	1
3	Посольство України в Алжирській Народній Демократичній Республіці (АЛЖИР)	34
4	Посольство України в Республіці Ангола (ЛУАНДА)	30

5	Посольство України у Соціалістичній Республіці В'єтнам (ХАНОЙ)	18
6	Посольство України в Королівстві Данія (КОПЕНГАГЕН)	4
7	Посольство України у Федеративній Демократичній Республіці Ефіопія (АДґІС-АБЕБА)	4
8	Посольство України в Арабській Республіці Єгипет (КАЇР)	101
9	Представництво України при Палестинській Національній Адміністрації (РАМАЛА)	4
10	Посольство України в Республіці Індія (ДЕЛІ)	131
11	Посольство України в Республіці Ірак (БАГДАД)	25
12	Посольство України в Ісламській Республіці Іран (ТЕГЕРАН)	146
13	Посольство України в Йорданському Хашимітському Королівстві (АММАН)	39
14	Генеральне консульство України в Торонто	3
15	Посольство України в Державі Катар (ДОХА)	8
16	Посольство України в Республіці Кенія (НАЙРОБІ)	29
17	Посольство України в Киргизькій Республіці (БІШКЕК)	1
18	Посольство України в Китайській Народній Республіці (Монголії за сумісництвом) (ПЕКІН)	50
19	Генеральне консульство України в Гуанчжоу	1
20	Генеральне консульство України в Шанхаї	200
21	Посольство України в Латвійській Республіці (РИГА)	2
22	Посольство України в Ліванській Республіці (БЕЙРУТ)	99
23	Посольство України в Лівії (ТРІПОЛІ)	40
24	Посольство України в Малайзії (КУАЛА-ЛУМПУР)	1
25	Посольство України в Королівстві Марокко (РАБАТ)	15
26	Посольство України у Федеративній Республіці Нігерія (АБУДЖА)	676
27	Посольство України у Федеративній Республіці Німеччина (БЕРЛІН)	8
28	Генеральне консульство України у Франкфурті-на-Майні	1
29	Посольство України в Об'єднаних Арабських Еміратах (АБУ-ДАБІ)	58
30	Консульство України в м. Дубай	48
31	Посольство України в Ісламській Республіці Пакистан (ІСЛАМАБАД)	279
32	Посольство України в Республіці Перу (ЛІМА)	2
33	Посольство України в Російській Федерації (МОСКВА)	1
34	Посольство України в Республіці Сенегал (ДАКАР)	123
35	Посольство України в Республіці Сінгапур (СІНГАПУР)	1
36	Посольство України в Королівстві Таїланд (БАНГКОК)	1
37	Посольство України в Туніській Республіці (ТУНІС)	37
38	Посольство України в Турецькій Республіці (АНКАРА)	9
39	Посольство України у Французькій Республіці (ПАРИЖ)	1
40	Посольство України в Швейцарській Конфедерації (БЕРН)	1
Всього		2241

Лідерами у отриманні відмов у отриманні візи для в'їзду в Україну у 2014 році були громадяни Федеративної Республіки Нігерія 676 осіб або більше 30 % від загальної кількості відмов, Ісламської Республіки Пакистан – 279 відмов або 12,5 % та Китаю – 200 або 8,9 %.

Доволі значною групою іноземців, які проживають в Україні, є трудові мігранти. Відповідно до законодавства, працевлаштування громадян інших держав, якщо вони не є постійними мешканцями України, можливе лише на підставі дозволу, який роботодавець повинен отримати від Держзайнятості,

довівши, що знайти відповідного фахівця на національному ринку праці неможливо. Дозвіл видається строком на один рік і може бути продовжений.

Проте, впродовж 2010-2014 років дана група іноземців, що перебувають в Україні, постійно зменшувалась від 13 728 осіб у 2010 році до 9 136 осіб в 2014 році (таблиця 32).

Як видно із наведених нижче даних, найбільша кількість іноземних трудових мігрантів в Україні є громадянами країн-сусідів – Туреччини, Росії та Польщі.

Табл. 33. Чисельність іноземців та осіб без громадянства, які тимчасово працювали в Україні, у 2010-2014 роках

(за окремими країнами
працевлаштування)

Країна- походження	2010 р.		2011 р.		2012 р.		2013 р.		2014 р.	
	особи	у % до підсумк у	особи	у % до підсумк у	особи	у % до підсумк у	особи	у % до підсумк у	особи	у % до підсумк у
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Усього, у тому числі:	13 728	100	13 415	100	12 760	100	11 655	100	9 136	100,0
Туреччини	2 457	17,9	2 531	18,9	2 040	16	2 369	20,3	1 681	18,4
Росії	1 954	14,2	1 962	14,6	1 946	15,3	1 798	15,4	1 608	17,6
Польщі	675	4,9	657	4,9	640	5	651	5,6	527	5,8
Білорусі	537	3,9	508	3,8	571	4,5	504	4,3	405	4,4
Німеччини	562	4,1	553	4,1	477	3,7	414	3,6	364	4,0
Франції	342	2,5	334	2,5	345	2,7	336	2,9	322	3,5
Азербайджану	566	4,1	453	3,4	495	3,9	347	3	289	3,2
Великобританії	202	1,5	221	1,6	268	2,1	269	2,3	250	2,7
Італії	223	1,6	289	2,2	374	2,9	297	2,5	244	2,7
Таїланду	144	1,1	189	1,4	236	1,8	261	2,2	232	2,5
Китаю	455	3,3	333	2,5	331	2,6	252	2,2	231	2,5
Молдови	387	2,8	312	2,3	314	2,5	236	2	217	2,4
США	275	2	279	2,1	267	2,1	227	1,9	187	2,0
Індії	127	0,9	188	1,4	196	1,5	166	1,4	185	2,0
Сербії	172	1,3	207	1,5	312	2,4	362	3,1	132	1,4
Грузії	236	1,7	200	1,5	203	1,6	154	1,3	129	1,4
Узбекистану	388	2,8	446	3,3	459	3,6	338	2,9	119	1,3
Угорщини	103	0,8	128	1,0	168	1,3	169	1,5	108	1,2
Австрії	156	1,1	1 151	8,6	145	1,1	135	1,2	107	1,2
Литви	160	1,2	160	1,2	163	1,3	108	0,9	84	0,9
Болгарії	150	1,1	175	1,3	134	1,1	107	0,9	82	0,9
Інші	1605	11,7	2139	15,9	2 676	21,0	2155	18,6	1 633	18,0

За видами економічної діяльності іноземців, які станом на кінець року працювали в Україні, найбільш затребуваною іноземною робочою силою у 2010-2014 роках були переробна промисловість та торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку (таблиця 33).

Табл. 34. Чисельність іноземців та осіб без громадянства, які тимчасово працювали в Україні, станом на кінець 2010-2014 років, за видами економічної діяльності

(осіб на кінець року)

Види економічної діяльності	2010 рік	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2014 рік
1	2	3	4	5	6
Усього, у тому числі за видами економічної діяльності:	7 801	8119	7 469	7 057	5 028

• сільське господарство, мисливство, лісове господарство	249	275	294	228	242
• добувна промисловість	97	140	177	191	136
• переробна промисловість	1 471	1 252	1 268	1 122	1 112
• виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	11	16	21	29	16
• будівництво	1410	1 626	1 308	1 616	468
• торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	1 767	1 804	1 624	1 379	1 053
• діяльність транспорту та зв'язку	246	246	221	251	191
• діяльність готелів та ресторанів	225	261	262	253	154
• фінансова та страхова діяльність	410	384	302	256	196
• операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям	1 100	1 074	759	561	440
• освіта	195	206	295	226	188
• охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	105	96	99	72	56
• надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльність у сфері культури та спорту	499	712	820	243	98
• діяльність домашніх господарств	0	0	0	19	0

Іноземці та особи без громадянства, які працювали в Україні станом на кінець року, оформлювалися здебільшого на короткотривалу роботу (табл. 34).

Проте, на кінець 2014 року ситуація значно змінилася і кількість іноземців та ОБГ, зайнятих в Україні на термін 3 і більше років зросла із 12 % у 2010 році до 24,3 % на кінець 2014 року.

Табл. 35. Чисельність іноземців та осіб без громадянства, які тимчасово працювали в Україні, станом на кінець 2010-2014 років, за строками перебування

(за тривалістю роботи, на кінець року)

Тривалість роботи	2010 рік		2011 рік		2012 рік		2013 рік		2014 рік	
	особи	у % до підс.	особи	у % до підс.	особи	у % до підс.	Особи	у % до підс.	особи	у % до підс.
К-ть іноземців, які тимчасово працювали в Україні, усього, з них за тривалістю роботи:	7801	100	8119	100	7469	100	7057	100	5028	100,0
до 6 місяців	1954	25	2556	31,5	2286	30,6	1897	26,9	912	18,1
від 6 місяців до 1 року	1984	25,4	1866	23	1647	22,1	1413	20	909	18,1
від 1 року до 2 років	1823	23,4	1585	19,5	1768	23,7	1671	23,7	1195	23,8

від 2 до 3 років	1104	14,2	867	10,7	741	9,9	970	13,7	791	15,7
від 3 і більше років	936	12	1245	15,3	1027	13,7	1106	15,7	1221	24,3

Такі коливання у структурі строків перебування іноземної робочої сили відбулися за рахунок зменшення працюючих терміном до 6 місяців та від 6 місяців до 1-го року, доля яких зменшилась із 25,0 % та 25,4 % відповідно на кінець 2010 року до 18,1 % за кожним показником на кінець 2014 року.

За видами робочих місць іноземної робочої сили (таблиця 35) можна констатувати, що іноземці та ОБГ, які працюють в Україні, займають висококваліфіковані посади, у той час як місця, що не потребують певної професії чи кваліфікації, є поодинокими.

Табл. 36. Чисельність іноземців та осіб без громадянства, які тимчасово працювали в Україні, станом на кінець 2010-2014 років, за видами робочих місць

(за зайнятими робочими місцями (посадами))

	Станом на кінець 2010 року	Станом на кінець 2011 року	Станом на кінець 2012 року	Станом на кінець 2013 року	Станом на кінець 2014 року
Усього у тому числі:	7 801	8 119	7 469	7 057	5 028
робочі місця за професією	2316	2 060	1 429	1 682	4 510
посади керівників, спеціалістів, службовців	5 458	5 946	5 953	5 374	518
місця, які не потребують професії, спеціальності	27	113	87	1	0

3.5. Імміграція

Імміграційні відносини є важливою складовою міграційних процесів. Прийняття 7 червня 2001 року Закону України «Про імміграцію» вперше дозволило законодавчо врегулювати умови і порядок імміграції в Україну, що стало значним внеском у формування міграційного законодавства.

Отже, імміграція – це прибуття в Україну чи залишення в Україні у встановленому порядку іноземців та осіб без громадянства на постійне проживання.

З прийняттям Закону України «Про імміграцію» простежується стабільна тенденція до збільшення кількості іммігрантів та осіб, які бажають отримати дозвіл на імміграцію в Україну.

У 2001 році на території України проживало 101,7 тис. іммігрантів, у 2002 – 106,4 тис., у 2003 – 108,5 тис., у 2004 – 119,2 тис., у 2005 – 128,1 тис., у 2006 – 149,4 тис., у 2007 – 165 тис., у 2008 – 178 тис., у 2009 – 186 тис., у 2010 – 198 тис., у 2011 - 210 тис., у 2012 – 233 тис., у 2013 – 250 тис, станом на кінець 2014 року в державі постійно проживає близько 253 тис. осіб з більше ніж зі 150 країн світу, що становить 0,54 % від всього населення України – 45,4 млн. За міжнародними стандартами критична питома вага іммігрантів по відношенню до всього населення може бути до 10%.

Найбільша кількість іммігрантів є громадянами країн колишнього Радянського Союзу, які зберегли сталі родинні та територіальні стосунки з громадянами України (більше 80% іммігрантів).

Зокрема, в Україні постійно проживають громадяни:

- Російської Федерації – 132,8 тис. осіб (53,1% усіх іммігрантів);
- Молдови – 13,2 тис. осіб (5, 3%);
- Вірменії – 9,6 тис. осіб (3, 9%);
- Грузії – 7,9 тис. осіб (3,2 %);
- Азербайджану – 8,4 тис. осіб (3,4%);
- Білорусі – 7,1 тис. осіб (2,9%);
- Казахстану – 2,9 тис. осіб. (1,2%).

Крім цього, в Україні найбільше постійно проживають громадяни таких країн: В'єтнаму – 3645 осіб, Ізраїлю – 1330, Сирії – 1388, Польщі – 745, Болгарії – 571 особа тощо.

Щорічно іноземцям та особам без громадянства видається близько 20-25 тис. дозволів на імміграцію. Зокрема, у 2005 році було видано 25,9 тис. дозволів на імміграцію в Україну, у 2006 році було видано 24,3 тис. дозволів на імміграцію в Україну, у 2007 рік видано 24,4 тис. дозволів на імміграцію в Україну, за 2008 рік видано 24,8 тис., за 2009 – 23,8 тис., за 2010 – 22,7 тис., за 2011 – 22,9 тис., за 2012 – 22,1 тис., за 2013 – 16698, за 2014 – 20 181 дозвіл на імміграцію в Україну.

Що стосується підстав імміграції, то найбільше в Україні проживає іммігрантів, які отримали дозвіл на підставі своїх родинних зв'язків з громадянами України (більше 155 тис. осіб, що становить 60 % від усіх іммігрантів).»

3.6. Нелегальна (незаконна) імміграція

Протягом 2014 року відбулось зростання загального тиску нелегальної міграції. Кількість нелегальних мігрантів, яким відмовлено у в'їзді в Україну зросла на 33% (не пропущено 9 тис. 125 осіб). Кількість затриманих за незаконне перетинання державного кордону збільшилася на 13% (затримано 953 особи).

Процеси нелегальної міграції у 2014 році характеризувались активізацією каналів переправлення громадян Афганістану (за незаконне перетинання кордону затримано у 2013 р. – 160 осіб, 2014 р. – 227 осіб), Сирії (затримано у 2013 р. – 40 осіб, 2014 р. – 140 осіб), В'єтнаму (затримано у 2013 р. – 18 осіб, 2014 р. – 42 особи) та Молдови (затримано у 2013 р. – 137 осіб, 2014 р. – 179 осіб).

У звітному періоді найактивнішою залишалась українсько-словацька ділянка кордону. Разом з тим, необхідно відзначити переорієнтацію каналів та значну активізацію нелегальної міграції на кордоні з Угорщиною (затримано у 2013 р. – 35 осіб, 2014 р. – 136 осіб) та Молдовою (затримано у 2013 р. – 122 особи, 2014 р. – 185 осіб).

Характерними елементами обстановки стали активність нелегальних мігрантів – громадян Сирії на українсько-польській ділянці кордону (затримано 34 особи), спад активності нелегальної міграції громадян Афганістану на українсько-російській ділянці кордону (затримано 5 осіб) та певне зниження рівня загрози на кордонах з країнами ЄС нелегальної міграції громадян Грузії та РФ.

Найбільша активність нелегальної міграції поза пунктами пропуску на кордонах з країнами ЄС відмічалась у березні та вересні.

Зокрема, процеси нелегальної міграції впродовж 2014 року характеризувались:

- продовженням спроб переправлення нелегальних мігрантів з країн Африки та країн пострадянського простору поза пунктами пропуску на ділянці Західного регіонального управління, в тому числі з неповнолітніми дітьми;
- активністю «сирійського» каналу з використанням чужих і підроблених документів на маршрутах міжнародного сполучення;
- поновленням нелегальної міграції громадян Афганістану на каналах авіаційного сполучення за підробленими паспортами Великобританії;
- налагодженням каналів переправлення чисельних груп нелегальних мігрантів;
- спробами порушення кордону з приховуванням у вантажних транспортних засобах;
- подальшим функціонуванням каналів торгівлі людьми.

Основними схемами прибуття потенційних нелегальних мігрантів в Україну залишаються:

- використання громадянами країн Південно-Східної Азії та країн Африканського континенту підроблених паспортних документів, віз країн ЄС та дозволів на проживання у країнах Європи на транзитному напрямку;
- використання вихідцями з країн Африки та Азії чужих національних (своїх співвітчизників) паспортів;
- використання підроблених посвідок на постійне (тимчасове) проживання в Україні та відміток Держприкордонслужби невстановленого зразку з метою подальшої легалізації на території України;
- організація злочинними угрупованнями схем нелегальної міграції в Україну шляхом виготовлення підроблених запрошень державних навчальних закладів, турфірм, приватних та державних підприємств та підставних фізичних осіб.

Основні тенденції у сфері нелегальної міграції в Україні обумовлені:

- загостренням соціально-політичної ситуації у ряді країн Азії та Близького Сходу, насамперед, у Афганістані та Сирії;

- бойовими діями на сході України, що суттєво вплинуло на функціонування каналів нелегальної міграції з території України;
- високим міграційним потенціалом України за рахунок іноземців, які раніше прибули в Україну легально;
- можливим активним використанням каналів авіаційного міжнародного сполучення та морських портів для переправлення потенційних нелегальних мігрантів.

Чинниками, що можуть вплинути на розвиток процесів нелегальної міграції в Україні, залишаються:

- високий транзитний потенціал, розвиненість транспортної інфраструктури України та сусідніх країн (Росії, Білорусії, Молдови) та близьке географічне положення до країн ЄС;
- певна активність громадян з країн Близького, Середнього Сходу, Південно-Східної Азії та Африки щодо отримання українських віз;
- діяльність досить великої кількості національних діаспор та земляцтв на території країни, які забезпечують умови для нелегальної та напівлегальної міграції, легалізації нелегальних мігрантів, проведення незаконних фінансових операцій, втягування у протиправну діяльність представників влади та правоохоронних органів;
- недостатність адміністративних засобів і механізмів контролю перебування іноземців на території країни, що створює сприятливі умови для юридичного забезпечення легальних каналів в'їзду потенційних нелегальних мігрантів в Україну та їх подальшу легалізацію на її території;
- наявність значної кількості навчальних закладів, які мають право на здійснення підготовки іноземних громадян, та їх орієнтація, насамперед, на країни Південно-Східної Азії та Африки, низький рівень міграційного контролю за іноземними студентами;
- сприятливі умови для перебування нелегальних мігрантів в країні, значний сектор тіньової економіки, можливість тривалий час нелегально працювати на торгових ринках, у будівництві тощо;
- високий рівень криміналізації протиправної діяльності з незаконного переміщення мігрантів, широка пособницька база серед мешканців прикордонних регіонів.

Кількість виявлених всередині країни нелегальних мігрантів пішла на різкий спад у 2012 році та у 2013 році досягла найменшого значення.

Це пов'язано з тим, що у зв'язку із передачею в грудні 2012 року функції по боротьбі з нелегальною міграцією до ДМС, в МВС було ліквідовано Управління міліції міграційного контролю, загальною чисельністю 1 500 осіб, основним завданням якого була протидія нелегальній міграції.

Натомість у 2012 і у 2013 році в ДМС аналогічного підрозділу по боротьбі з нелегальною міграцією не було створено через брак коштів та недостатню чисельність.

У 2014 році органами ДМС притягнуто до адміністративної відповідальності 16 965 нелегальних мігрантів та порушників міграційного законодавства за статтями 203-206 Кодексу України про адміністративні правопорушення, у тому числі за:

- порушення правил перебування іноземців та ОБГ в Україні і транзитного проїзду через територію України (ст. 203) – 13 785;
- порушення порядку працевлаштування, прийняття на навчання, надання житла, реєстрації іноземців та осіб без громадянства та оформлення для них документів (ст. 204) – 184;
- нежиття заходів до забезпечення своєчасної реєстрації іноземців і осіб без громадянства (ст. 205) – 2 921;
- порушення порядку надання іноземцям та особам без громадянства житла, транспортних засобів та сприяння в наданні інших послуг (ст. 206) – 75.

Крім того, у 2014 році органами ДМС затримано 3 215 нелегальних мігрантів, з яких: примусово повернуто 2 384 особи, примусово видворено – 98 осіб, прийнято 512 рішень про заборону в'їзду в Україну та 51 особу поміщено до ПТПП.

Торгівля людьми

Працівниками органів внутрішніх справ упродовж 2010-2014 років встановлено 951 потерпілого від торгівлі людьми (таблиця 36), зокрема:

Табл. 37. Виявлені факти торгівлі людьми органами МВС у 2010-2014 роках

Рік	Установлено потерпілих від торгівлі людьми			
	всього	з них		
		жінок	чоловіків	неповнолітніх
2010	277	204	73	41
2011	294	214	80	17
2012	187	124	63	16
2013	107	72	35	5
2014	86	68	18	2
Всього	951	682	269	81

У 2010-2014 роках спостерігалася стійка тенденція до зменшення фактів торгівлі людьми. Однак, за даними МВС, усе більшого поширення набуває одна з форм торгівлі людьми, не пов'язана із сексуальною експлуатацією, - трудова експлуатація. Жертвами трудової експлуатації в основному є чоловіки працездатного віку, працю яких використовують у сфері будівництва, сільського та лісового господарства. Ставши жертвою торгівлі людьми, чоловіки здебільшого замовчують ці факти.

На стадії експлуатації трафікери також використовують багато різних механізмів для контролю постраждалих від торгівлі людьми. Кожен з цих

механізмів може застосовуватися окремо, але переважно їх поєднують, щоб забезпечити умови фактичної або психологічної ізоляції.

Разом з цим, торгівці людьми «культивують» у постраждалих страх перед представниками влади, зокрема правоохоронних органів, щоб унеможливити втечу своїх жертв і звернення до правоохоронних органів з офіційними заявами.

Також продовж 2014 року зафіксовано 2 381 факт вчинення іноземними громадянами кримінального правопорушення. Відносно ж іноземних громадян у тому ж періоді вчинено 691 кримінальне правопорушення.

3.7. Шукачі захисту

На кінець 2014 року в Україні проживало 2 534 офіційно визнаних біженців та 479 осіб, які потребують додаткового захисту, з них 575 дітей у складі сім'ї та 35 дітей розлучених, із сім'єю.

Розселення визнаних біженців та осіб, які потребують додаткового захисту, по регіонах України було нерівномірним. Найбільша кількість вказаних осіб проживала у місті Києві – 1 132 біженців та 86 осіб, які потребують додаткового захисту, Одеській області – 862 біженці та 140 осіб, які потребують додаткового захисту, Харківській області – 95 біженців та 47 осіб, які потребують додаткового захисту, Закарпатській області – 58 біженців та 72 особи, які потребують додаткового захисту.

У 2014 році до територіальних органів ДМС із заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, звернулося 1 173 іноземці та особи без громадянства. Лідерами за кількістю звернень були вихідці з Сирії (244), Афганістану (228), Росії (127), Сомалі (69) та Іраку (56).

Розподіл подання заяв про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, був аналогічним до місць проживання осіб, яким такий захист надано. Так, найбільше навантаження у 2014 році припало на п'ять регіонів України, з них: Одеська область – 297 заяв, місто Київ – 241, Закарпатська область – 100, Київська область – 98, Харківська область – 83.

У 2014 році згідно з рішеннями ДМС 105 осіб визнано біженцями, 222 – особами, які потребують додаткового захисту.

3.8. Рeadмісія

Рeadмісія (*від англ. – to readmit – приймати назад*) – передача з території України або приймання на територію України іноземців та осіб без громадянства на підставах та в порядку, встановлених міжнародними договорами України.

Угоди про рeadмісію становлять взаємні зобов'язання України, ЄС та інших держав, з якими укладено Угоди про рeadмісію, прийняти назад своїх громадян, громадян третіх країн і осіб без громадянства, котрі незаконно прибули на територію однієї договірної сторони або залишаються там без законних підстав, якщо ці особи прибули з території іншої договірної сторони.

У 2013 році в ДМС на різних стадіях реадмісійного діалогу проводилися переговори із 30 державами світу. Всього на кінець 2013 року в Україні діяли угоди про реадмісію із 16 країнами світу (таблиця 37).

У жовтні 2012 року з Російською Федерацією було укладено нову Угоду між Кабінетом Міністрів України та Урядом Російської Федерації про реадмісію та Виконавчий протокол про порядок її реалізації, які набрали чинності 8 серпня 2013 року.

Уживаються заходи щодо розширення реадмісійного простору з державами – потенційними постачальниками нелегальних мігрантів. Типові угоди про реадмісію осіб та імплементаційні протоколи до них передано до компетентних органів 7 таких держав – Афганістан, Бангладеш, Індія, Ірак, Пакистан, Китай, Шрі-Ланка.

Підписано Імплементаційний протокол між Кабінетом Міністрів України та Урядом Чеської Республіки до Угоди між Україною та Європейським Співтовариством про реадмісію осіб.

Завершено внутрішньодержавні процедури, необхідні для підписання українсько-естонського імплементаційного протоколу до Угоди.

Протягом року підготовлено та опрацьовано проекти імплементаційних протоколів з Республікою Кіпр, Республікою Польща, Португальською та Італійською Республіками на надіслано на розгляд компетентних органів цих держав з пропозиціями української сторони.

Реадмісійний діалог триває також з іншими європейськими державами. Зокрема, на завершальній стадії були переговори щодо укладення угоди про реадмісію між Україною та Швейцарською Конфедерацією, 8 квітня 2014 Верховною Радою України ратифіковано Угоду між Кабінетом Міністрів України та Урядом Ісландії про реадмісію осіб, підписану 25 вересня 2013 року. На заключній стадії проводилися переговори з Республікою Сербія.

Табл. 38. Угоди України про реадмісію

Країна	Назва міжнародного договору	Дата
Угорська Республіка	Угода між Урядом України та Урядом Угорської Республіки про передачу і прийом осіб через спільний державний кордон	підписання: 26.02.1993 ратифікації: 11.09.1998 набуття чинності: 23.12.1998
Республіка Польща	Угода між Урядом України та Урядом Республіки Польща про передачу і прийом осіб через спільний державний кордон	підписання: 24.05.1993 набуття чинності: 10.04.1994
Республіка Молдова	Угода між Урядом України і Урядом Республіки Молдова про приймання та передачу осіб через українсько-молдовський державний кордон.	підписання: 11.03.1997 ратифікації: 11.09.1998 набуття чинності: 23.12.1998
Латвійська Республіка	Угода між Урядом України та Урядом Латвійської Республіки про передачу і приймання осіб	підписання: 24.07.1997 ратифікації: 10.02.1998
Республіка Узбекистан	Угода між Урядом України і Урядом Республіки Узбекистан про прийом-передачу осіб, які перебувають на територіях держав нелегально	підписання: 12.10.2000. ратифікації: 13.09.2001.
Республіка	Угода між Кабінетом Міністрів України і	підписання: 14.05.2001

Туркменістан	Урядом Туркменістану про реадмісію осіб.	ратифікації: 10.01.2002 набуття чинності: 20.02.2002
Швейцарська Конфедерація	Угода між Кабінетом Міністрів України та Швейцарською Федеральною Радою про реадмісію осіб, які перебувають на територіях їх держав нелегально.	підписання: 11.07.2003 ратифікації: 23.06.2004 набуття чинності: 01.10.2004
Республіка Грузія	Угода між Кабінетом Міністрів України і Виконавчою владою Грузії про приймання і передачу осіб (реадмісію), які знаходяться на територіях держав незаконно.	підписання: 22.04.2003 ратифікації: 17.03.2004 набуття чинності: 26.05.2004
Турецька Республіка	Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Турецької Республіки про реадмісію осіб.	підписання: 07.06.2005 ратифікації: 24.07.2006 набуття чинності: 19.11.2008
Європейське Співтовариство	Угода між Україною та Європейським Співтовариством про реадмісію осіб.	підписання: 18.06.2007 ратифікації: 15.01.2008 набуття чинності: 01.01.2010
Російська Федерація	Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Російської Федерації про реадмісію.	підписання: 22.10.2012 ратифікації: 05.06.2013 набуття чинності: 08.08.2013
Королівство Данія	Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Королівства Данія про реадмісію осіб.	підписання: 16.09.2007 ратифікації: 21.05.2008 набуття чинності: 01.03.2009
Соціалістична Республіка В'єтнам	Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Соціалістичної Республіки В'єтнам про реадмісію громадян обох держав.	підписання: 25.09.2007 ратифікації: 03.09.2008 набуття чинності: 10.04.2009
Королівство Норвегія	Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Королівства Норвегія про реадмісію осіб.	підписання: 13.02.2008 ратифікації: 06.07.2011 набуття чинності: 01.09.2011
Австрія	Імплементативний протокол між Кабінетом Міністрів України та Австрійським Федеральним Урядом про реалізацію Угоди між Україною та Європейським Співтовариством про реадмісію осіб	підписання: 29.11.2012 Уживаються заходи, щодо ратифікації.
Чеська Республіка	Імплементативний протокол між Кабінетом Міністрів України та Урядом Чеської Республіки до Угоди між Україною та Європейським Співтовариством про реадмісію осіб	підписання: 21.10.2013 Уживаються заходи, щодо ратифікації.

Практичне виконання міжнародних договорів України про реадмісію осіб за стандартною процедурою здійснюється ДМС та за прискореною процедурою – Держприкордонслужбою.

Упродовж 2013 року до ДМС надійшло 205 запитів про реадмісію за стандартною процедурою. Виконано 211 запитів, у тому числі 6 з 2012 року.

З виконаних запитів погоджено реадмісію по 161 стосовно 157 громадян України та 3-х іноземців, які мали посвідки на постійне/тимчасове проживання та 1 особи без громадянства, яка мала посвідку на постійне проживання. Відмовлено на 50 запитів стосовно 50 осіб.

Упродовж 2010-2013 років за Угодою між Україною та Європейським Союзом про реадмісію осіб Держприкордонслужбою у межах компетенції від держав-членів ЄС було прийнято 2220 осіб, з них громадян України 1370 осіб (62%), СНД – 561 (25%), інших країн – 289 (13%).

Прийнято на кордоні з Польщею 1302 особи (59%), Словаччиною – 543 (24%), Румунією – 237 (11%), Угорщиною – 138 (6%).

IV. Вплив міграції

Як видно із наведеної вище інформації, міграція має вплив майже на всі сфери діяльності суспільства, але найбільше міграція має вплив на демографічну і соціальну ситуацію, економічну сферу, ринки праці та фінансів.

Так, за часи незалежності України, природний убуток її населення починаючи з 1991 року за даними Державної служби статистики на кінець 2013-го року становив 5 953,6 тис. осіб, міграційний убуток населення України за цей же період становив 458,7 тис. осіб, у результаті чого втрати населення Україна станом на початок 2014 року становлять 6 412,3 тис. осіб.

Протягом 2014 року зафіксовано також від'ємне значення природного приросту населення, яке на кінець періоду становило 166,4 тис. осіб, але мав місце міграційний приріст населення, який склав 22,6 тис. осіб.

Значним фактором, який вплинув на скорочення чисельності населення, став масовий виїзд працездатної частини населення України за кордон у пошуку роботи.

Як уже вище зазначено, у 2013 році ДСС та Інститут демографії Національної академії наук України (НАНУ) за рахунок коштів ЄС провели друге масштабне дослідження трудової міграції українців. Ними було опитано 45,5 тис. осіб у віці від 15 до 70 років, що мешкають в усіх регіонах України. Дослідження показало, що з січня 2010 року по середину червня 2012 року за кордоном з метою заробітку перебувало 1,2 млн. громадян, що становить 3,4 % населення зазначеного віку та 6 % працездатного населення України.

При цьому, перше аналогічне дослідження, проведене за 2005-2008 роки, показало більш високий рівень трудової міграції – 1,5 млн. осіб.

Таким чином, громадяни України, які виїхали за кордон у пошуку роботи, присвячували свій час самозайнятості, і у них було менше часу займатися питаннями створення і розвитку власних сімей, що негативно вплинуло на стан народжуваності, а як наслідок – і на незадовільний демографічний стан населення України в цілому.

Незадовільний демографічний стан населення України та масовий виїзд працездатної частини населення у пошуку роботи за кордон здебільшого пов'язаний із незадоволенням економічним становищем країни.

Проте, в умовах негативного економічного становища, яке до того ж пов'язане із стабільним від'ємним сальдо зовнішньої торгівлі України, результати міграції населення України за кордон у пошуку роботи дають і позитивні плоди.

Так, за даними Національного банку України за 2010-2014 роки українськими заробітчанами перераховано в Україну грошових переказів на загальну суму 35 433 млн. дол. США (таблиця 38).

Табл. 39. Динаміка обсягів приватних грошових переказів в Україну у 2010-2014 роках

млн дол. США

Надходження	2010 рік	2011 рік		2012 рік		2013 рік		2014 рік	
		За рік	до 2010 року, %	За рік	до 2011 року, %	За рік	до 2012 року, %	За рік	до 2013 року, %
Всього, у т.ч. через	5 862	7 019	120	7 526	107	8 537	113	6 489	76
коррахунки банків	2 959	3 252	110	3 278	101	3 293	100	2 410	73
міжнародні платіжні системи	2 126	2 804	132	3 213	115	4 084	127	3 190	78
неформальними каналами	777	963	124	1 035	107	1 160	112	889	77
1. Оплата праці, у т.ч.	3 373	4 022	119	4 619	115	5 652	122	4 318	76
ввезено неформально	455	569	125	654	115	780	119	593	76
2. Приватні трансфери, у т.ч.	2 489	2 997	120	2 907	97	2 885	99	2 171	75
2.1. Грошові перекази робітників, що працюють більше року, з них	1 560	1 890	121	1 749	93	1 531	88	1 165	76
ввезено неформально	322	394	122	381	97	380	100	296	78
2.2. Інші приватні трансфери	929	1 107	119	1 158	105	1 354	117	1 006	74

При цьому як видно з наведених даних, з 2010 по 2013 роки темпи обсягів приватних грошових переказів в Україну зберігали позитивну динаміку, а у 2014 році зафіксовано від'ємне значення у розмірі 24 % або на понад 2 млрд. дол. США від показника 2013 року.

Однак відносно ВВП обсяги переказів збільшилися на 4,9 % через ефект девальвації гривні та зниження економічної активності. Зниження обсягів грошових переказів у 2014 році відбулося через:

агресію РФ: перекази до Донецької та Луганської областей скоротилися вдвічі – на 0,5 млрд. дол. США. Крім того, внаслідок тимчасової окупації АР Крим дані щодо переказів у республіку в 2014 році не обраховувалися;

девальвацію російського рубля на 72 %;

зростання недовіри населення до банківської системи в умовах нестабільної фінансової та політичної ситуації, та відповідно, можливу недооцінку обсягів переказів неформальними каналами;

слабку економічну активність в Єврозоні.

Зниження переказів відбулося рівномірно за всіма джерелами надходжень. Основним джерелом переказів залишалася оплата праці осіб, які працюють за кордоном менше року (за 2014 рік її частка у загальному обсязі становила 66,5 %). Відповідно частка приватних трансферів становила 33,5 м%,

з яких 53,7 % - грошові перекази робітників, що працюють за кордоном більше року.

Переважна більшість грошових переказів у 2014 році надійшла з семи країн світу: Російської Федерації, США, Німеччини, Греції, Кіпру, Великобританії та Італії. Скорочення переказів відбулося з усіх країн, окрім Великобританії. Однак, найбільше знизилися (на 25,5 % або 0,7 млрд. дол. США) перекази з Російської Федерації.

Останнім часом спостерігається зростання частки міжнародних платіжних систем як каналу надходження грошових переказів – у 2014 році вона становила близько 50 %.

Найбільші обсяги надходжень приватних грошових переказів в Україну за даними НБУ у 2014 році були із Росії, розміри яких склали 2 015,1 млн. дол. США або більш як 31 % до суми загальних переказів.

Таким чином, приватні грошові перекази в Україну не лише спричиняють позитивний вплив на економіку України, але й сприяють розвитку ринку фінансових послуг, зокрема залучення й розвитку міжнародних платіжних систем.

Не варто лишати без уваги показник обсягів приватних грошових переказів з України, який у 2014 році склав 1 702 млн. дол. США, що складає понад 26 % від суми загальних переказів в Україну у тому ж періоді.

За інформацією Державної пенітенціарної служби України в Україні на початок 2010 року налічувалося 2 294 іноземця, які відбувають покарання в установах виконання покарань (таблиця 39).

Табл. 40. Кількість засуджених іноземців, які тримаються в установах виконання покарань

Країни	осіб				
	станом на 01.01.2010	станом на 01.01.2011	станом на 01.01.2012	станом на 01.01.2013	станом на 01.01.2014
Країни СНД	2 226	2 260	2 128	2 185	2 023
Інші країни світу	68	82	90	104	105
Разом	2 294	2 342	2 218	2 289	2 128

Впродовж 2010-2014 років кількість таких осіб змінювалася незначним чином, але мала одну загальну ознаку – 50 % від загальної кількості таких іноземців склали громадяни Росії, 16 % - громадяни Молдови та ще 12 % - громадяни Грузії.

Тяжіння громадян України до пошуку роботи за кордоном також негативно впливає і на внутрішній ринок праці в Україні, який по цій причині щороку втрачає висококваліфікованих фахівців.

V. Проблемні питання в сферах міграції

Проблемні питання, притаманні сферам міграції впродовж 2014 року фактично не змінилися.

Досвід 1990-х і 2000-х років засвідчив неефективність існування міжвідомчих урядових органів у питаннях міграційної політики, тому з 2009-го року таких органів в Україні вже немає.

В 2011 році спільним наказом АДПС, Мінінфраструктури, МВС, МЗС, Мінфіну, СБУ та Нацдержслужби від 12.10.2011 № 753/423/737/288/1283/392/30 затверджено Порядок обміну даними між суб'єктами інтегрованого управління кордонами, яким створено Контактний аналітичний центр з метою обміну статичною інформацією та проведення спільних аналітичних досліджень, на основі яких готуються рекомендації щодо проведення заходів із боротьби з нелегальною (незаконною) міграцією. Проте, цей нормативний акт стосується виключно однієї зі сфер міграції – протидії нелегальній (незаконній) міграції.

Одним з основних проблемним питанням у міграції на сьогодні є належна протидія нелегальній (незаконній) міграції.

Адже, як уже зазначено вище, контроль за мігрантами всередині країни на сьогодні здійснюється в обмеженому варіанті, оскільки здійснення цієї функції органами ДМС суттєво ускладнено у зв'язку з відсутністю людських ресурсів. При цьому, зважаючи на статистику виявлення нелегальних мігрантів всередині України, вирішення цього питання на сьогодні є вкрай необхідним.

Причиною відсутності повноцінного обліку окремих категорій мігрантів, насамперед, є їх нелегальне походження, особливо це стосується трудової міграції.

Серйозним недоліком відомчої статистики було також і те, що значна частина адміністративних даних міністерств та відомств, крім тих, які передаються ними до Держстату України, або не збираються або не публікуються чи публікуються виключно для внутрішнього користування. Джерела збору статистичних даних у міністерствах і відомствах також є різними і не завжди надаються для ознайомлення чи опрацювання іншим суміжним органам влади.

За винятком обстеження з питань трудової міграції, здійсненого Держстатом України у 2012 році, впродовж 2010-2014 років спеціальні вибіркові обстеження, присвячені міграційним питанням, в Україні державними органами влади безпосередньо чи опосередковано не проводились.

Як наслідок, неповнота існуючої інформації про міграційні процеси значно ускладнює формування виваженої та ефективної державної політики у цій сфері.

Розподіл зазначених вище проблем у сферах міграції є досить умовний і далеко не вичерпний. Проте їх вирішення на першому етапі дозволить оптимізувати процеси регулювання міграції в Україні та дозволить зробити міграцію більш прозорою і прогнозованою.

ВИСНОВКИ

Незважаючи на свій потенціал як за площею займаної території, так і вигідним місцем розташування та наявністю значної чисельності населення, Україна у 2014 році не стала привабливішою для висококваліфікованих трудових мігрантів.

Натомість Україна в таких умовах розвитку є досить привабливою у якості країни-транзиту для мігрантів з країн третього світу на шляху до високорозвинених країн Європи.

Значна за обсягами законодавча база управління міграційними процесами потребує розгляду питання щодо доцільності розробки Кодексу міграційного законодавства як цілісного документа, в якому будуть відображені всі процедури, пов'язані з документуванням громадян України, правовим статусом іноземців та осіб без громадянства від моменту перетину ними державного кордону України і до набуття громадянства України, наданням притулку тощо.

Занепокоєння на сьогодні викликає сфера регулювання трудової міграції громадян України за кордон і іноземних працівників в Україну, законодавча база щодо якої у 2014 році також не зрушила з місця, хоча підготовка Закону України «Про зовнішню трудову міграцію» є одним із завдань, що витікають із Концепції державної міграційної політики.

Оскільки найбільш значущим міграційним потоком на сьогодні є трудова міграція громадян України за кордон, у центрі уваги держави передовсім має стояти захист прав та інтересів українців, працевлаштованих за кордоном, та заохочення їх повернення на батьківщину.

У найближчому часі потребує комплексного вирішення питання щодо стимулювання імміграції в Україну. Адже через деякий час Україна, за умов розвитку економіки, може зіткнутися з проблемою дефіциту робочої сили, чому сприяють також процеси скорочення та старіння населення, які за кілька років вирішити неможливо.

Важливою передумовою виконання цих та інших завдань має стати міжнародне співробітництво, зокрема, співпраця з країнами призначення щодо соціального захисту працівників-мігрантів з України; досягнення домовленостей щодо запровадження різноманітних схем циркулярної міграції, що вигідно як країнам працевлаштування, так і Україні; спільна протидія нелегальній (незаконній) міграції водночас із створенням умов для міграції законної, зростання мобільності населення з культурно-освітніми, рекреаційними, приватними цілями, в т.ч. і шляхом спрощення візового режиму.

Таким чином, основні проблеми міграції, викладені у Міграційному профілі за 2014 рік, у т.ч. вирішення питань внутрішньо переміщених осіб, продовжують суттєво впливати на соціально-економічну ситуацію в Україні і потребують уваги профільних центральних органів виконавчої влади.

СПИСОК ТАБЛИЦЬ

Таблиця 1. Динаміка наявної чисельності населення України	5
Таблиця 2. Динаміка структури постійного населення України за віковими групами.....	6
Таблиця 3. Щільність населення України.....	7
Таблиця 4. Динаміка ВВП України за 2010-2014 роки.....	8
Таблиця 5. Динаміка ВВП України на душу населення у доларах США за 2010-2014 роки.....	8
Таблиця 6. Динаміка рейтингової оцінки умов ведення бізнесу Doing Business в Україні за 2010-2014 роки.....	9
Таблиця 7. Основні показники соціально-економічного розвитку України за 2010-2014 роки.....	10
Таблиця 8. Розмір середньомісячної номінальної заробітної плати в Україні за 2010-2014 роки	12
Таблиця 9. Розподіл населення за рівнем середньодушових еквівалентних загальних доходів у 2010-2013 роках.....	13
Таблиця 10. Житловий фонд України і умови проживання у 2010-2013 роках.....	14
Таблиця 11. Основні показники ринку праці України (річні дані) за 2010-2014 роки.....	15
Таблиця 12. Попит та пропозиція робочої сили в Україні у 2010-2014 роках...	16
Таблиця 13. Попит на робочу силу в Україні за видами економічної діяльності.....	17
Таблиця 14. Інформація про центри надання адміністративних послуг, які надають адміністративні послуги ДМС, станом на 31.11.2014.....	28
Таблиця 15. Міграційний приріст (скорочення) населення України у 2010-2014 роках	29
Таблиця 16. Співвідношення середньої чисельності міського та сільського населення України у 2010-2014 роках.....	30
Таблиця 17. Структура населення України у 2010-2014 роках.....	31
Таблиця 18. Кількість наданих адміністративних послуг по реєстрації/зняття з реєстрації місця проживання.....	31
Таблиця 19. Кількість окремих адміністративних послуг, наданих територіальними органами ДМС внутрішньо переміщеним особам (станом на 01.01.2015).....	36
Таблиця 20. Список держав, які громадяни України у 2014 році могли відвідувати без візи.....	38
Таблиця 21. Список держав, які громадяни України можуть відвідувати за дипломатичними чи службовими паспортами без візи.....	39
Таблиця 22. Аналіз виїздів громадян України за кордон у 2010-2014 роках.....	41
Таблиця 23. Країни світу, які найбільше відвідувалися громадянами України у 2010-2014 роках.....	42
Таблиця 24. Чисельність громадян України, які тимчасово працювали за кордоном, працевлаштованих суб'єктами господарської діяльності, що мають відповідну ліцензію, у 2010-2014 роках.....	45

Таблиця 25. Кількість трудових мігрантів за категоріями, статтю та місцем проживання до виїзду за кордон, 2010-2012 р.р.	46
Таблиця 26. Трудові мігранти за країнами перебування, статтю та місцем проживання до виїзду за кордон, 2010–2012 р.р.	48
Таблиця 27. Трудові мігранти за країнами та тривалістю перебування під час останньої поїздки за кордон, 2010–2012 рр.....	49
Таблиця 28. Інформація про видачу дозволів на виїзд громадян України за кордон на постійне місце проживання та повернення в Україну за 2014 рік.....	53
Таблиця 29. Безвізовий режим поїздок в Україну для громадян іноземних держав.....	55
Таблиця 30. Перелік країн з безвізовим порядком в'їзду в Україну для громадян цих країн, власників дипломатичних та службових паспортів.....	57
Таблиця 31. Інформація про іноземців та осіб без громадянства, які в'їхали в Україну, за 2010-2014 роки.....	58
Таблиця 32. Інформація про іноземців та осіб без громадянства, яким дипломатичними представництвами та консульськими установами України відмовлено в оформленні віз у 2014 році	59
Таблиця 33. Чисельність іноземців та осіб без громадянства, які тимчасово працювали в Україні, у 2010-2014 роках.....	61
Таблиця 34. Чисельність іноземців та осіб без громадянства, які тимчасово працювали в Україні, станом на кінець 2010-2014 років, за видами економічної діяльності	61
Таблиця 35. Чисельність іноземців та осіб без громадянства, які тимчасово працювали в Україні, станом на кінець 2010-2014 років, за строками перебування.....	62
Таблиця 36. Чисельність іноземців та осіб без громадянства, які тимчасово працювали в Україні, станом на кінець 2010-2014 років, за видами робочих місць.....	63
Таблиця 37. Виявлені факти торгівлі людьми органами МВС у 2010-2014 роках.....	67
Таблиця 38. Угоди України про реадмісію.....	69
Таблиця 39. Динаміка обсягів приватних грошових переказів в Україну у 2010-2014 роках.....	72
Таблиця 40. Кількість засуджених іноземців, які тримаються в установах виконання покарань.....	73

СПИСОК ДІАГРАМ

Діаграма 1. Місце України в рейтингу Doing Business у 2009 – 2014 роках	9
Діаграма 2. Індекс людського розвитку України у 2010-2013 роках.....	14
Діаграма 3. Розподіл мігрантів, що повертаються, за освітнім рівнем, %.....	51
Діаграма 4. Розподіл мігрантів, що повертаються, за країнами працевлаштування, %.....	51
Діаграма 5. Кількість іноземців, що навчаються у ВНЗ України I-IV ступенів, у тому числі прийнятих на навчання осіб.....	58
Діаграма 6. Кількість оформлених віз для в'їзду в Україну у 2010-2014 роках.....	59